

T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN OKUL DÖNEMLERİNİN
İNCELENMESİ VE BU DÖNEMDE BARINDIRDIKLARI RİSK
FAKTÖRLERİNİN BELİRLENMESİ: ANKARA, İSTANBUL VE
İZMİR JANDARMA ÇOCUK MERKEZLERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Alper İPEK**

**Tez Danışmanı
Prof.Dr. Emine AKYÜZ**

ANKARA - 2010

TEZ TANITIM FORMU

TEZİN TARİHİ : 03.06.2010

TEZİN TİPİ : Yüksek Lisans Tezi

TEZİN BAŞLIĞI : Suça Sürüklenen Çocukların Okul Dönemlerinin İncelenmesi ve Bu Dönemde Barındırdıkları Risk Faktörlerinin Belirlenmesi: Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri Örneği

TEZİN YAPILDIĞI BİRİM : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Birimleri Ana Bilim Dalı

SPONSOR KURULUŞ : -

DAĞITIM LİSTESİ : Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Tez Hazırlama, Onay, Dağıtım ve Muhafaza Esasları Kılavuzunda Belirtilen Yerlere

TEZİN ÖZETİ : Çocuk suçluluğunun meydana gelmesinde aile, okul, akran grubu, yaşanılan çevre gibi birçok faktör önemli rol oynamaktadır. Bu çalışmada ise çocukların suça sürüklenmesinde okulun rolü ve okula ilişkin risk faktörleri incelenmiştir. Ayrıca çalışmada, tespit edilen risk faktörlerine göre bunların etkilerini azaltacak veya yok edecek koruyucu faktörlerin neler olabileceği değerlendirilmiştir. Bu maksatla Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezlerine suça sürüklenme sebebi ile getirilen 73 çocukla görüşme yapılmıştır. Elde edilen bulgular, okul dönemindeki risklerin oluşmasında en önemli etkenin okulla sıkı bağlar kuramama olduğu yönündedir. Ayrıca çalışmada çocukların suça sürüklenmesinde, okul hayatlarındaki olumsuzlukların dolaylı etkilerinin olduğu görülmüştür.

ANAHTAR KELİMELER : Çocuk Suçluluğu, Risk Altındaki Çocuklar, Risk Altındaki Öğrenciler, Risk ve Koruyucu Faktörler, Okul.

SAYFA SAYISI : 159

GİZLİLİK DERECESESİ : Tasnif Dışı

T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN OKUL DÖNEMLERİNİN
İNCELENMESİ VE BU DÖNEMDE BARINDIRDIKLARI RİSK
FAKTÖRLERİNİN BELİRLENMESİ: ANKARA, İSTANBUL VE
İZMİR JANDARMA ÇOCUK MERKEZLERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Alper İPEK**

**Tez Danışmanı
Prof.Dr. Emine AKYÜZ**

ANKARA - 2010

KARA HARP OKULU

SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

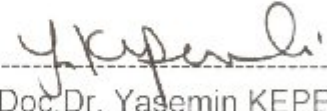
Hv.Svn.Ütğm. Alper İPEK'in, "Suça Sürüklenen Çocukların Okul Dönemlerinin İncelenmesi ve Bu Dönemde Barındırdıkları Risk Faktörlerinin Belirlenmesi: Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri Örneği" konulu tez çalışması, jürimiz tarafından GÜVENLİK BİLİMLERİ Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof.Dr. Emine AKYÜZ
(Danışman)

Üye

Doç.Dr. Yasemin KEPENEKÇİ

Üye

Dr.Mu.Yzb. Olgun DEĞİRMENÇİ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

29/06/2010

Cengiz TAVUKÇUOĞLU
Yrd.Doç.Dr.Mly:Alb.
Svn.Bil.Ens.Md.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın meydana gelmesinde engin tecrübeleri ve bilgisiyle bana yol gösteren, yönlendiren ve her aşamasında destek olan tez danışmanım Sayın Prof.Dr. Emine AKYÜZ'e, görüşme formlarının oluşturulması ve görüşmelerin yapılmasında her türlü kolaylığı ve özveriyi gösteren Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri personeline, çalışmalarımın tümünde her türlü desteği ve sevgilerini esirgemeyen eşim Emine, annem Hacer ve babam Fethi İPEK'e, tez çalışmam esnasında dünyaya gelerek mutluluğumuza mutluluk katan ve bana şevk veren oğlum Kağan İPEK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca Türk Eğitim Tarihi'ni öğrenmeme vesile olarak, günümüz eğitim sistemini daha iyi anlama ve yorumlamama büyük katkıları olan Sayın Prof.Dr. Yahya AKYÜZ'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

T.C.
KARA HARP OKULU
SAVUNMA BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN OKUL DÖNEMLERİNİN
İNCELENMESİ VE BU DÖNEMDE BARINDIRDIKLARI RİSK
FAKTÖRLERİNİN BELİRLENMESİ: ANKARA, İSTANBUL VE
İZMİR JANDARMA ÇOCUK MERKEZLERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Alper İPEK

ÖZET

Okul hayatı, çocuğun sağlıklı toplumsallaşması ve gelecek hayata hazırlanması konusunda çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu çalışmada, suça sürüklenen çocukların okul dönemleri incelenerek, suça sürüklenmelerinde okulun etkisi araştırılmış ve bu çocukların okul dönemlerinde barındırdıkları riskler (tehlikeler) tespit edilmiştir. Sonrasında ise bu risklere göre çocukları suçtan uzak tutacak koruyucu faktörlerin neler olabileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca çocuklarla yapılan görüşmelerde ailelerine ilişkin de önemli bilgiler elde edildiğinden çalışmada ailesel risk faktörlerine de yer verilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen sonuçlara göre, ailesel risk faktörleri genel olarak ailelerin çocuk yetiştirme konusundaki yetersizliklerinden ve ekonomik açıdan sorunlar yaşamasından kaynaklanmaktadır. Okula ilişkin risk faktörlerinde ise genelde çocukların okulla sıkı bağlar kuramamasının etkileri görülmektedir.

Bu risk faktörleri göz önüne alındığında, aileyi ilgilendiren koruyucu faktörler; ailelerin çocuk yetiştirme konusunda eğitilmesi gerekliliğini işaret etmektedir. Okula ilişkin koruyucu faktörler ise çocuk ile okul arasında sıkı bağlar kurulmasının zorunlu olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmada elde edilen bulgular çocukların okul hayatlarındaki olumsuzların, suça sürüklenmeleri üzerinde dolaylı etkilerinin olduğu yönündedir.

Anahtar Kelimeler : Çocuk Suçluluğu, Risk Altındaki Çocuklar, Risk Altındaki Öğrenciler, Risk ve Koruyucu Faktörler, Okul.

Tez Yöneticisi : Prof.Dr. Emine AKYÜZ

Sayfa Sayısı : 159

**T.C.
TURKISH MILITARY ACADEMY
DEFENSE SCIENCE INSTITUTE
DEPARTMENT OF SECURITY MANAGEMENT
ANKARA 2010**

**INVESTIGATION OF SCHOOL PERIODS OF THE DRIFTED
CHILDREN INTO THE DELINQUENCY AND DETERMINATION
OF RISKS FACTORS RELATING TO SCHOOL TERM:
CASE OF ANKARA, İSTANBUL, İZMİR GENDARME CENTERS**

MASTER THESIS

Alper İPEK

ABSTRACT

School life constitutes a very important place on the socialization of the child and his preparation to the future life. In this study, by examining school periods of the drifted children into the delinquency, school's effect is investigated on drifting into the delinquency. Besides, the risks relating to school term are determined. Afterwards according to these risks, feasible protective factors that keep children away from delinquency are evaluated. Also family risk factors are placed in the study, because informations gathered about the family members are evaluated as important.

According to the results of the study, familial risk factors are commonly stem from the poor family practices and economical problems. In the school related risk factors, generally effects of the children's poor ties with school are seen.

When these risk factors are taken into consideration, familial protective factors point out the necessity of the training families about child rearing. School related protective factors show that establishing close ties between child and the school is mandatory. It's also found that the school life problems have an indirect effect on drifting into the delinquency.

Keywords : Juvenile Delinquency, At-Risk Children, At-Risk Students, Risk and Protective Factors, School.

Advisor : Prof.Dr. Emine AKYÜZ

Number of Pages : 159

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
ÖNSÖZ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. SUÇ KAVRAMI	3
2. ÇOCUK SUÇLULUĞU	7
a. Çocuk Tanımı	7
(1) Günlük Dilde Çocuk Kavramı	8
(2) Psikolojide Çocuk Kavramı	8
(3) Türk Hukuk Sisteminde Çocuk Kavramı	10
b. Çocuk Suçluluğu	11
(1) Çocuk Suçluluğu Kavramının Açıklanması	11
(2) Türk Hukuk Sisteminde Çocuk Suçluluğu	17
c. Çocuk Suçluluğunun Ülkemizdeki Durumu	18
(1) Adli Kurum İstatistikleri	19
(2) Türkiye İstatistik Kurumu İstatistikleri	21
d. Çocuk Suçluluğunun Dünyadaki Durumu	24
e. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri	26
(1) Bireysel Nedenler	28

(2) Çevresel Nedenler	29
(a) Aile ve Çocuk Suçluluğu	30
(b) Okul ve Çocuk Suçluluğu	33
(c) Akran Grubu ve Çocuk Suçluluğu	37
(ç) İş Çevresi ve Çocuk Suçluluğu	39
(d) Yaşanılan Toplum ve Çocuk Suçluluğu	40
(3) Diğer Nedenler	42
(a) Kitle İletişim Araçları ve Çocuk Suçluluğu	42
(b) Kentleşme, Göç ve Çocuk Suçluluğu	45
(c) Sosyoekonomik Nedenler ve Çocuk Suçluluğu	47
2. RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLAR	48
a. Ülkemiz ve Diğer Ülkelerdeki Risk Altındaki Çocuk Kavramı	48
b. Risk Altındaki Öğrenciler	52
3. ÇOCUK SUÇLULUĞUNDA RİSK VE KORUYUCU FAKTÖRLER	57
a. Risk ve Koruyucu Faktör Tanımlamaları	57
b. Risk ve Koruyucu Faktörlerin Tespitine İlişkin Yapılan Çalışmalar	59

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI	73
2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	75
3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI	76
a. Çalışma Grubu	76
b. Veri Toplama ve Değerlendirme Tekniği	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. ÇOCUKLARA VE AİLELERİNE İLİŞKİN BULGULAR	78
2. ÇOCUKLARIN OKUL HAYATLARINA İLİŞKİN BULGULAR	89
a. Çocukların Öğrenim Düzeyi, Öğrenim Hayatlarına Devam Etme Durumu ve Gittikleri Lise Türlerine İlişkin Bulgular	89
b. Çocukların Okuldan Kaçmalarına İlişkin Bulgular	93
c. Çocukların Akademik Başarılarına İlişkin Bulgular	96
ç. Çocukların Okul Hayatlarında Aldıkları Yaptırım veya Disiplin Cezalarına İlişkin Bulgular	99
d. Çocukların ve Okuldaki Akran Gruplarının Birbirlerini Tanımlamalarına İlişkin Bulgular	103
e. Çocukların Okuldaki Faaliyetlere Katılımlarına ve Okulun Bu Faaliyetler İçin Fizikî İmkânlarının Elverişliliğine İlişkin Bulgular	106
f. Çocukların Okul Hayatlarında Bağımlılık Yapan Madde Kullanım Durumlarına İlişkin Bulgular	110
g. Öğretmenlere Karşı Duyulan Sevgiye İlişkin Bulgular	112
ğ. Çocukların Okulda Aldıkları Desteğe İlişkin Bulgular	116
h. Çocukların Uzlaşma Hakkındaki Bilgilerine İlişkin Bulgular	119
ı. Çocukların Okulda Gördükleri Şiddete İlişkin Bulgular	120
i. Çocukların Ailelerinin Okula Bakış Açıklarına İlişkin Bulgular	123
j. Çocukların Okula Bakış Açıklarına İlişkin Bulgular	125

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

1. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	129
2. ÖNERİLER	146
KAYNAKÇA	151
EKLER	159

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo-1 : Suç Türüne Göre Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarına ve Eğitimevlerine Giren Hükümlü Çocuklar.....	19
Tablo-2 : Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerince Verilen Mahkûmiyet Kararlarının Dağılımı	20
Tablo-3 : Yaş Gruplarına Göre Risk Faktörleri Sıralaması.	60
Tablo-4 : Yaş Gruplarına Göre Dağılım.....	78
Tablo-5 : Çocukların Birlikte Yaşadıkları Kişilere Göre Dağılımı.	80
Tablo-6 : Kardeş Sayılarına Göre Dağılım.	81
Tablo-7 : Çocukların Ailelerinin Göç Ettikleri Bölgeler ve İllerin Dağılımı. ...	82
Tablo-8 : Çocukların Baba Mesleklerinin Dağılımı.	83
Tablo-9 : Çocukların Çalıştıkları Mesleklerin Dağılımı.....	84
Tablo-10 : Çocukların Jandarma Çocuk Merkezlerine Getirilme Nedenleri..	88
Tablo-11 : Çocukların Öğrenim Durumlarının Dağılımı.	90
Tablo-12 : Çocukların Okulu Bırakma Nedenlerinin Dağılımı.....	91
Tablo-13 : Çocukların Okuldan Kaçma Nedenlerinin Dağılımı.	94
Tablo-14 : Çocukların Okuldan Kaçtıklarında Yaptıklarının Dağılımı.	95
Tablo-15 : Çocukların Ders Başarısını Olumsuz Yönde Etkileyen Sebeplerin Dağılımı.....	99
Tablo-16 : Alınan Disiplin Cezaları veya Yaptırımların Dağılımı.....	100
Tablo-17 : Uyarı, Yaptırım veya Disiplin Cezası Alınmasına Neden Olan Davranışların Dağılımı.	101
Tablo-18 : Uyarı, Yaptırım ve Disiplin Cezalarının Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Dağılımı.	102
Tablo-19 : Çocukların Okuldaki Sınıf Arkadaşlarını Tanımlamaları.....	104
Tablo-20 : Çocuklara Göre Okuldaki Sınıf Arkadaşlarının Kendisini Tanımlamaları.	105
Tablo-21 : Çocukların Okullarında Olan ve Olmasını İstedikleri Tesis, Saha ve Dershanelerin Dağılımı.	108

Tablo-22: Öğretmenlere Karşı Duyulan Sevginin Derecelendirilmesi.....	113
Tablo-23: Öğretmeni Olumlu Duygularla Anlatan Çocukların Öğretmen Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımı.	115
Tablo-24: Çocukların Okulda Gördükleri Şiddete Karşın Verdikleri Tepkilerin Dağılımı.	123
Tablo-25: Çocukların Ailelerinin Okula ve Okumaya Karşı Bakış Açılarının Sınıflandırılması.	124
Tablo-26: Çocukların Okul Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı.	126

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil-1 : Yaşlara Göre Dağılım.....	78
Şekil-2 : Cinsiyete Göre Dağılım	80
Şekil-3 : Ailelerin Aylık Gelir Dağılımı.....	85
Şekil-4 : Baba ve Annelerin Eğitim Durumu	86
Şekil-5 : Çocukların Kardeşlerinin Eğitim Durumu	87
Şekil-6 : Öğrenimini Liseye Taşıyan Çocukların Gittikleri Lise Türleri	92
Şekil-7 : Çocukların Okuldan Kaçtıkları Gün Sayılarının Dağılımı.....	94
Şekil-8 : Çocukların Ders Başarı Durumu	96
Şekil-9 : Çocukların Okulda Arasının İyi Olduğunu Düşündüğü Arkadaş Sayılarının Dağılımı.....	105
Şekil-10 : Çocukların Başarılı Olabileceklerine İnanıtları ama Okulda Keşfedilemeyen veya Desteklenmeyen Branşların Dağılımı.....	109
Şekil-11 : Okul Hayatında Bağımlılık Yapan Madde Kullanan Çocuk Sayıları ve Kullandıkları Maddelerin Dağılımı	111
Şekil-12 : Çocukların Öğretmene İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı	114
Şekil-13 : Çocuklara Okulda Yardımcı Olan ve Rahatlıkla Konuşabildikleri Öğretmen veya Okul Yöneticilerinin Dağılımı..	117
Şekil-14 : Çocukların Okulda İşledikleri Suçlardan/Kabahatlerden Dolayı Rehberlik Hizmeti veya Psikolojik Destek Alma Durumları.....	118
Şekil-15 : Okulda Şiddet Gören ve Görmeyen Çocukların Dağılımı.....	122
Şekil-16 : Çocukların Okul Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı	127

KISALTMALAR LİSTESİ

- ASİGM** : Adlî Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü
- ÇKK** : Çocuk Koruma Kanunu
- CTEGM** : Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
- DİE** : Devlet İstatistik Enstitüsü
- GAP** : Güneydoğu Anadolu Projesi
- GBGGÇ** : Güvenlik Birimlerine Gelen veya Getirilen Çocuklar
- OSG** : *Office of the Surgeon General* (Askerî Sağlık Dairesi Başkanlığı)
- SHÇEK** : Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
- TCK** : Türk Ceza Kanunu
- TDK** : Türk Dil Kurumu
- TÜİK** : Türkiye İstatistik Kurumu
- UNAFEI** : *The United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders* (Birleşmiş Milletler Asya ve Uzak Doğu Suçu Önleme ve Suçluları Tedavi Enstitüsü)
- UNHCR** : *United Nations High Commissioner for Refugees* (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)

ÖNSÖZ

Suç olgusu, geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaya devam eden konulardan bir tanesidir. Bunun en önemli nedeni suçun, toplumsal düzenin korunması için belirlenmiş kurallara aykırı bir davranış olmasıdır. Toplumda bu aykırı davranışların artması ise bir bakıma toplumsal düzenin sağlıklı bir şekilde devamının tehlikede olduğunu göstermektedir. Bu nedenle de suç, toplumsal bir sorun olarak her zaman üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. Çocukların ise bu toplumsal sorun içerisinde yer alması oldukça endişe vericidir. Çünkü bugünün çocukları, geleceğin yetişkinleri olarak toplumsal düzenin devamını sağlayacak olan bireylerdir. Bu yüzden de çocuk suçluluğu, üzerinde daha fazla önemle durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk suçluluğu konusunda yapılan çalışmalar genelde çocuk suçluluğunun önlenmesi, suçun meydana gelmesi durumunda çocuğun haklarının korunması ve en az zararla yeniden topluma kazandırılması ile çocuğun müteakip dönemde izlenmesi başlıkları altında toplanmaktadır. Elbette bu sayılanların her biri önemli olmakla birlikte esas anlamda olması istenilen, çocuğun daha suç ile temas etmeden suçun önüne geçebilmektir.

Bu amaçla çocuk suçluluğunun meydana gelmesinde rol oynatan aile, okul, akran grubu, yaşanılan çevre gibi birçok etmen üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalarla, çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olabilecek etkenlerin azaltılması veya ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

Bu çalışmada ise çocuk suçluluğunun önlenmesinde “okul” faktörü üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda çalışmada suça sürüklenen çocukların okul dönemleri incelenerek, suça sürüklenmelerinde okulun etkisi araştırılmış ve bu çocukların okul dönemlerinde barındırdıkları riskler (tehlikeler) tespit edilmiştir. Sonrasında ise bu risklere göre çocukları suçtan uzak tutacak koruyucu faktörlerin neler olabileceği üzerinde değerlendirmelerde bulunulmuştur.

GİRİŞ

Günümüzde çocuk suçluluğunu önleme çalışmaları birçok kurum veya kuruluş tarafından çok boyutlu olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmalardan bir tanesi de “risk altındaki çocuklar” veya “risk altındaki öğrenciler” kavramlarıyla anılan, çocukların barındırdıkları riskleri tespit etmeye yönelik çalışmalardır.

Risk kelimesi, genel olarak “zarara uğrama tehlikesi” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak risk altındaki çocuklar, “gelecekte zarara uğrama tehlikesi altında olan çocuklar” olarak tanımlanmaktadır. Bununla beraber risk altındaki öğrenciler ise “okul döneminde barındırdığı riskler nedeniyle gelecekte zarar görme olasılığı bulunan çocuklar” için kullanılan bir kavramdır.

Risk altındaki çocuklar veya öğrenciler kavramlarıyla asıl amaçlanan gelecek yaşamlarında zarar görme olasılığı bulunan çocukları, zarar görmeden sağlıklı bireyler olarak geleceğe hazırlamaktır. Böylelikle çocuk, suç ile temas etmeden suçun önüne geçilmiş olunacak ve suçun zararlı etkilerinden kurtulacaktır. Bu maksatla yapılan çalışmalar genelde aileye, okula, akran grubuna ve yaşanılan topluma bağlı risk faktörlerini ve bunların etkisini azaltacak veya ortadan kaldıracak koruyucu faktörleri tespit etmeye yöneliktir.

Bu çalışmada ise çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik olarak “okul” faktörü esas alınmıştır. Bu maksatla oluşturulan çalışma grubu, suça sürüklenme sebebi ile Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri’ne getirilen çocuklardan oluşmuştur. Çalışmada suça sürüklenen çocukların seçilme nedeni ise iki açıdan önemlidir. Çünkü bu çocukların suç ile temas etmeleri nedeniyle haklarında işlem yapılacağı, büyük bir ihtimalle ceza adalet sistemiyle karşı karşıya kalacağı ve haklarında hüküm veya çeşitli tedbirler alınacağı bilinen bir gerçektir.

Yani suç ile temas eden bu çocukların yaşamları çok büyük bir ihtimalle bundan sonraki dönem için diğer yaşlılarından farklı bir hâl alacaktır. Kısacası bu çocuklar hem suç işleyerek geçmişte bir takım riskleri barındırdıklarını göstermişler hem de suç işledikten sonraki hayatları için daha büyük risklere açık oldukları ihtimalini güçlendirmişlerdir.

Bu bağlamda çalışmanın genel amacı; suça sürüklenen çocukların okul dönemlerini incelemek, okul hayatına ilişkin bulguların çocukların suça sürüklenmesindeki etkilerini değerlendirmek, okul döneminde barındırdıkları risk faktörlerini belirlemek ve müteakiben belirlenen bu riskleri azaltmada veya ortadan kaldırmada etkili olacak koruyucu faktörleri tespit etmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. SUÇ KAVRAMI

İnsanoğlu yaşam boyu çeşitli gruplara üye olarak hayatını devam ettirmiştir. Bu gruplar ve bireylerin etkileşimi sonucunda oluşan beraber yaşama arzusu ve ihtiyacı ile birlikte toplumlar meydana gelmiştir (Özkalp, 2004: 4). Toplumsallaşma süreciyle de birey, bir kimlik kazanarak toplumun bir üyesi olmuştur. Böylelikle de birey ve toplum arasında bir bağ oluşmuştur. Bu bağ zamanla o kadar kuvvetlenmiştir ki; ne toplum ne de birey bu bağ olmadan varlığını sürdüremez hâle gelmiştir (Özkalp, 2004: 75).

Her toplum ise bütünlüğünü koruyabilmek için bireyelerine yaptırım gücü olan bazı kurallar yüklemiş ve böylece bireyelerinin eylemlerine bazı sınırlar çizmiştir. Yaptırım gücüne sahip denilen bu kurallar; toplumun örf ve adetlerine, dünya görüşüne, anlayışlarına göre düzenlenmiş ve böylece kurallara dayalı bir düzen ortaya çıkmıştır (Demirdöven, 2003: 148). Burada kuralları toplum koyduğuna göre kuralların oluşturduğu düzenin de toplumdan topluma farklılık göstereceğini söyleyebiliriz (Yavuzer, 2006: 20).

Toplumsal bu düzenin korunması ve devamlılığının sağlanması için de toplumlar, bireyelerin ve grupların bu kurallara uymalarını istemektedir. Toplum üyelerinin bu kurallara uyması ile toplumda uyum ve anlaşma artmaktadır (İçli, 2007: 21). Birey ise toplum içinde uygun görülen şekilde hareket ederek toplumun bir birimi olarak kendine verilen görevleri yerine getirir, sosyal faaliyetlere ve kişilere yönelmiş uygun bir takım tutumlara sahip olur (Yavuzer, 2006: 23). Böylece birey de psikolojik gelişimi içerisinde bireyselleşmesini tamamlar.

Toplumlar, bireylerinin kurallara uyması konusunda önemli derecede baskı uygulamaktadırlar (İçli, 2007: 22). Çünkü toplumun devamı ve bütünleşmesi biraz önce değinildiği gibi bireylerin toplum tarafından konulan kurallara uymasına bağlıdır. Bu kuralların en büyük özelliği ise onlardan sapılabilmesidir. Kurallara uygun hareket etmenin esas olmasıyla beraber, insanlar bazen sapıcı nitelikte hareket ve davranışlarla bu kurallardan sapabilmektedirler (Dönmezer, 1994: 1). Bu bağlamda sapmış davranış, “toplumda kültürün belirlediği örf, adet, gelenek, görenek ve hukuk kurallarına uymayan davranışlar” olarak nitelendirilmektedir (İçli, 2007: 1) Sapma ise, belli koşullarda herkes tarafından uygulanan sosyal normlardan ayrılma olarak tanımlanmaktadır (Schmallager, 2005: 90).

Kısacası sapmış davranış, toplumun genel işleyiş düzeninden farklı bir hareket olduğuna göre bu farklı davranışın sosyal problemler yaratarak toplumun işleyişini bozabileceğini söyleyebiliriz. Buna göre sosyolojik açıdan birçok suç, davranışın sapmış biçimi olarak görülebilir (İçli, 2007: 22: 23). Bu konuda Schmallager (2005: G-8) da genellikle suçun sapmayı içerdiğini belirtmektedir. Yalnız her sapmış davranışın hukuku ihlâl ettiğini söylemek de yanlış olacaktır. Yani her sapıcı davranış ceza kanunlarında suç olarak tanımlanmamaktadır (Sokullu-Akıncı, 2007: 35; Dönmezer, 1994: 45; Schmallager, 2002'den aktaran İçli, 2007: 23).

Örnek olarak küçük bir toplum olan okulu düşünelim. Ders arasında tüm öğrenciler bahçede dolaşırken veya oyun oynarken, bir öğrencinin bahçenin köşesinde tek başına kimseyle konuşmadan oturmasını suç olarak sayabilir miyiz? Elbette ki bu sorunun cevabı hayırdır. Okul hayatında tüm öğrencilerin bahçede oyun oynaması kabul görmüş bir davranıştır. Tek başına oturan öğrenci sadece arkadaşlarından farklı davranmaktadır. Demek ki toplum tarafından kabul görmüş davranışlardan farklı her davranış suç değildir. Yalnız sonuçları itibarıyla sosyal bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda suç, sadece yasanın cezalandırdığı işlem olarak ele alınamayacak kadar karışık ve farklı açılardan ele alınması gereken çok yönlü bir kavramdır (Yavuzer, 2006: 27; Sokullu-Akıncı, 2007: 25).

Suçun konu unsurunun insan eylemi olması nedeniyle; suç kavramı, insan eylemini konu alan veya açıklamaya çalışan birçok bilim dalının araştırma alanlarından biri olmuştur. Bu nedenle de suç kavramının; hukuk, kriminoloji, biyoloji, psikiyatri, psikoloji, sosyoloji ve siyaset gibi birçok bilim dalı tarafından ele alındığı görülmektedir (Sokullu-Akıncı, 2005; Dönmezer, 1994; Demirbaş, 2005; İçli, 2007).

Suç kavramının çok boyutluluğu elbette bilim alanları arasında çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Alan yazında bu husus, en çok suç olgusuna hukukî ve kriminolojik açıdan yaklaşımlarda görülmektedir. Bu konuda Dönmezer de suçun hukuki ve kriminolojik tanımlarının içeriği açısından bir karşılaştırmada bulunmuştur. Ceza hukukunun tanımına göre suç, “yasanın cezalandırdığı harekettir”. Bu bağlamda hukukçu için suç teriminin anlamı açık ve kesindir. Kriminoloji açısından ise bir kesinlik söz konusu değildir. Çünkü kriminolojinin esas konusu, normlardan sapan insan davranışını açıklamaktır. Dönmezer kriminolojinin inceleyeceği suçu, “topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu kanun koruyucu tarafından kabul edilen ve belirtilen eylem” olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda da kriminolojinin alanına giren suç olgusunu yasalar tarafından cezalandırılan hareketler olarak algılamaktayız.

Bu durumda şöyle bir sorun ortaya çıkmaktadır. Kriminolojinin tanımladığı suç kavramı; içerisine sadece ceza hukukunun kapsamına giren suçu mu, yoksa buna ilaveten kanunların suç saymadığı toplum için zararlı olabilecek sapkın davranışları da mı içermelidir? Dönmezer’in bu konudaki yorumuna göre toplum için zararlı olan veya olmayan eylemlerin bilimsel ölçülerinin tayinine imkân yoktur. Ayrıca zararlı olan veya olmayan eylemin kriteri, bunu yorumlayacak kişinin veya siyasi iktidarın görüşüne göre de değişecektir (1994: 45-48). Bu konuda Sokullu-Akıncı da kriminolojinin inceleyeceği suçun ceza hukuku tarafından suç olarak kabul edilen eylemler olacağını belirtmektedir (2007: 32).

Suçu sosyolojik açıdan inceleyen Sellin (1938) ise her hangi bir tavır ve hareket ihlalini suç saymış ve suçu sadece kanunlara aykırı hareket olan tarifinden ayırmaya çalışmıştır (Aktaran Dönmezer, 1994: 18). Taft (1956), Stanciu (1950), Cantor (1930) gibi bazı yazarlar da kanunun tarif ettiği suçlar dışında da bazı davranışların, kanunlarda belirtilen suçtan daha zararlı sonuçlar ortaya çıkarabileceğini belirtmişlerdir. Örneğin milletlerarası barışı tehlikeye sokan kanuna aykırı olmayan bir hareket, sonuçları itibarıyla adam öldürme suçundan daha ağır olabilmektedir. Kısacası bu yazarlara göre kriminolojik olarak suç; sadece kanun tarafından yasaklanana değil, toplum için zararlı olabilecek sapmış davranışları da içermelidir (Aktaran Dönmezer, 1994: 47: 48).

Günümüz anlayışında ise ceza hukukunun ve kriminolojinin birbirlerinden farklı disiplinler olmasına rağmen aralarında ayrılmaz bir bağıllığın olduğu konusunda bir tartışma bulunmamaktadır. Kriminoloji kendi araştırma alanının kapsamını ceza hukukundan almaktadır. Ceza hukuku da kendini kriminolojinin sonuçlarından soyutlayamayacağını bilmektedir (Sokullu-Akıncı, 2005: 44; Dönmezer, 1994: 20).

Çağdaş kriminolojide bazı kriminologlar suçu; yasal, siyasal, sosyolojik ve psikolojik olmak üzere dört bakış açısından ele almaktadırlar. Yasal açıdan suç, “ceza yasalarını ihlal eden insan davranışı”; siyasal açıdan ise “yasaya güçlü gruplar tarafından yerleştirilen daha sonra davranışın istenmeyen seçilmiş biçimlerini yasa dışı olarak etiketleyen ölçütün sonucu” olarak tanımlanmaktadır. Sosyolojik bakış açısı ise suçu “tabiatta var olan toplumsal sistemin korunması için baskılanması gereken bir antisosyal davranış” olarak kabul edilmektedir. Bir başka ifadeyle ise sosyolojik açıdan suç, “davranışın sapmış bir biçimidir veya bir şekilde normal olmayan davranışlardır”. Son olarak psikolojik görüş suçu bir davranış problemi olarak görmekte ve “ceza yasasına karşı olan ve genel olarak kabul edilebilir bir sosyal düzen çerçevesinde sıkıntılara neden olan insan faaliyeti” olarak kabul etmektedir (Schmallager, 2002’den aktaran İçli, 2007: 22-23).

Suç olgusunu sosyal psikoloji açısından ele Thomas ve Znaniecky (1957) ise suçu, “kişinin kendini mensubu saydığı grupta, varlığı toplum dayanışması ile çelişki gösteren fiil” olarak tanımlamaktadır (Aktaran Dönmezer, 1994: 46). Sosyoloji biliminin kurucularından biri olarak kabul edilen Durkheim ise suçu; evrensel bir olgu ve toplum kültürünün bir parçası olarak görmektedir. Bu bağlamda her toplumda her zaman suç olduğunu belirtmekte ve “ceza tepkisiyle karşılaşan her türlü eylemi” suç olarak tanımlamaktadır (Kösemihal, 1971’den aktaran İçli, 2007: 91). Durkheim bir başka tanımlamasında ise suçu “kolektif bilincin kuvvetli ve belirmiş tutumlarını ihlal eden fiiller” olarak belirtmektedir (Dönmezer, 1994: 46).

Suç kavramının hukuki açıdan en kısa yoldan ifadesi ise suçun “bir hukuki değeri ihlali” olduğudur (Artuk ve diğerleri, 2006: 10). Bir başka tanımda ise suç, “toplum tarafından onaylanmayan davranışların, kanun tarafından düzenlenip, yaptırıma bağlanması” olarak ifade edilmektedir (Demirbaş, 2003: 174).

Sonuç olarak suç, toplumsal bir sorundur (Sevük, 1998) ve çözüme bağlanması gereken sosyal bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır (Dönmezer, 1994: 23). Geleceğimizin teminatı olan çocukların ise bu sosyal problem içerisinde yer alması oldukça endişe vericidir.

2. ÇOCUK SUÇLULUĞU

a. Çocuk Tanımı

Çocuk kavramı, kullanıldığı yere göre farklı bakış açılarından ele alınan bir kavramdır. Örneğin hukuk, çocuğun hangi yaştan hangi yaşa kadar korunmaya muhtaç olduğunu ve çocuğun düşünsel olgunluğa ulaşma zamanını dikkate alırken (Akyüz, 2000: 67); gelişim psikolojisi, çocukluk çağı dönemleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu nedenle çalışmada çocuk kavramının açıklanması, kullanıldıkları alanlar dikkate alınarak yapılmıştır.

(1) Günlük Dilde Çocuk Kavramı

Günlük dilde çocuk kavramının genelde iki anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bu kavram birinci anlamda, çocuğu yetişkenden ayırmak; ikinci anlamda ise halk arasında bireylerin soy bağını belirtmek için kullanılmaktadır (Akyüz, 2000: 66).

Bunların yanında günlük dilde çocuk kavramı için değişik tanımlamalar da yapılmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde çocuk “büyüklere yakışmayacak daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse” veya “belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse” olarak tanımlanmaktadır (TDK [web], 2010). Diğer bir tanımlamada ise çocuk; gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış reşit sayılmayan küçük bir yurttaş olarak görülmektedir (Yörükoğlu, 2000: 13).

Bütün bu tanımlamalarda dikkati çeken nokta, günlük dilde çocuk kavramının göreceli bir kavram olduğudur. Çünkü bu tanımlamalarda çocuk olarak görülen küçüğün, ne zaman yetişkinliğe adım atacağı veya ne zaman yetişkin gibi davrandığının kabul edileceğine ilişkin belirli bir kıstas yoktur. Böyle bir kıstasın olmaması ise çocuk algısının; toplumsal kurallara, yaşanılan çevreye, toplumun küçükten beklentilerine ve toplumun çocuğu ne olarak gördüğüne göre değişebileceğini işaret etmektedir. Bu nedenle de günlük dilde kullanılan çocuk, toplumdan topluma değişen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

(2) Psikolojide Çocuk Kavramı

Psikolojik açıdan çocuk kavramı, genellikle “insan yaşamında gebelikten başlayıp ölüme kadar devam eden fiziksel, bilişsel, ruhsal ve sosyal gelişmeleri, değişmeleri ve evreleri inceleyen” gelişim psikolojisiyle açıklanmaya çalışılmaktadır (Psikoloji Sözlüğü [web], 2010). Bu bağlamda gelişim psikolojisinde çocuk kavramı, çocukluk çağı dönemleri açısından ele alınmıştır.

İnsan yaşamı genelde gelişim psikolojisinde; çocukluk, ergenlik, yetişkinlik (erişkinlik) ve yaşlılık gibi ana gelişim dönemlerine ayrılarak incelenmektedir (Yavuzer, 2006: 103; Koç, 2004: 232). Buradan da anlaşılacağı üzere gelişim psikolojisinde çocukluk ve ergenlik birbirlerinden ayrı dönemler olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda gelişim psikolojisinde ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak kabul edilmektedir (Garrison ve Garrison, 1965). Yani gelişim psikolojisinde çocukluk çağının hangi dönemleri kapsadığını belirleyebilmek için ergenliğe geçişin ne zaman başladığının belirlenmesi gerekmektedir.

Çocukluk çağının sonunun, yani ergenliğin başlangıcının hangi yaş olduğu konusunda ise gelişim psikolojisinde kesin bir ayırım yapılamamaktadır. Çünkü fizyolojik açıdan erkekler ve kızların ergenliğe giriş yaşları birbirlerinden farklıdır. Ayrıca insanın gelişiminde kalıtımsal, sosyokültürel ve ruhsal birçok bireysel faktör rol oynamaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalar iklim ve beslenme şartlarının bile ergenliğin başlangıcında etkili olduğunu belirtmektedir (Akyüz, 2000: 63; Yörükoğlu, 2000: 13; Koç, 2004: 233). Bu nedenlerle; alan yazında gelişim psikolojisi açısından çocukluk çağının sonunun hangi yaş olduğu konusunda farklı görüşler mevcuttur.

Polat (2002), gelişim psikolojisi açısından çocukluğun 14 yaşlarına kadar olan süreyi kapsadığını belirtmektedir. Yörükoğlu (2000: 13) ise bu hususun kişiden kişiye değişebileceği için geçiş dönemini 11 ile 15 yaşları arasında kabul edilmektedir. Bu nedenle de bedensel ve zihinsel gelişim açısından çocukluğun üst sınırını 15 yaş olarak belirtmektedir. Bu konuya değinen diğer çalışmalarda ise ergenliğin başlangıcının yani çocukluk döneminin sonunun 10-12 yaşları arasında değiştiği görülmektedir (Yakınlar, 2006: 36-38). Sonuç olarak gelişim psikolojisi açısından, çocuk tanımının toplumdan topluma veya bireyin taşıdığı özelliklere göre değişebildiğini ve bu çağın sınırlarının kesin olarak çizilemediğini söyleyebiliriz. Yine de bir genelleme yapmak gerekirse; çocukluğun, ergenliğe kadar olan dönemi kapsayan bir süreç olduğunu belirtmek doğru olacaktır.

(3) Türk Hukuk Sisteminde Çocuk Kavramı

Hukukta çocuk kavramı; “küçüğü yetişkinden ayırmak” ve “anne-babaya olan soy bağıını ifade etmek” olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Hukukta çocuk kavramının ne anlama geldiğini anlamak içinse birinci anlamdaki çocuk kavramından söz edilmesi gerekmektedir. Çünkü hukuksal bakımdan çocuk kavramı, çocuğun hangi andan hangi yaşa kadar yardıma ve korunmaya muhtaç olduğuna bağlıdır. Yani reşit olmayan küçüklerin güvenliği esas alınmaktadır (Akyüz, 2000: 67). Bu bağlamda hukuksal açıdan çocuğun tanımının yapılabilmesi için hangi yaşa kadar yardıma ve korunmaya muhtaç olduğunun tespiti edilmesi gerekmektedir (Sevük, 1998: 1).

Hukuk sistemimizde ise çocuk kavramı, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)'nda tanımlanmıştır. Ayrıca çocuğun hukuki durumunun tespiti için 4721 sayılı Medenî Kanun'la da bazı düzenlemeler getirilmiştir. Bu kanunların yanında ülkemizde çocuklarla ilgili düzenlemeler getiren özel ve genel kanunlar da mevcut olup burada 5237 sayılı TCK, 5395 sayılı ÇKK ve 4721 sayılı Medenî Kanun'da çocuğun tanımlanmasına ilişkin hususlara yer verilmiştir.

5237 sayılı TCK'nın 6'ncı maddesinde çocuk, “henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi” olarak tanımlanmaktadır. 5395 sayılı ÇKK'nın 3'üncü maddesinde ise çocuk “daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi” olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda ceza hukuku açısından çocuk on sekiz yaşını doldurmamış kişidir.

Bunun yanında 4721 sayılı Medenî Kanun, bazı durumlarda on sekiz yaşın tamamlanmasından önce de ergenliğin kazanılabileceğini, yani çocukluğun bitebileceğini belirtmektedir. Bunlar evlenme (madde 11) ve mahkeme kararıyla (madde 12) kazanılan ergenliktir (Akyüz, 2000: 74). Bu bağlamda Medenî Kanun'un 124'üncü maddesine göre “hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek

veya kadının evlenmesine izin verebilmektedir". Bu durumda kişiler evlenmeyle ergin kılınmış olmaktadır. Medenî Kanun 12'nci maddesine göre ise "on beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilmektedir". Böylelikle de çocukluk dönemi sona ermektedir.

Hukuk sistemimizde çocukluğun ne zaman başladığına baktığımızda ise başlangıcın, kişiliğin kazanılmış sayılmasına bağlandığını görmekteyiz. 4721 sayılı Medenî Kanun'un 28'inci maddesine göre "kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlamakta ve ölümle sona ermektedir". Çocuk ise hak ehliyetini "sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde etmektedir". Bu bağlamda kişiliğin kazanılabilmesi yani çocukluğun başlayabilmesi için tam ve sağ doğum olmak üzere iki koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir (Akyüz, 2000: 68).

b. Çocuk Suçluluğu

(1) Çocuk Suçluluğu Kavramının Açıklanması

Sosyal alanda çalışan bilim adamları sapmış davranışı genel olarak altı ana başlık altında incelemektedirler. Bunlar; intihar, uyuşturucu veya ilaç kullanımı, alkolizm, akıl hastalıkları, cinsel sapmalar, suç ve çocuk suçlarıdır (Akers, 1977'den aktaran Lotz, 1985). Elbette bu ana başlıklar çoğaltılabilir veya azaltılabilir. Çünkü toplumların kabul ettiği değerler zamanla değişebilmektedir. Örneğin günümüzde bazı toplumlarda bir cinsel sapma olan homoseksüellik artık alternatif yaşam biçimi olarak görülmeye başlanmıştır. Günümüzde bu altı ana başlık içerisinde sapmış davranış olduğu konusunda tartışma götürmeyen ilk öge elbette suç ve çocuk suçluluğu kavramıdır (Lotz ve diğerleri, 1985). Suç kavramı ile ilgili çalışmalar incelendiğinde ise üzerinde önemle durulan iki konu ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi suçu önlemeye yönelik tedbirler ve erken tanı çalışmaları, ikincisi ise suçun ortaya çıkışındaki ilk belirtilerin çocuklukta görüldüğü düşüncesiyle çocuk suçluluğu çalışmalarıdır (Polat, 2004:189).

Öncelikle dilimizde “çocuk” ve “suç” kelimelerinin yan yana gelmesiyle oluşan “çocuk suçluluğu” kavramının nereden geldiğinin incelemesinde fayda vardır. Çocuk suçluluğu kavramı dilimize İngilizce “*juvenile delinquency*” kavramından gelmiştir. “*Juvenile*” kavramı çocuk suçluluğunu konu alan yabancı kaynaklarda genelde “reşit olmayan genç veya çocuk” anlamında kullanılmaktadır. “*Delinquency*” kavramı ise “çocuklar tarafından işlenen suç” anlamına gelmektedir. Burada dikkati çeken husus çocuklar veya gençlerin işlediği “suç” kavramı için İngilizcede “*crime*” kelimesi yerine niçin başka bir kavram olan “*delinquency*” kelimesinin kullanıldığıdır. Bunun açıklaması şu şekildedir: Çocuk veya gençlerin işlediği bazı suçlar yetişkinler tarafından işlenememektedir. Örneğin okuldan kaçma çocuk tarafından işlenebilen bir suç iken bu suçun yetişkinlerde karşılığı yoktur (Hill ve Tisdall, 1997: 178). Bu nedenle de özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde kullanılan çocuk suçluluğu kavramı, ülkemizde kullanılanlardan daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Ülkemizde çocuk suçluluğu denilince daha çok ceza yasalarında belirtilen suçlar anlaşılırken, ABD’de buna ilâve olarak okuldan kaçma gibi kabahatler de bu tanıma dâhil edilmektedir.

Alan yazın incelendiğinde çocuk suçluluğunun genelde sosyolojik ve hukuksal görüş başta olmak üzere, pek çok açıdan ele alındığı görülmektedir. Bununla birlikte alan yazında, çocuk suçluluğu konusunun çok boyutlu bir kavram olduğu ve tek bir bakış açısıyla ele alınamayacak kadar da karmaşık bir konu olduğu kabul edilmektedir.

Sosyolojik açıdan çocuk suçluluğu genelde, “çocuğun sosyal uyumsuzluğunun bir ifadesi veya sosyal uyumsuzluğun belirgin bir görünümü” olarak tanımlanmaktadır (Lutz, 1965’den aktaran Sevük, 1998: 13; Yücel, 1990: 150). Bu nedenle de sosyolojik açıdan suç; toplumsal değerler, toplumsal yapı ve toplumsal kurallara göre oldukça geniş bir yelpazede incelenmektedir (Dönmezer, 1994: 342). Bununla beraber Yücel (1990: 150), çocuk suçluluğun çok hafif ve endişe gerektirmese bile, zamanla vahimleşebilmesi açısından üzerinde önemle durulması gereken bir konu olduğunu ifade etmektedir.

Hukuksal açıdan ise çocuk suçluluğu “çocuğun ceza kanunlarında suç sayılan bir fiili işlemesi sonucunda yargı organlarının önüne getirilmesi” olarak tanımlamaktadır (Akyüz, 2000: 593). Bir başka tanımlamada ise çocuk suçluluğu, “reşit olma yaşının altındaki yaş grupları tarafından işlenen ve suç teşkil eden hareket” olarak ifade edilmektedir. Ayrıca bu tanıma göre hukuksal açıdan çocuk suçluluğu ile yetişkin suçluluğu arasındaki tek farkın yaş olduğu belirtilmektedir (Albanese, 2005: 485).

Hukuksal ve sosyolojik açıdan yapılan çocuk suçluluğu tanımlarını karşılaştırdığımızda ise sosyolojik açıdan yapılan tanımlamaların daha geniş bir anlamı içerdiği görülmektedir. Örneğin bazı fiiller, sosyolojik açıdan antisosyal bir davranışın görünümü olmakla birlikte, yürürlükteki kanunlarla çatışmamaktadır. Bu nedenle de çocukların bazı davranışları çocuk adalet sisteminin karşısına hiç gelmemekte ve bu nedenle de gizli olarak kalmaktadır (Akyüz, 2000: 593).

Bu konuda Joseph, çocuk suçluyu yasal ve davranışsal (yasal olmayan) olmak üzere iki görüş açısından ele almaktadır. Bu bağlamda yasal görüş açısından çocuk suçluyu, “çocuk adalet sisteminde suçlu bulunan genç” olarak tanımlamaktadır. Davranışsal (yasal olmayan) görüş açısından ise çocuk suçluyu, “yasal olarak suçlu bulunmuş veya bulunmamış olsun, ceza hukukunu ihlal eden genç” olarak tanımlamaktadır. Tanımlardan anlaşılacağı üzere davranışsal görüş, yasal görüşten anlamca daha geniştir. Çünkü çocuk suçluluğunda da “gizli” bir suçluluk vardır ve bu suçluluk hiçbir zaman çocuk adalet sisteminin karşısına gelmemiş olabilmektedir (1995: 2). Hood ve Sparks (1970) da gizli suçluluk kavramının kriminologları meşgul eden bir konu olduğunu belirtmiş ve polis tarafından yakalanan suçluların gerçek suçlu rakamlarını yansıtmadığını ifade etmişlerdir (Aktaran Yavuzer, 2006: 28). Radzinowicz (1948), İngiltere’de işlenen suçların sadece % 15’nin, Howard Jones da % 25’nin resmî kayıtlara geçtiğini savunmuşlardır (Aktaran Yavuzer, 2006: 29).

Çocuk suçluluğu üzerine çalışma yapan Burt (1925) ise çocuk suçluluğunu, “bir çocuktaki antisosyal eğilimlerin yasa müdahalesi gerektirecek bir duruma dönüşmesi” şeklinde ifade etmektedir (Aktaran Yavuzer, 2006: 32). Bunun yanında Shoemaker (1990: 3), on sekiz yaş altı gençler tarafından işlenen yasal olmayan hareketleri “çocukların sapmış ve suçlu davranışı”, bu hareketleri yapanları ise “suçlu çocuklar” olarak tanımlamaktadır.

Lotz ve arkadaşlarına göre ise çocuk suçluluğu kavramı hakkındaki tanımlamalar son yıllarda geniş ölçüde değişikliğe uğramıştır. Suç kavramı yasaların cezalandırdığı hareket olarak hâlâ geleneksel anlamını korurken, çocuk suçları kavramına bakış açısı daha iyimser hâle gelmiştir. Hatta çocuk suçlarının iyileştirilebilen ve tedavi edilebilen bir davranış olduğu görüşü uzmanlar tarafından kabul edilmiştir. Bunun yanında Lotz ve arkadaşları, çocuk suçluluğunu sadece “çocukların yasalara aykırı hareketi” olarak tanımlamanın yeterli olmayacağı görüşündedirler. Ayrıca eskiden bilim adamlarının çocuk suçluyu “çocuk mahkemesi tarafından suçlu olarak bulunan genç” tanımlamasının sosyolojik açıdan yeterli olmadığını belirtmektedirler. Çünkü sosyoloji, hangi çocukların suç işlediği ve bunun nedeni üzerine odaklanmıştır. Yoksa sosyolojik açıdan çocuğun yakalanması, mahkemeye çıkartılması ve mahkemece suçlu bulunması sürecinin çok büyük bir önemi yoktur. Bu nedenle de çocuk suçluluğunda sadece çocuk adalet sisteminin ele alınması ve işleyişinden daha geniş kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır. Daha da önemlisi çocuk suçluluğunun; kanunlar, gençlik ve sosyal problem olmak üzere üç bileşende toplanmasıdır (Lotz ve diğerleri, 1985).

Çocuk suçluluğunun tanımlanması hususunda Sussmann ise farklı bir yöntem izlemiştir. Sussman çalışmasında, alan yazında çocuk suçluluğu tanımlamalarında en çok kullanılan eylem veya durumların bir listesini çıkartmıştır. Bu listeye göre alan yazında çocuk suçluluğu tanımlamalarında en çok kullanılan eylemler ve durumlar şunlardır:

- Kanunlara veya mevcut düzene aykırılık,
- Okuldan kaçmayı alışkanlık hâline getirme,
- Bilerek hırsızlık ve ahlâksız kişilerle arkadaşlık yapma,
- İflah olmazlık,
- Aile kontrolü dışında olma,
- İşsizlik ve suç ortamında büyüme,
- Sınır dışı edilecek boyutta zarar verme veya kendisinin ve başkalarının hayatını tehlikeye sokma,
- İzinsiz evden uzaklaşma,
- Yakııksız ve ahlaksız ilişki,
- Halka açık yerlerde kötü, müstehcen veya kaba konuşma,
- Kötü şöhretli yerleri ziyaret etme,
- Loto oynamak veya oyun salonlarına gitmek,
- Tren yollarında amaçsızca gezinme,
- Trenden atlama veya izinsiz olarak başkasının araçlarına binme,
- Alkollü içki satılan yerlerin müdavimi olma,
- Amaçsızca gece caddelerde dolaşma,
- Bilardo salonlarının müşterisi olma,
- Okul çevresinde ahlâksızlık davranışlarda bulunma,
- Yasal olmayan işlerde çalışma,
- Kendisi veya başkaları için tehlikeli veya zarar verici faaliyetlerde bulunma,

- Sigara kullanma,
- Kanunların ihlâl edildiği yerlerin müdavimi olma,
- Yetişkinlerin girebildiği yerlerde bulunma,
- Uyuşturucu bağımlılığı,
- Asayiş bozuculuk,
- Dilencilik,
- Alkollü içki kullanma,
- Ahlâka aykırı tekliflerde bulunma,
- Başboş dolaşma, yollarda uyuma, serserilik yapma,
- Memleketten veya hayırseverlik kurumlarından kaçma,
- Yasal olmayan amaçlar için kullanılan arazilerde bulunma,
- Alkollü araç kullanma,
- Kanunlara aykırı şekilde izinsiz olarak evlenmeye teşebbüs etme,
- Kanunlara aykırı sekse alışkın olma (1959'dan aktaran Neumeyer, 1961: 23).

Sheldon ve Eleanor Glueck (1950) ise çocuk suçluluğunun ne anlama geldiğine dâir yapılan tanımlamalarda bir noktaya dikkat çekmektedirler. Bu tanımlamalarda “kanunları ihlâl eden reşit olmayan birey” çocuk suçlu olarak sayıldığına göre, küçük veya önemsiz bir suç işleyen çocuk da sonuçta kanunları ihlâl ettiği için suçlu sayılmaktadır. Çocukların büyüme çağlarında ise bir veya iki tane küçük suç işlediklerini düşünürsek hemen hemen her çocuğu çocuk suçlu olarak kabul etmemiz gerekecektir. Örneğin komşunun bahçesindeki ağaçtan meyve alan bir çocuk, çocuk suçlu olarak itham edilebilir mi? Bu konuyu Bennett (1960), “her çocuk kendisini

yenebilecek suçluluk dürtülerine sahiptir, aslında suçluluk kategorisine girdiği hâlde önemsiz sayılan küçük suçları işlemeyen hiç kimse yoktur” diyerek açıklamıştır (Aktaran Yavuzer, 2006: 31). Sheldon ve Eleanor Glueck (1950) de bu hususu değerlendirerek, çocuk suçluğunun tanımlanmasında icra edilen eylemin “tekrar eden nitelikte” olmasının dikkate alınması gerektiğini ifade etmişlerdir (Aktaran Neumeyer, 1961: 24).

(2) Türk Hukuk Sisteminde Çocuk Suçluluğu

Günümüzde “suçlu çocuk yoktur, suça sürüklenen çocuk vardır” ilkesi çocuk suçluluğunu konu alan çalışmaların tümünde kabul görmüş bir olgu hâline gelmiştir. Bu ilke doğrultusunda hukuk sistemimizde de “suçlu çocuk” ifadesinin kullanılmadığı, bunun yerine “suça sürüklenen çocuk” ifadesinin kullanıldığı görülmektedir.

Hukuk sistemimizde “suça sürüklenen çocuk” ifadesi 5395 sayılı ÇKK'nın 3'üncü maddesinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre “kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk”, suça sürüklenen çocuk olarak tanımlanmaktadır. Bu ifadeyle bir bakıma çocuğun suç işlemesinde iradesinin dışındaki faktörlerin etkisinde kaldığı kabul edilmektedir (Yelesdağ, 2006: 10).

Türk hukuk sisteminde çocukların ceza sorumluluğu ise farklı yaş gruplarına göre düzenlemiştir. 5237 sayılı TCK'nın 31'inci maddesinin ilk fıkrasına göre fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamamakta; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilmektedir. Buna göre ceza sorumluluğu olmayan, kovuşturma yapılamayan ve ceza verilemeyen ilk grubun yaş sınırının on iki olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, on iki yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğunun bulunmadığı kesin karinedir (Ümit, 2006: 55).

TCK'nın 31'inci maddesinin 2'nci fıkrası ise on iki yaşını doldurmuş olup on beş yaşını doldurmamış olanların ceza sorumluluğunu, çocuğun işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılamasına veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin gelişmişliğine bağlamıştır. Bu bağlamda, on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu çocuklar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilmektedir. Çocuğun işlediği fiili algılaması ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin olması hâlinde ise çocuk hakkındaki suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on iki yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde yedi yıldan dokuz yıla kadar hapis cezasına hükmolunmaktadır. Diğer cezaların ise üçte ikisi indirilmekte ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası altı yıldan fazla olamamaktadır.

TCK'nın 31'inci maddesinin 3'üncü fıkrasında ise belirlenen yaş grubu ise on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan çocukları kapsamaktadır. Bu bağlamda fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde on dört yıldan yirmi yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunmaktadır. Diğer cezaların ise yarısı indirilmekte ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası sekiz yıldan fazla olamamaktadır.

c. Çocuk Suçluluğunun Ülkemizdeki Durumu

Bütün dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de çocuk suçluluğu oranları yıldan yıla artış göstermektedir (Karabulut, 2006: 35). Ülkemizde çocuk suçluluğunun durumunu incelemek için gerekli olan istatistikî bilgiler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin son yıllarda yaptığı çalışmalarla daha sağlıklı olarak elde edilmeye başlanmıştır. Ne yazık ki, geçmiş dönemlere ait

bilgilerde tutulan kayıtların yetersizliği ve meydana gelen bir olayların kolluk kuvvetlerine veya adli makamlara intikal etmemesi nedenleriyle gerçek rakamlar hakkında kesin bir şey söylemek mümkün olmamaktadır (Sevük, 1998: 17).

(1) Adli Kurum İstatistikleri

1998-2007 yılları arasında Çocuk Ceza İnfaz Kurumu ve Eğitimevi'ne giren hükümlü çocukları incelediğimizde en yüksek hükümlü çocuk sayısının 1998 yılında olduğu görülmektedir. 1998, 1999 ve 2000 yıllarında en çok hüküm hırsızlık suçundan giyilmişken, 2001 yılından itibaren hırsızlık suçunun yerini yağma (gasp) suçu almıştır. Bu suçlardan sonra öldürme suçunun da çocuklar tarafından en çok işlenen suçlar arasında olması dikkat çekicidir (Tablo-1).

Tablo-1: Suç Türüne Göre Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarına ve Eğitimevlerine Giren Hükümlü Çocuklar (TÜİK [web], 2010).

Suç Türü/Yıl	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Öldürme (n)	142	118	83	82	57	62	45	28	17	21
%	20,1	20,2	19,4	22,9	12,5	18,8	13,5	13,9	21,8	8,9
Hırsızlık (n)	309	214	147	91	136	83	51	29	12	47
%	43,8	36,6	34,3	25,4	29,8	25,2	15,3	14,4	15,4	19,9
Irza Geçme (n)	59	42	28	43	54	27	30	20	7	30
%	8,4	7,2	6,5	12,0	11,8	8,2	9,0	9,9	9,0	12,7
Fiili Livata (n)	50	23	31	19	34	22	27	14	3	5
%	7,1	3,9	7,2	5,3	7,4	6,7	8,1	6,9	3,8	2,1
Yaralama (n)	15	10	7	6	6	5	7	5	3	14
%	2,1	1,7	1,6	1,7	1,3	1,5	2,1	2,5	3,8	5,9
Yağma/Gasp (n)	102	120	100	98	139	103	134	94	28	100
%	14,4	20,5	23,4	27,4	30,4	31,3	40,1	46,5	35,9	42,4
Diğer (n)	29	57	32	19	31	27	40	12	8	19
%	4,1	9,8	7,5	5,3	6,8	8,2	12,0	5,9	10,3	8,1
TOPLAM	706	584	428	358	457	329	334	202	78	236

Adlî Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (ASİGM)'nün istatistik çalışmalarına baktığımızda ise 2008 yılında Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri'nde görülen davalarda çocukların % 25,9'u hakkında mahkûmiyet, % 16,2'si hakkında beraat, % 57,9'u hakkında diğer kararlar (yetkisizlik, görevsizlik, birleştirme vb.) uygulandığını görmekteyiz.

Verilen kararları 1994-2008 dönemi açısından incelediğimizde ise mahkûmiyet kararlarının çoğunlukla 1994'den 2004'e (2001 yılı hâriç) kadar olan dönemde verildiği görülmektedir. 2004 yılından sonra ise çocuklar hakkında çoğunlukla diğer kararlar uygulanmıştır (ASİGM [web], 2008). 1994-2008 yılları arasında verilen mahkûmiyet kararlarının niteliğine baktığımızda ise 2006 yılına kadar çoğunlukla hapis cezalarının ertelenmesi ve tedbire çevrilmesi kararlarının verildiğini görmekteyiz. 2006 yılından itibaren ise en çok adlî para cezası verilmiştir (Tablo-2).

Tablo-2: Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerince Verilen Mahkûmiyet Kararlarının Dağılımı (ASİGM [web], 2008)

Yıllar	Hapis Cezası (%)	Adlî Para Cezası (%)	Hapis Cezası ve Adlî Para Cezası (%)	Hapis Cezası Ertelenen (%)	Hapis Cezası Tedbire Çevrilen (%)
1994	2,4	24,5	1,6	36,2	35,4
1995	3,5	27,5	0,7	35,3	33,1
1996	4,1	29,9	1,1	37,3	27,6
1997	4,0	30,3	1,5	29,8	34,5
1998	2,3	28,5	0,6	26,5	42,1
1999	3,6	27,1	1,5	24,5	43,3
2000	4,0	22,3	2,1	36,8	34,8
2001	3,0	22,5	1,1	45,9	27,5
2002	2,9	20,4	0,4	33,0	43,3
2003	3,5	19,0	1,1	37,7	38,6
2004	7,8	19,3	3,1	49,7	20,2
2005	1,3	6,4	0,8	5,2	86,3
2006	31,3	53,8	4,5	8,8	1,6
2007	19,9	60,6	5,3	5,3	9,0
2008	22,3	51,1	7,7	5,5	13,4

2008 yılında mahkûmiyet kararı verilmesine neden olan suçlara bakıldığında ise tüm suçlar içerisinde % 14,8 ile malvarlığına karşı suçlar en başta gelmektedir. Bu oran, mahkemelerde çocuklara isnâd edilen suç türlerinin çeşitliliği dikkate alındığında oldukça büyük bir rakam olmakla birlikte, çocuklar tarafından en çok mal varlığına ilişkin suçların işlendiğinin bir göstergesidir. Yine aynı kurumun 2008 yılı istatistiklerini yaş dağılımına göre incelediğimizde Çocuk ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri'nde haklarında karar verilen çocukların % 28,2'si 12-15 yaş, % 71,8'i ise 16-18 yaş grubundandır (ASİGM [web], 2008).

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (CTEGM)'nün Şubat 2010 itibarıyla ceza infaz kurumlarında bulunan çocuklara ilişkin istatistiklerini incelediğimizde ise çocukların % 77,2'sinin tutuklu, % 13,5'inin hükümlü ve % 9,3'ünün hükümlü olduğunu görmekteyiz. Bu değerler bize birçok çocuğun henüz hüküm giymeden ceza infaz kurumlarında tutulduğunu göstermektedir. Eğitim durumlarında ise % 4,1'inin okuma-yazma bilmediğini, % 10,5'inin okuma-yazma bilmesine karşın herhangi bir okul bitirmediğini, % 28,2'sinin ilkokul veya ilköğretim mezunu, % 16,5'inin ortaokul, lise veya dengi meslek okulu mezunu olduğunu görmekteyiz. % 40,7 gibi büyük bir oranın ise öğrenim durumu bilinmemektedir. Bu değerler ise ceza infaz kurumlarında bulunan çocukların eğitim seviyelerinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir (CTEGM [web], 2010).

(2) Türkiye İstatistik Kurumu İstatistikleri

Devlet Plânlama Teşkilâtının 7'nci Beş Yıllık Kalkınma Plânında yer alan Çocuk Alt Komisyonu raporu doğrultusunda, çocuk suçluluğuna ilişkin istatistikî bilgilerin belli bir standarda göre tutulması maksadıyla 1996 yılında 27 ilde "Güvenlik Birimine Gelen Çocuk ve Gençlerle İlgili İstatistik Formu" uygulamasına başlanmıştır (8'inci Beş Yıllık Kalkınma Plânı Çocuk Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2001: 47).

İstatistik formu, 1997-2006 yılları arasında 27 ilde Jandarma Genel Komutanlığına ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı birimlerce uygulanmış olup, 2007 yılından itibaren 81 ilde uygulanmaya başlanmıştır. 2007 yılında çalışmanın veri derleme yöntemi ile uygulama alanı 81 ile çıkartıldığından, 2007 yılının ilk altı ayı pilot çalışma dönemi olarak kabul edilmiştir. Form, güvenlik birimine bir veya birden fazla gelen veya getirilen, güvenlik birimi kayıtlarına geçmiş veya geçmemiş, dosyaları Cumhuriyet Başsavcılıklarına intikal etmiş veya ettirilmemiş her çocuk için yetkililerce beyan esasına göre doldurulmaktadır (GBGGÇ, 2009: IX-X).

Bu çalışmada, ülkemizdeki çocuk suçluluğunun genel görünümünü görmek açısından Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2007 Temmuz ayından 2008 Aralık ayı sonuna kadar olan dönemde güvenlik birimlerine suç isnadıyla gelen veya getirilen çocuklara ait verilerinden faydalanılmıştır. Bu verilere göre;

- Dönem içerisinde güvenlik birimine suç isnadıyla getirilen çocuklar; 2008 Türkiye nüfusu esas alındığında toplam genel nüfusun yaklaşık % 0,13'ünü, 10-19 yaş grubu genel nüfusun ise % 0,7'sini oluşturmaktadır.

- Suça sürüklenen çocukların sayısı, güvenlik birimlerine getirilen çocukların yaklaşık olarak % 63'lük bir bölümünü oluşturmaktadır (GBGGÇ, 2009: 1).

- Suça sürüklenen çocukların % 90 gibi büyük bir kısmı erkek çocuklardır (GBGGÇ, 2009: 1).

- Suça sürüklenen çocukların % 6'sı 12 yaş altı, % 25'i 12-14 yaş, % 66,5'i 15-17 yaş grubuna mensuptur. % 2,5'lik gibi bir kısmın ise yaş grubu tespit edilememiştir (GBGGÇ, 2009: 2).

- Suça sürüklenen çocukların, % 98,5'i TC vatandaşı iken, % 1,5'i yabancı uyrukludur (GBGGÇ, 2009: 3).

- Çocukların suça sürüklenme olaylarının % 10,8'i İstanbul, % 5,8'i İzmir, % 4,3'ü Kırıkkale, % 4'ü Adana ve % 3,6'sı Aksaray'da meydana gelmiştir. Ankara, Bursa ve Antalya'da meydana gelme oranı ise her biri için % 2,4'tür (GBGGÇ, 2009: 4-15).

- Suça sürüklenen çocukların % 28'i yaralama, % 27'si ise hırsızlık suçlarından dolayı güvenlik birimlerine getirilmiştir (GBGGÇ, 2009: 16-17).

- Suça sürüklenen çocukların eğitim durumlarına baktığımızda % 41 gibi büyük bir oranının ilköğretim mezunu veya ilköğretim terk olduklarını görmekteyiz. Bunun yanında % 20,3'lük bir oranın ise suç ile temas ettiğinde henüz ilköğretim öğrencisi olduğu görülmektedir (GBGGÇ, 2009: 20-23).

- Suça sürüklenen çocukların kimlerle yaşadığına baktığımızda % 60'ının öz anne-baba ve kardeşleriyle beraber, % 32'sinin ise evde baba olmadan öz anne ve kardeşleriyle yaşadığını görmekteyiz (GBGGÇ, 2009: 24-27).

- Suça sürüklenen çocukların % 31,6'sı bağımlılık yapan madde kullanmaktadır (GBGGÇ, 2009: 40-41).

- Suça sürüklenen çocukların % 94,7'sinin dâimî ikametgâhı il veya ilçe merkezidir (GBGGÇ, 2009: 42-43).

- Suça sürüklenen çocukların % 41'i suçu tek başına işlemişken; % 40'ı plânlamadan, % 19'u ise plânlayarak birden fazla kişi ile işlemiştir. Bunun yanında çocukların suçu işlerken yanlarında; % 38,9'unun çocuk, % 11,5'inin yetişkin, % 8,6'sının ise çocuk ve yetişkin yaş grubuna giren suç ortakları bulunmuştur (GBGGÇ, 2009: 44-47).

- Suça sürüklenen çocukların % 21'i suça teşvik edilmiştir. En fazla teşvik ise % 33,4 ile hırsızlık suçunda olmuştur (GBGGÇ, 2009: 48-49).

- Güvenlik birimine suça sürüklenme nedeniyle gelen veya getirilen çocukların % 87'si adli mercilere sevk edilmiştir (GBGGÇ, 2009: 50-51).

- Suça sürüklenen çocukların % 70'i daha önce herhangi bir sebeple güvenlik birimlerine gelmemişken, % 12'si bir, % 18'i ise birden fazla defa güvenlik birimlerine gelmiş veya getirilmiştir (GBGGÇ, 2009: 52-53).

d. Çocuk Suçluluğunun Dünyadaki Durumu

Çocuk suçluluğu konusunda yapılan araştırma ve veriler, çocuk suçluluğunun evrensel bir problem olduğu yönündedir (Polat, 2004: 190). Avrupa'daki çocuk suçluluğunun durumuna baktığımızda; uzmanlar, son yıllarda Avrupa'da hızlı bir artışın olduğunu belirtmektedirler. Bu artışta ise Avrupa'da yaşanan hızlı sosyal ve ekonomik değişmelerin oldukça etkili olduğu düşünülmektedir.

Uzmanlarca, özellikle 1980'lerin sonlarından itibaren Doğu ve Orta Avrupa'da yaşanan sosyal ve ekonomik olayların çocuk suçluğu üzerindeki etkisinin sürpriz bir sonuç olmadığı ifade edilmektedir. Avrupa Birliği vatandaşları arasında yapılan bir araştırmada ise katılımcıların % 39'luk bir kısmı, çocuk suçluluğu konusunda ciddi derecede üzüntü duyduğunu ve son zamanlarda suçluluğun şehirlerden kırsal alanlara yayıldığını ifade etmiştir (Othmani, 2002: 2).

Almanya'daki duruma baktığımızda, gençlerin yaklaşık % 20'sinin şiddet içeren suçlara katıldığı ve mala karşı işlenen suçların üçte birinin gençler tarafından işlendiği görülmektedir. Bilinen en açık ve özgür sosyal yardım programlarına sahip olan ülke olarak bilinen İsveç'te ise raporlar, çocuk suçluluğunun artma eğiliminde olduğunu göstermektedir (Polat, 2004: 191).

Fransa'da ise çocuk suçluluğunu oluşturan suçların daha çok hırsızlık şeklinde olduğu görülmektedir. Fransa'da 1990'lı yıllardaki polis kayıtları ve mağdur ifadelerine göre üç çocuk suçluluğu olayından ikisini hırsızlık suçu oluşturmuştur. Yine 2001 yılında Fransa'nın bir bölgesinde yapılan araştırmada, bölge halkının sadece % 3'ü fiziksel saldırıya uğradığını belirtmişken, % 8'lik kısım şiddet içermeyen hırsızlığa, % 15'lik kısım araç hırsızlığına, % 19'luk kısım araç içi donanım hırsızlığına maruz kaldığını, % 9,5'lik kısım ise gayrimenkulüne tecavüz edildiğini veya girişiminde bulunulduğunu ifade etmiştir. 1999 yılında Fransa'nın değişik bölgelerinde yapılan araştırma bulguları da bu yöndedir (Mucchielli [web], 2000: 7).

ABD'deki suç raporlarına göre ise çocuk suçluluğu tutuklamaları; tüm tutuklamaların 1970 yılında % 25,3'ünü, 1980 yılında % 20,9'unu, 1990 yılında % 15,6'sını, son olarak da 2002 yılında % 16,5'ini oluşturmaktadır. 1970-2002 yılları arasında ABD'de suç işleme nedeniyle yapılan tutuklamalar içerisinde 18 yaş altı çocukların önemli oranda işledikleri suçları; soygun, motorlu araç hırsızlığı, kundaklama ve mülke zarar verme olarak görmekteyiz (Albanese, 2005: 489).

ABD'de yapılan bir başka araştırmada ise sürekli suç işleyen çocukların, suç işlemeye 12 yaşından önce başladığı tespit edilmiştir. Veriler, 2002 yılında polisin 12 yaş altında 140.000 çocuğu tutukladığı yönündedir ve bu sayı tüm çocuk suçluluğu tutuklamalarının % 10'u kadardır. Bir başka çalışmaya göre ise 18 yaşın altındaki çocuklar, şiddet içeren tüm suçların % 15'ini, mala karşı suçların ise % 30'unu işlemişlerdir (Schmallegger, 2005: 636).

ABD'deki 2008 yılı çocuk tutuklama verilerini incelediğimizde ise 2008 yılı çocuk suçları oranında, 1999-2008 yılları arasına göre % 16'lık bir azalma olmuştur. Yaş grubuna baktığımızda ise tutuklananların % 27'sinin 15 yaş altı çocuklar olduğunu görmekteyiz. Ayrıca tutuklananların % 30'luk kısmını kız çocuklar oluşturmaktadır. En çok tutuklama yapılan suç grubu ise mala ilişkin suçlardır. Mala ilişkin suçlar grubunda en çok işlenen suç hırsızlık

olmakla birlikte, oranın 1999-2008 yıllarına göre % 17 düşmesi dikkat çekici bir husustur. Cinayet, zor kullanarak ırza geçme, soygun, silâhlı saldırı gibi şiddet içeren suç grubunda ise bir önceki yıla göre sadece soygun suçu oranında (% 2) bir artış olmuş, diğer suç oranları düşme eğilimi göstermiştir (Puzzanchera, 2009: 3).

Japonya'da ise halkın inanişına göre çocuklar gittikçe daha çok şiddetle iç içe yaşamaya başlamış ve ergenlerde ciddî suçlar işleme oranı artmıştır. Buna sebep olarak da ailedeki aksaklıklar gösterilmektedir. Bir başka sorun olarak ise çocukların henüz okullarını bitirmeden nitelik gerektirmeyen işlerde çalışması gösterilmektedir (Koichi, 2007).

e. Çocuk Suçluluğunun Nedenleri

Geleceğin teminatı olan çocukların toplumsal bir sorun olan suç kavramının içinde yer alması ve bunun doğurduğu sonuçlar, günümüzde artarak kaygı verici bir hâl almaya devam etmektedir. Çocuk suçluluğu sorununa çözüm ararken öncelikle araştırılması gerekenlerden bir tanesi çocuk ve ergenleri suça iten nedenleri incelemektir (Yavuzer, 1981: 7).

Çocuk suçluluğunun nedenleri ile ilgili çalışmalar; biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olmak üzere genelde üç ana başlık altında toplanmaktadır. Biyolojik yaklaşımlar; çocuk suçluların kalıtsal bozukluğu olan, endokrin dengesizliği bulunan ve beyin patolojisi olan kişiler olduğunu savunmaktadırlar. Psikolojik yaklaşım ise çocuk suçlunun psikolojik rahatsızlığı üzerinde durmaktadır. Sosyolojik teori ise suçlu oranındaki değişimleri sosyal yapı ile açıklamaya çalışmaktadır (Gibbons, 1970'den aktaran İçli, 2007: 304-305).

İçli (2007: 305), çocuk suçluluğunun nedenleri ile ilgili en sistematik açıklamaların sosyolojik açıdan getirildiğini belirtmektedir. Çünkü suç kavramı sosyal çevrenin bir ürünüdür ve nedenlerinin incelenmesinde de dikkatler daha çok sosyal yapıya yoğunlaştırılmalıdır. Bu konuda Sevük (1998: 34) de

çocuk suçluluğunun nedenlerini açıklamada biyolojik ve psikolojik açıklamaların yetersiz kaldığını, bu nedenle sosyolojik açıklamalara ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.

Neumeyer (1961) çocuk suçluluğunun nedenlerini; bireysel faktörler, aile yaşamı, arkadaş grupları, kitle iletişim araçlarının etkisi, kültürel değerler, ekonomik faktörler ve yetersiz kontrol başlıkları altında incelemiştir. Yücel (1989: 155) ise çocuk suçluluğunun nedenlerini üç grupta toplamıştır. Bunlar: çocuğun yapısı, özellikleri ve yeteneklerine ilişkin etmenler; çocuğun yetiştiği aile yapısı, aile içi düzensizlikler ve çocuğun ve ailenin içinde yaşadığı sosyal çevre ve yaşam koşullarıdır. Soyaslan (1998: 80), gençleri suça iten faktörleri bünyesel (iç) ve çevresel (dış) faktörler olarak ikiye ayırmıştır. Bünyesel faktörleri; bireyin biyolojik ve psikolojik yapısıyla, çevresel faktörleri ise aile içi ve aile dışı çevreyle açıklamıştır. Sevük (1998: 42) ise çocuk suçluluğunun nedenlerini bireysel ve çevresel nedenler ile kitle iletişim araçları ve kentleşmenin etkileri başlıkları altında toplamıştır.

Akyüz (2000: 596) ise suçlu davranışın biyolojik, psikolojik ve sosyolojik faktörlerin bir sonucu olarak ortaya çıktığını savunan pozitivist ekole göre bir sınıflandırmada bulunmuştur. Pozitivist ekole göre suçun nedenleri antropolojik ve sosyolojik olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Antropolojik nedenler suçlu kişilerin biyolojik ve psikolojik yapılarını incelerken; sosyolojik nedenler suçlunun içinde yaşadığı sosyal çevre, nüfus yoğunluğu, uygarlık düzeyi, eğitim sistemi, dinsel, ekonomik, siyasal sebepler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Avrupa Birliği tarafından 2001 yılında Paris'te çocuk adalet sistemi konusunda yapılan bir konferansta ise çocuk suçluluğunun nedenleri olarak üç temel sebep gösterilmiştir. Bunlar: kitle iletişim araçlarındaki şiddet, nasıl iyi bir vatandaş olunacağı konusunda yetiştirilmeme ve uyuşturucu madde kullanımındır (Othmani, 2002: 2).

Bu çalışmada çocuk suçluluğunun nedenleri bireysel, çevresel ve diğer (kitle iletişim araçları, kentleşme ve göç, sosyoekonomik) nedenler başlıkları altında biyolojik, psikolojik ve sosyolojik açıdan incelenecektir.

(1) Bireysel Nedenler

Çocuk suçluluğunun nedenleri konusunda dikkatleri üzerine çeken ilk çalışmalar, bireysel yaklaşımı esas alan çalışmalardır. Bu konuda ilk çalışmayı yapanlardan biri olan William Healy, suç probleminin dinamik merkezi olarak kabul ettiği “bireyin ruhsal yaşamının” incelenmesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca Healy ve Bronner (1922) çalışmalarında çocuk suçluluğunun nedenlerini fiziksel gelişim geriliği, salgı bezlerinin yetersiz çalışması, yapısal veya davranışsal zayıflık, kendi fikirlerinde ısrarcı yapıda olma, erken cinsiyet gelişimi, aşağılık kompleksine sahip olma, normal olmayan tutum ve davranışlar, karakter bozukluğu ve bireye ilişkin çeşitli sağlık sorunları olarak tanımlamışlardır (Aktaran Neumeyer, 1961: 106).

Bir başka çalışmada ise çocuk suçluluğunun bireysel nedenleri olarak; fizikî açıdan sorunlu olma, fizikî olgunluğa duygusal olgunluktan daha erken ulaşılma, kolay tahrik edilebilme, kişiliğin tam oturmaması, başkalarını model alma eğiliminin yüksek olması, kolay etki altında kalabilme, sinir sisteminin zayıflığı ve başkalarına karşı güven duymama gösterilmiştir (Soyaslan, 1998: 80).

Çocuk suçluluğunun nedenlerini bireysel temelde açıklayan bazı kriminologlara göre ise düşük zekâ düzeyi ve psikolojik bozukluklar önemli yer teşkil etmektedir. Özellikle düşük zekâ düzeyi, suçun en önemli nedeni olarak görülmekte ve bu özellikteki çocuklar potansiyel suçlu olarak kabul edilmektedirler (Siegel ve Senna, 1981: 79; Flowers, 1990’dan aktaran Sevük, 1998: 43). Martin ve Fitzpatrick (1967)’in yaptığı çalışmada ise psikopat kişilik özelliği, genç suçlularda önemli bir suç etkeni olarak görülmüştür (Aktaran Sokullu, 2007: 166).

Alan yazında kişilik özellikleriyle suç arasında ilişki olmadığı yönünde çalışma bulguları da bulunmaktadır. Örneğin, Schuesser ve Cressy (1950)'nin suçlu ve suçlu olmayanlar arasındaki kişilik özelliklerini ortaya koymak amacıyla, kişilik testlerini kullanarak yaptığı 113 çalışmanın sonucunda kişilik özellikleri ile suçlu davranış arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Neumeyer, 1961: 125).

Çocuk suçluluğunun nedenlerini biyolojik teorilerle açıklamaya çalışan çalışmalara baktığımızda; Sheldon (1949), beden yapısı ile çocuk suçluluğu arasında ilişki kurmuş ve suçlu çocukların % 60'nın atletik tipte olduğunu ileri sürmüştür. Bu görüşe gelen eleştirilerden en önemlisi, beden yapısının çocukları suç işlemeye nasıl yönelttiğinin açıklanamamış olması üzerinedir (Flowers, 1990: 112'den aktaran Sevük, 1998: 31). Sheldon ve Eleanor Glueck (1956) ile McCandless ve Roberts (1972) da yaptıkları çalışmalarda beden yapısının suçlu davranışa neden olmadığı hususunda birleşmişlerdir (Aktaran Sevük, 1998: 31). Sonuç olarak biyolojik ve psikolojik açıklamalar tek başlarına çocuk suçluluğunun bireysel nedenlerini açıklamada yetersiz kalmıştır.

(2) Çevresel Nedenler

Çocuk suçluluğunda çevresel nedenlerin bireysel nedenlerden daha fazla rol oynadığı, hatta birçok bireysel nedenin altında çevresel nedenlerin bulunduğu genel olarak kabul görmüş bir olgudur (Konanç, 1974: 546). Bu bağlamda çocuk suçluluğunun nedenlerini anlayabilmek için öncelikle suçun ortaya çıktığı sosyal çevrenin incelenmesi gerekmektedir (Joseph, 1995: 8).

Seydlitz ve Jenkins, çocuk suçluluğunun nedenlerini sosyal çevrenin etkileri kapsamında aile, akran grubu, okul ve yaşanılan toplumun başlıkları altında incelemişlerdir (1998: 53). Bu çalışmada ise çevresel nedenler; aile, okul, akran grubu, iş çevresi ve yaşanılan toplum başlıkları altında incelenecektir.

(a) Aile ve Çocuk Suçluluğu

Aile, en temel sosyal birim olmakla birlikte toplumda sosyal kontrolü sağlamanın en etkin kurumu olarak tanımlanmaktadır (Neumeyer, 1961: 157). Çocuk, ailenin bir üyesi olarak kişiliğini, toplumsal davranışlarını ve değerlerini her şeyden önce ailesi içinde aldığı eğitimle elde etmektedir. Bu nedenle aile yaşamındaki her hangi bir olumsuzluk veya değişiklik çocuğu etkilemekte ve hatta suça bile yöneltebilmektedir (Günçe, 1983: 1; Polat, 2004: 199).

Suçluluk kavramının ilk çocukluk dönemlerinde geliştiğine ve yaşam boyu devam ettiğine işaret eden Sutherland, suçluluğun nedenlerinin de ilk yaşam deneyiminin yaşandığı ailede aranması gerektiğini ifade etmektedir (Yavuzer, 2006: 146). Bu hususta aile ve çocuk suçluluğu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, çocuğun davranışını açıklamada aile yaşantısının önemine işaret etmektedir (Neumeyer, 1961: 186). Sapmış ya da sapma eğilimi gösteren çocukların ailelerini inceleyen De Menasce de aileyi çocuğun uyumsuzluğunu belirleyen en önemli etken olarak ifade etmektedir (Yavuzer, 2006: 161). Bu nedenlerle çocuk suçluluğu araştırmalarında ailenin rolü, üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. Bu doğrultuda aile yapısından ailenin ekonomik durumuna kadar aileyle ilgili birçok faktör bu araştırmalarda irdelenmiştir (İçli, 2007: 305).

Ailenin genişliği ile suç ilişkisi incelendiğinde geniş aile yapısının çocuğu suça yönelttiğini söylemek doğru olmamakla birlikte, dolaylı bir etkisinin olduğu kabul edilmektedir. Örnek olarak, dar gelirli ailelerde üye sayısının artarak ekonomik durumun kötüleşmesi ve para kazanma olgusunun çocuğun eğitiminin önüne geçebilmesi suça yönelme oranını arttırabilmektedir (Günçe: 1983). Bunun yanında geniş ailede yaşayan çocuğun kendini fizikî ve manevi yönden terk edilmiş veya ihmal edilmiş hissetmesinin yarattığı psikolojik etkinin suça etki edebileceği değerlendirilmektedir (Dönmezer, 1994: 251).

Ailenin çocuk yetiştirme şekliyle suç ilişkisi incelendiğinde, anne ve babanın çocuk yetiştirme şeklinin önemli bir etken olduğu göze çarpmaktadır. Ailenin çocuk üzerindeki etkisi doğumdan önce başlamakla beraber çocuğa karşı istekli veya isteksiz oluşu, ruhsal ve ekonomik yönden kendilerini hazır hissetmeleri ve çocuktan beklentilerinin çocuk üzerinde etkisi oldukça büyüktür (Dönmezer, 2006: 126). McCord'un yaptığı araştırma da annenin yeterliliği ve ailenin beklentilerinin çocuk suçluluğunda üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanında babanın etkisi, çocukluk çağlarında anne kadar fazla olmamaktadır. Babanın etkisi, daha çok yetişkinlikteki anti sosyal davranışların hazırlayıcısı olarak kendini göstermektedir (1991: 409).

Aile içi ilişkileri incelediğimizde ise ebeveynlerin ilişki tarzlarının normal şeklinden sapmasının ve aile bireyleri arasında iyi bir iletişimin bulunmamasının çocuk suçluluğuna etki ettiğini görmekteyiz (Dönmezer, 1994: 248; Joseph, 1995: 13). Yavuzer, bu konuda çocukta görülen ilk uyum bozukluklarının anne, baba ve çocuk ilişkilerindeki aksaklıklar olduğunu ifade etmektedir (2006: 132).

Suçluluğa neden olmada aile yapısının rolünü inceleyen araştırmacılara göre parçalanmış aile yapısının etkisi tartışmalıdır. Bazı kriminologlara göre parçalanmış aileye mensup çocukta anti sosyal eğilimler artmakta ve bu husus suça zemin hazırlamaktadır. Bazılarına göre ise suçlu davranışın ailenin parçalanmadan önce mi yoksa sonra mı geliştiğinin tespitinin zorluğu nedeniyle yorum yapmak zorlaşmaktadır. Bir kısım araştırmacı ise ailenin parçalanmasının çocuk üzerinde bıraktığı etkinin tespit edilebilmesi durumunda, ancak bir yorum yapılabileceğini belirtmektedir (İçli, 2007; Sevük, 1998; Neumeyer, 1961; Dönmezer, 1994).

Ebeveyn ile çocuklar arasında suçluluk bakımından en önemli ilişkinin çocuğa uygulanan disiplin şekli ve derecesi olduğu hususunda kriminologlar fikir birliği içerisindedir (Dönmezer, 1994: 249). Ailedeki disiplin anlayışına baktığımızda, çocuk suçluların büyük bir bölümünün anne ve babaları tarafından dayakla cezalandırıldıkları görülmektedir. Yavuzer'in

araştırmasına göre, suçlu deneklerin % 86,9'unun anne ve babaları tarafından dövüldüğü tespit edilmiştir. Yine araştırmada suçlu gençlerin evden kaçmalarına en büyük etkenin % 59 oranıyla baba baskısı olduğu görülmektedir (2006: 139). Akalın ve Öker tarafından Paşakapısı Cezaevi'nde yapılan araştırma sonucuna göre ise tutuklu çocukların % 17'sinin hiçbir disiplin ve ceza kontrolü altında olmadıkları, kontrol altında olanların ise % 76'sının şiddet içerecek, % 24'ünün ise kişiliklerini rencide edecek biçimde cezalandırıldıkları tespit edilmiştir (1992'den aktaran Polat, 2004: 199). Glueck'lerin araştırmasında ise 2000 suçlu çocuktan % 95'inin ebeveynlerinin uyguladığı disiplin yöntemleri uygunsuz nitelikte bulunmuştur (Dönmezer: 1994: 249).

Çocuk suçluluğunun sebeplerinden biri olarak da aile bireylerinden bazılarının suçlu olmaları, alkole bağımlılıkları ve kötü ahlaki durumlarının varlığı kabul edilmektedir (Dönmezer, 1994: 252). Bu konuda Glueck'lerin yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre suçluların % 80,7'sinin ailelerinde başka suçlu bireyler de bulunmaktadır. Ayrıca Barker, Glueck'ler ve McCord'un çalışma sonuçlarında da suçlu çocukların ailelerinde, suçlu olmayan gruba göre alkolizm, suçluluk ve aile tarafından istenmeme daha çok görülmüştür (Wolfgang, 1967'den aktaran İçli, 2007: 313). Yavuzer'in çalışmasında ise deneklerin % 54 gibi bir bölümünün ailesinde hüküm giymiş suçluya rastlanmıştır (2006: 147). Uluğtekin'in çalışmasında da ebeveynlerin suç işlemiş olmasıyla çocuk suçluluğu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (1991: 43).

Yapılan araştırmalarda ayrıca suçlu çocukların ailelerinin sorunlarından birinin de eğitim olduğu görülmüştür. Yavuzer'in araştırmasında suçlu çocukların annelerinin % 76,6'sının, babalarının ise % 40,7'sinin okuma yazma bilmediği saptanmıştır (2006: 150). Yücel'in 590 suçlu çocukla yaptığı araştırmasında ise annelerin % 43,1'inin, babaların ise % 13,9'unun okuryazar olmadığı; annelerin % 34,6'sının, babaların ise % 51,9'unun ilkokul mezunu olduğu ifade edilmiştir (1990: 160).

Çocukların suça yönelmesine etki eden faktörlerden biri de ailenin ekonomik durumudur. Tüfekçi'nin 2004 yılında 67 suça sürüklenen çocukla yaptığı araştırmada ailelerin % 71,2'sinin aylık gelirinin 600 TL. ve aşağısında olduğu tespit edilmiştir (2005: 99). Glueck'lerin yaptıkları çalışmada suçluların % 75'inin, West'in çalışmasında ise % 33'ünün düşük gelir grubundan geldikleri tespit edilmiştir (Yavuzer, 2006: 154). Bu verilerin yanında McCord'ın araştırmasına göre, ailede iyi bir anne ve baba iletişiminin olmasının çocuğu suçtan alıkoyan etkisinin olduğu saptanmıştır (1991: 408).

(b) Okul ve Çocuk Suçluluğu

Çocuğun ilk eğitimi aile içerisinde başlamakla birlikte, okul bu eğitimin tamamlayıcısı rolüyle büyük önem teşkil etmektedir. Çocuğun eğitimi konusunda yardımcı olacak ilk kurum okuldur. Okul bu işlevini; çocuğun fikri ve manevi gelişimini sağlayarak, ona ilk toplum hayatının gereklerini öğreterek, bir düzen içerisinde çalışma alışkanlığı kazandırarak, ona doğruyu göstererek, zamanını faydalı surette alarak ve kötü yollara girme şansını azaltarak yerine getirmektedir (Gölcüklü, 1962: 36).

Okul, çocuk için toplum tarafından oluşturulan kendini ilk deneme yeridir. Ayrıca okul, toplumun ve yetişkinlerin çocuk üzerinde doğrudan etkisinin görüldüğü bir ortam oluşturarak toplumsallaşmaya önemli ölçüde katkı sağlayan yerdir (Uluğtekin, 1991: 45). Okulun bu önemli işlevlerinin yanında çocuğun okul hayatında yanlış yönlendirilme ve hatalı sosyalleşme sonucu suçluluk davranışları gösterebileceği de bir gerçektir (Polat, 2004: 200). On yedinci yüzyılda Victor Hugo'nun "bir okulun yapılması, bir hapishanenin kapanması demektir" sözü de eğitim ve suç arasındaki ilişkiyi doğrular niteliktedir (Yavuzer, 2006: 162). Çocuk suçluluğunun nedenlerini konu alan çalışmalar incelendiğinde de okulların çocuk suçluluğunda en az aile kadar önemli bir faktör olduğu görülmektedir (Cernkovich ve Giordano, 1992'den aktaran Seydlitz ve Jenkins, 1998: 75).

Günümüzde yapılan birçok araştırma okul ve suçluluk arasında ilişkinin varlığını doğrular niteliktedir. Elliot ve Voss (1974)'a göre çocuk suçluluğunda okula ilişkin nedenler ailesel ve arkadaş grubuna ilişkin nedenlerden daha önemlidirler. Çünkü okul başlı başına şiddetin görüldüğü veya şiddetle tanışılan bir yerdir. Bu hususta 1993 yılında ABD'de yapılan bir araştırmada; çocukların % 25'i okulda zarar gördüğünü, % 5'i bir silâhla yaralandığını, % 16'sı silâh vasıtasıyla tehdit edildiğini, % 13'ü ise herhangi bir silâh kullanılmadan yaralandığını ifade etmiştir (Joseph, 1995: 14). Gerçekten de bu rakamlar okul ile şiddetin iç içe olduğunun bir göstergesi niteliğindedir.

Okulların suç ile ilişkisini araştıran çalışmaların geneline bakıldığında; akademik başarı, okul yönetiminin öğrencilere yönelik tutumları ve okuldan kaçmalar gibi faktörlere odaklanıldığı görülmektedir. Bunların yanında okula yönelik tutumlar, eğitim sistemi, okul ortamı, okuldaki disiplin anlayışı gibi hususlar da değerlendirilen konulardır (Kızmaz, 2004: 294).

Öncelikle öğrenim düzeyi ve suç ilişkisi incelendiğinde; yapılan araştırmalar, öğrenim düzeyi arttıkça suç oranlarının düştüğüne dikkat çekmektedir. Ülkemizde de 1975, 1980, 1985, 1990 ve 2000 yılları istatistiklerine baktığımızda öğrenim düzeyi yükseldikçe suçluluk oranının düştüğünü görmekteyiz (İçli, 2007: 348). Aslında bu durum başlı başına öğrenim hayatına devam etmenin kişiyi suçtan uzak tutan bir etken olduğunun göstergesidir. Dönmezer de, öğrenim hayatına devam etmenin suçu engelleyici bir etkisinin olduğunu belirtmektedir. Çünkü okula giden çocuğun suçlu çevre ile temas ihtimali azalmaktadır. Bu nedenle de okuldan kaçma davranışı genelde suçlu çocuklarda görülen bir özelliktir (1994: 225).

Okulun çocuğun hayatında en önemli işlevlerinden biri çocuğun toplumsallaşmasına yaptığı katkıdır. Yetersiz veya hatalı toplumsallaşmanın sonuçlarından biri de suçluluk olduğuna göre, bir toplumsallaşma gücü olarak okulun çocukların suça sürüklenmesinde çok büyük önemi bulunmaktadır (Uluğtekin, 1991: 45).

Suç ve okul ilişkisini konu alan araştırmaların birçoğunda çocuğun okuldaki akademik başarısı önemli yer teşkil etmektedir. Çünkü okulda akademik açıdan başarısız olma çocuğun okula karşı sevgisinden okuldaki kurallara bağıllığına kadar birçok faktör üzerinde etkili olmaktadır. Bu konuda çalışmalar yapan Hagan (1991), West (1973), Hirchi ve Hindeland (1977)'in araştırma bulgularına göre okulda daha zeki ve başarılı olan öğrenciler, başarılı olmayanlara kıyasla daha az suç işlemektedirler (Seydlitz ve Jenkins, 1998: 70). Siegel (1989) ise okulda başarısız olan, düşük eğitim motivasyonuna sahip ve okul ortamına kendilerini yabancılaşmış hisseden öğrencilerin muhtemelen daha çok suç davranışı içine gireceğini belirtmektedir (Kızmaz, 2004: 306).

Çocuğun suç işlemesinde etkili olan okulla ilgili bir başka özellik ise çocuğun okula karşı tutumudur. Seydlitz ve Jenkins, çocuğun okula karşı tutumunu iki açıdan değerlendirmektedirler. Bunlardan birincisi; çocuğun, okulun kendisinin amaçlarını gerçekleştireceğine inanma derecesidir. İkicisi ise okulu sevip sevmemesiyle yani okula olan bağıllığıyla ilgilidir. Bu konuda yapılan birçok araştırma bulguları da okulun amaçlarını gerçekleştirmeyeceğine inanan, okulu sevmeyen, mesleki beklentileri ve gelecek planları olmayan çocukların diğerlerine nazaran daha çok suç işlediğini belirtmektedir (1998: 71-72).

Birçok araştırmacı ise eğitim sisteminin çocuk suçluluğunun oluşmasında rolü olduğu görüşündedir. Bu araştırmacılara göre okuldaki başarısızlık ve okuldan ayrılma anti sosyal davranışa neden olmakta ve sonucunda da çocuklar suça sürüklenmektedirler. Örneğin 1967 yılında yapılan bir araştırma, okulda başarısız olan çocukların başarılı çocuklardan yedi kat daha fazla suçlu olma olasılığının olduğunu göstermiştir. Sonradan yapılan araştırmalar da bu bulguyu doğrular niteliktedir (Sevük, 1998: 52).

Bazı araştırmacılar ise eğitim sistemindeki bozuklukların suçlu davranışa neden olduğu görüşündedir. Bu araştırmacılara göre çocukluğunda sağlıklı bir eğitim sisteminden geçmeyen çocukların toplumdan

öç alma duygusu gelişmiş olabilmekte veya insanlara besledikleri kin onları suça yöneltebilmektedir. Bunun yanında katı kurallara dayalı eğitim de çocuğu okuldan uzaklaştırarak onu suça sürükleyebilmektedir (Sevük, 1998: 52).

Okul ile çocuk suçluluğu arasındaki bir başka ilişki ise okulda uygulanan yöntemlere ilişkindir. Bu konuda en önemli hususlardan bir tanesi de öğrencileri başarılarına veya kabiliyetlerine göre sınıflara ayırmaktır. Böyle bir uygulama düşük seviyeye ayrılan öğrencilerin; geleceğe ilişkin beklentilerinin daha da azalmasına, geleceklerini kurtarma adına eğitim dışında başka yollar arayışı içine girmesine, okulu gereksiz görerek okuldan uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Bütün bunlar da çocuğu suça sürükleyebilecek nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Joseph, 1995: 14).

Bunların yanında okul ortamındaki kargaşa ve yaygın şiddetin varlığı çocuğu okuldan uzaklaştıran nedenler olarak görülmektedir. Okuldan uzaklaşan çocuğun da suç ile temas etme olasılığı artmaktadır (Joseph, 1995: 15). Bir başka araştırmaya göre ise okul müfredatının kendisini gelecekteki iş imkânlarına hazırlamadığını düşünen öğrencilerin, suçlu davranış gösterme olasılıkları daha fazladır (Hirschi, 1969'dan aktaran Joseph, 1995: 15).

Okul ve çocuk suçluluğu ilişkisi konusunda Dönmezer ise çocuğa ait üç kişilik özelliğinin okul ortamında suça neden olabileceğini belirtmektedir. Bunlardan birincisi düşük zekâ seviyedir. Düşük zekâyâ sahip çocuklar, akademik açıdan başarısız oldukları için muhtemelen okulu bırakacaklar ve suça sürüklenme ihtimalleri artacaktır. İkinci etken ise dışa açık ve saldırgan nitelikteki çocuklardır. Bu çocuklar, okulu sıkıcı bulacakları ve yeni arayışlar içerisinde olacaklarından suça yönelme riski taşımaktadırlar. Son olarak da ailesi ile sıkı bağlar kuramamış ve olumlu etkileşim içinde olmayan çocuklar, okuldaki otoriteye direnç gösterme eğiliminde olacaklarından suça sürüklenebilmektedirler (1994: 208).

Yukarıda değinilen okul ve suç arasındaki ilişkiyle ilgili bütün hususlar değerlendirildiğinde, bunların çocuk üzerindeki sonuçları genelde iki şekilde kendini göstermektedir. Bunlar, çocuğun akademik açıdan başarısız olmasına veya okul ortamından uzaklaşmasına neden olan hususlardır. Bu hususları bulunduran çocuklar ise günümüzde “risk altındaki çocuklar” veya “risk altındaki öğrenciler” olarak adlandırılmaktadır. Risk altındaki çocukların da suça sürüklenme açısından büyük tehlike altında oldukları bilinen bir gerçektir. Bu nedenle çocuğun okulla bağıını kuvvetlendirecek, ona okulu sevdirecek eğitim sisteminin ve okul ortamının yaratılması büyük önem arz etmektedir.

(c) Akran Grubu ve Çocuk Suçluluğu

Akran grubu, okullar gibi çocuğun sosyalleşme araçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Çocuklar, akran grubu içerisinde zamanla kendine bir yer edinerek mensubu olduğu grubun bazı davranışlarını kazanırlar. Hatta grup üyelerinin aralarındaki etkileşim sonucu birbirlerinden güç alarak bireysel olarak yapmaya cesaret edemeyecekleri şeyleri bile yapma cesareti gösterebilirler. Burada önemli olan husus; okul içerisinde öğretmenler ve idareciler, okul dışı zamanlarda ise aileler tarafından çocuk üzerinde kontrolün ne derecede sağlandığıdır.

Yapılan araştırmalara göre suçluluk eylemi tek başına olmaktan çok, küçük gruplarla yapılma eğilimindedir (Polat, 2004: 201). TÜİK verilerine göre 2007 Temmuz ayından 2008 Aralık ayı sonuna kadar güvenlik birimlerine suç isnadıyla getirilen çocukların % 41'i suçu tek başına işlemişken; % 40'ı planlamadan, % 19'u ise planlayarak birden fazla kişi ile işlemişlerdir. Bunun yanında yine aynı dönem verilerine göre çocukların suçu işlerken yanlarında; % 38,9'unun çocuk, % 11,5'inin yetişkin, % 8,6'sının ise çocuk ve yetişkin yaş grubuna giren suç ortakları bulunmuştur (GBGGÇ, 2009: 44-47). Bu değere çocuk ve yetişkinlerin beraber işlediği orandaki çocuk sayısını da ilave ettiğimizde, çocuklarda akran grubu ile suç işleme oranının ne kadar fazla olduğunu görebilmekteyiz.

Akran grubu ile suç ilişkisini ele alan yabancı araştırmacıların çalışmalarını incelediğimizde ise genelde çete kavramıyla karşılaşmaktayız. Amerika'da çeteler üzerine çalışmaların öncülerinden olan Thrasher (1927)'a göre başlangıçta macera yaşamak için meydana gelen birliktelikler, zamanla suç birlikteliklerine dönüşmüştür (Aktaran Joseph, 1995: 15; Yavuzer, 1994: 47). Amerika'daki ocuk çetelerine baktığımızda bizde kullanılan anlamından çok daha farklı işlevleri olan organizasyonların olduğunu görmekteyiz. Joseph'e göre bu çeteler buldukları bölgede hâkim olmayı esas edinen, oldukça organize olmuş, taciz, tehdit, silâhlı soygun, şantaj ve uyuşturucu gibi yasa dışı faaliyetlerle ilgili organizasyonlardır (1995: 16). Dönmezer'e göre ise birkaç istisna hâriç, Türk toplumunda ocuk çeteleri çok da rastlanan bir olgu değildir (1994: 203).

Akran grupları ve suç ilişkisinin nedensellik boyutuna baktığımızda ise bu gruba giren ocuk suçluların kendilerini toplumun diğer öğelerinden ayırdığını görmekteyiz (Polat, 2004: 201). Artık ailenin kontrol ve çocuğa örnek oluşturma işlevi çocuğun bağlı olduğu gruba geçmiştir. Kuşkusuz bunda çocuğun saldırgan ya da çekingen olması, kolay etki altında kalması, otoriteye başkaldırma eğilimi göstermesi, bu gruba katılmada etken olabilmektedir (Yavuzer, 2006: 47-48). Bazen de ocuk ailesinden göremediği sevgi ve ilgiyi çoğu zaman akran grupları içerisinde bulmaktadır. ocuk, grup içinde kendisine duyulan ilgiyi kaybetmemek ve gerekirse sadece onlara kendini kanıtlamak için de suç işleyebilmektedir (Konanç, 1974: 566).

Çocukların, arkadaş gruplarına ailelerinden nasıl daha sıkı bağlandığını ise bazı araştırmacılar aile ve ocuk arasındaki sosyal bağlar ile açıklamaya alışmışlarıdır. Buna göre aile ve ocuk arasındaki sosyal bağların zayıflaması sonucunda ocuk ailenin denetiminden çıkmakta ve akran grubunun denetimine girmektedir. Akran grubunun denetiminde olan bir çocuğun ise suç işleme ihtimali artmaktadır (McCord, 2001: 229).

Çocuğun akran grubu içindeki arkadaşlarının; okulda disiplin bozucu davranışlarda bulunmaları, eğitim düzeylerinin düşük olması, alkol ve uyuşturucu kullanmaları ve suça karışmış olmaları çocuğu suça yönelten etmenler olarak sıralanabilir (Polat, 2004: 201). Ayrıca çocuğun suç işlemiş akran grubu içerisinde yer almasıyla kendini daha güçlü ve önemli bir birey olarak görmesi de suça iten nedenler arasında gösterilebilir.

(ç) İş Çevresi ve Çocuk Suçluluğu

Ailenin ekonomik durumunun kötü olması, eğitim sistemindeki bozukluk ve aksaklıklar, aile ve çocuğun okul hayatına ilişkin beklentilerinin olmaması, kırdan kente hızlı göçler, çocuklara ekonomik değer atfeden toplumsal tutumlar, hızlı nüfus artışı ve çocuk iş gücünün ucuz olması gibi sebeplerle bazı çocuklar erken sayılabilecek yaşlarda iş yaşamına atılabilmektedirler (Akyüz, 2000: 514-515). TÜİK verilerine göre 2007 Temmuz ayından 2008 Aralık ayı sonuna kadar güvenlik birimlerine sokakta çalışma nedeniyle getirilen çocukların yaş gruplarına baktığımızda; % 44'ünün 11 yaş altı, % 41'inin 12-14, % 13'ünün 15-17 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir (GBGGÇ, 2009: 2). Yine aynı kurumun 1995 verilerine göre ülkemizde 12-14 yaşları arasındaki çocuk nüfusun % 18,25'i, 15-19 yaş grubundaki çocuk ve gençlerin ise % 37,5'i çalışmaktadır (Akyüz, 2000: 512).

İçli'nin sokakta yaşayan, suç işleyen ve suça maruz kalan çocukların sosyolojik profillerini ortaya çıkartmak maksadıyla 1526 çocukla yaptığı araştırma verilerine göre; çocukların % 81,9'u para kazanmak için bir işte çalıştığını ifade etmiştir. Yine aynı araştırma verilerine göre çocukların % 36,7'si çalışmaya 12-14, % 25,2'si de 9-11 yaş grubunda başlamıştır. Bu çocukların çalıştığı yerlere baktığımızda % 68,8'i işyerlerinde, % 18,4'ü ise sokakta çalıştığını görmekteyiz. Çocukların çalıştıkları iş türlerine baktığımızda % 36 gibi bir oranla tamirci-çırak olarak çalıştıklarını anlamaktayız. Çocukların % 69'u çalışmayı kendisinin isteği ile başladığını ve % 67,2'si de ailesinin de çalışmasını onayladığını ifade etmiştir (2009: 57-59).

Meslekî eğitimden yoksun ve yaşlarına uygun olmayan işlerde çalışan bu çocukların, beden ve ruh sağlıkları tehlikeye girmekte, bu durumda da toplumsallaşma süreci hatalı veya eksik olabilmektedir. Bunun yanında iş ortamındaki yetişkinlerin olumsuz davranışları çocuğu kötü yönde etkileyebilmektedir (Sevük, 1998: 54). Ayrıca çocuklar, çalışırken aile denetiminden uzakta ve olumsuz koşullar altında çözücü, uçucu, uyuşturucu madde kullanma ve suça yönelme tehlikesiyle karşılaşabilmektedirler (Akyüz, 2000: 516).

(d) Yaşanılan Toplum ve Çocuk Suçluluğu

Çocuk suçluluğunun oluşmasında çocuğun yaşadığı toplum önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü suçlu kişilik yapısına temel oluşturan kalıtsal ve biyolojik etkenler bile ancak elverişli bir toplumsal ortamda etkinlik kazanabilmektedir (Yavuzer, 2006: 209). Yörükoğlu'na göre suçlu bir çocuk, yaptığı işten dolayı iki defa ceza çekmektedir. Birincisi, kendisinin yaratmadığı toplumsal koşulların kurbanı olduğu için, ikincisi de toplum tarafından suçlu damgasıyla etiketlendiği içindir. Sonuçta çocuğu suça iten toplumun kendisinin yarattığı koşullar olmakla beraber, cezalandıran da kendisidir. Bu nedenle de suç işleyen çocuk yoktur, suça itilen çocuk vardır (2000: 214-215).

Yaşanılan çevrenin çocuk suçluluğuna etkisini inceleyen Bursik ve Grasmick (1993), bu konuda çevrenin çocuk üzerinde yarattığı sosyal kontrol mekanizmasının etkisi üzerinde durmaktadır. Çocuğu suça itmede, oturduğu mahalledeki arkadaşlarının, ailelerin, okulun, ibadet yerlerinin, devlete bağlı kuruluşların oluşturduğu sosyal ortamın suç üzerindeki etkisi önemli faktörlerdir (Aktaran Seydlitz ve Jenkins, 1998: 77). Gerçekten de ülkemizde mahalle kavramına baktığımızda orada oturan bireylerin oluşturduğu ortam, çocuğu suça sürüklemeye veya ona doğru yolu göstermede etkili olabilmektedir. Suç işlemenin normal kabul edildiği bir ortamda büyüyen çocuk için suç işlemek oldukça normal bir şey olabilir. Çünkü yaşadığı toplum için suç alışıl gelmiş bir faaliyettir.

Ebeveynler, aslında oturdukları yerleri seçerek bir bakıma çocuklarının her gün temas hâlinde bulunduğu tavır ve hareketleri seçmektedirler (Dönmezer, 1998: 257). Bu bakımdan oturlan yerin çocuğun suça temas etmesi bakımından önemi büyüktür. Çocuğun ikamet ettiği yerin suça etkisi alt kültür teorisi açısından da incelenebilir. Bu teori, toplumda belli grupların ve alt kültürlerin suçu onayladığını veya en azından suça neden olan değerlere sahip olduklarını sürmektedir. Böylece bu gruplarla temas hâlinde bulunan çocuk zamanla grubun da değerlerini benimseyerek suç ile temas hâlinde olmaya başlamaktadır (İçli, 2007: 98). Bu durumda çocuk, önce suçluluk özellikleri gösteren topluluk içinde küçük suçlar işlemeye başlamakta, sonrasında ise uzmanlaşarak tam bir suçlu olmaktadır (Polat, 2004: 203).

Oturulan yer dışında çocuğun toplum içerisindeki statüsü de suçlulukla ilişkili bir faktördür (Seydlitz ve Jenkins, 1998: 79). Örneğin Weisheit-Mahan (1988) ve Wilson-Herrnstein (1985), kız çocukların erkek çocuklardan daha az suç işlemesinin nedenini bazı toplumların kız ve erkeğe verdiği statünün farklı olmasından kaynaklandığını belirtmektedirler (Aktaran Joseph, 1995: 9-10). Çocuğun toplum içinde sosyal statüsü elde etmek amacıyla neden suç işlediğini yaş faktörüyle de açıklayabiliriz (Seydlitz ve Jenkins, 1998: 79). Ergenlik çağındaki birey çevresinden toplumsal kabul beklemekte, toplumda itibar kazanmaya ve statü sahibi olmaya gereksinme duymaktadır. İşte bu aşamadaki yanlış kişileri örnek alma ve yanlış seçimler ergeni suça sürükleyebilmektedir (Yavuzer, 2006).

Çocuk suçluluğu ve yaşanan toplumla nedensellik ilişkisi kuran bir başka etmen toplumun ahlaki değerleridir. Matsueda (1982), Thomas ve Hyman (1978), toplumdaki inançların ve değerlerin çocuğu suçla karşı karşıya getiren en önemli etkenler olduğunu ifade etmektedirler. Bunun en önemli göstergelerinden birisinin ise çocuğun yaşadığı toplumun dinî inançları olduğunu ifade etmişlerdir (Seydlitz ve Jenkins, 1998: 82).

(3) Diğer Nedenler

(a) Kitle İletişim Araçları ve Çocuk Suçluluğu

Kitle iletişim araçları, çağımızın sosyal kurumları arasında insanın sosyal hayatına etki eden faktörlerden bir tanesidir. Bu araçların teknolojinin gelişimine paralel olarak hızla yaygınlaşması ve daha çok kitleye ulaşması, onları sosyal hayatın ayrılmaz bir parçası hâline getirmiştir. Radyo, televizyon, gazete, kitap, dergi, sinema gibi bu araçlar bir bakıma toplu hâlde sosyal denetim ve sosyalleşme fonksiyonları görevini de yerine getirmektedirler (Dönmezer, 1994: 226).

Kitle iletişim araçlarının okuyucu, dinleyici veya izleyiciye verdiği mesajların etkisi birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu mesajlar içerisinde şiddet eylemlerinin bulunması ve şiddet içeren davranış biçimlerinin de sunulması, suçlu davranışla kitle iletişim araçları arasındaki ilişkiyi ön plâna çıkarmıştır (Sevük, 1998: 56).

Avrupa Birliği'nin 2001 yılında Paris'te çocuk adalet sistemi üzerine düzenlediği bir konferansta çocuk suçluluğunun meydana gelmesine yol açan üç temel sebepten biri olarak kitle iletişim araçları gösterilmiştir. Yapılan araştırma bulgularına göre Avrupa'da yaşayan bir çocuk 12 yaşına gelinceye kadar yaklaşık olarak şiddet içeren 100.000 sahneyle karşılaşmaktadır (Othmani, 2002).

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin çocuk suçluluğu araştırma raporuna göre şiddete dayanan suçluluk sorunu ve kitle iletişim araçlarının etkisi dört hususu ortaya koymaktadır. Buna göre kitle iletişim araçları izleyiciye davranış modelleri sağlayabilmekte, öfke düzeylerini yükseltebilmekte, şiddetle ortaya çıkan zarar açısından izleyicilerin duyarlılığını azaltabilmekte veya öfkelerini aktaracak bir araç olabilmektedir (Sevük, 1998: 57).

Dönmezer'in gazetelerin suçların artmasına ne gibi etkiler yaptığı hususundaki çalışmasını incelediğimizde bu etkilerin günümüzde diğer kitle iletişim araçları için de geçerli olduğunu görmekteyiz. Buna göre kitle iletişim araçları; suç tekniğini bilmeden öğretmek suç eğitimi vermekte, sürekli suç haberleri ile suçu olağan bir olay hâline getirebilmekte, gençlere suçun heyecan verici bir eğlence aracı olduğu izlenimi verebilmekte, suçluya prestij sağlamakta, suçluyu sempatik gösterebilmekte, kolluk ve adliye mekanizmasını gülünç duruma düşürebilmekte ve toplumsal sınıf ayrımı yaparak insanları suça sürükleyebilmektedir (1994: 232). Çocuk suçluluğunun iletişim süreci içinde öğrenilmiş bir davranış olduğunu belirten Yavuzer ise kitle iletişim araçlarının tüketimi, bireyciliği, şiddeti, saldırganlığı, hayalciliği ahlak dışı eğilimleri yücelten programlarının yoğunluğundan bahsetmektedir (2006: 44-45).

Kitle iletişim araçlarından en önemlilerinden biri olan televizyon günümüzde üzerinde çok durulup tartışılan konulardan bir tanesidir. Daha 1960 yıllarda yapılan araştırmalarda bile çocukların televizyon başında geçirdikleri zamanla okulda geçirdikleri zamanın hemen hemen eşit olduğu sonucunu (Neumeyer, 1961: 225) düşündüğümüzde, günümüzde bu zamanın daha da arttığını düşünmek hiç de yanlış olmayacaktır.

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi incelendiğinde, çocuklar üzerinde saldırganlığı arttırıcı etkisi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Özellikle de şiddet içeren filmlerin çocukları daha saldırgan yaptığı birçok deneysel araştırma ile tespit edilmiştir (Segal ve Cooper, 1979'dan aktaran Yörükoğlu, 2000: 98; Dönmezer, 1994: 236). Söz konusu televizyon olunca filmlerin ve dizilerin de çocuklar üzerindeki etkilerinden bahsetmekte fayda vardır. Bu konuda yapılan araştırmalar, film ve dizilerin çocuklardaki taklit isteğini arttırdığı yönünde birleşmektedir (Şensoy, 1949'dan aktaran Sevük, 1998: 58; Soyaslan, 2003: 171; Demirbaş, 2001: 185; Konanç, 1974; 566). Bu etkinin yanında film ve dizilerde şiddete yer verilmesi, tehlikelerden korunmak için saldırganın gerekli olduğu ve şiddetin normal bir olaymış gibi algılanmasına yol açmaktadır (Soyaslan, 2003:169-171).

Televizyonlardaki şiddet üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda şiddetin televizyonlarda oldukça yüksek oranlarda yer aldığını görmekteyiz. ABD’de 1993-2001 yıllarını kapsayan bir araştırmada programların % 60 oranında şiddet unsuruna sahip olduğu görülmüştür. Ülkemizde ise Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunun iki özel kanalda yaptığı çalışmaya göre televizyonda şiddet % 43 gibi bir oranla filmler ve dizilerde yer almaktadır. Bunun yanında şiddet içeren programların yaklaşık % 64’nün çocukların izleyebileceği saatlerde yayınlanması çocuklar açısından durumun ne kadar tehlikeli olduğunu göstermektedir (Adak, 2004: 31). Çocukların televizyonda şiddet içeren programlar izlemesinin gözlemsel öğrenme yoluyla saldırgan davranışları etkilediği de yapılan diğer çalışmaların sonuçları arasındadır (Mutlu, 1999’dan aktaran Adak, 2004: 31).

Kitap, dergi ve gazetelerin de çocuklar için olumsuz etkileri olmaktadır. İlgi çekici, renkli ve güzel basılmış fakat eğitim yönünden olumsuz özellikler içeren yayınlar bir bakıma çocukları suça sürükleyebilmektedir. Ayrıca çocukların meraklarını uyandıran yanlış açıklamalarla dolu müstehcen resimli dergileri okuyan çocukların da cinsel suç işleme olasılığı artmaktadır (Çataloluk, 1983’ten aktaran Sevük, 1998: 58).

Sonuç olarak medyayı yakından takip eden ve denetimsiz izleyen çocuklar risk altındadır. Çünkü çocuklar içinde buldukları gelişim düzeyine göre her yönden olumsuz etkilere karşı açıktırlar. Özellikle yanlarında çocuğa doğruyu anlatacak veya sorularına yanıt alabilecekleri bir yetişkin yoksa kendi yaş grubundaki bir suç zanlısını ya da suç mağdurunu taklit etmeleri mümkündür. Bunun yanında suç zanlısı veya mağduru çocukların diğer çocuklar için kahramanlık sembolü olarak seçilmesi de söz konusu olabilir (Erden, 2003: 76).

(b) Kentleşme, Göç ve Çocuk Suçluluğu

Sanayideki hızlı değişim birçok ekonomik ve toplumsal değişimi de beraberinde getirmiştir. Özellikle küçük şehirlerde ve kırsal alanlarda yaşayan insanlar için büyük şehirler birer “fırsat şehri” hâline gelmiştir. (Şen, 2009). Hızlı sanayileşmenin verdiği heyecan ve beklentiler kırsalda yaşayan insanları bu şehirlere yöneltmiştir. Böylelikle de büyük şehirlerde hızlı bir yeniden yapılanma süreci başlamıştır.

Buldukları bölgenin kötü koşullarından kaçıp, iş talebinin nispeten fazla olduğu sanayi merkezlerine gelen insanlar şehir veya fabrika civarlarında gecekondu mahalleleri oluşturarak yeni bir yapılanmayı meydana getirmişlerdir. Şehirlerdeki bu yapısal değişiklik ve nüfus hareketi aile yapısının değişmesinden kültürel farklılıkların doğmasına kadar birçok problemi de beraberinde getirmiştir (Sevük, 1998: 58). Ayrıca bu değişimler her türlü insan ilişkisinin yeniden oluşması demektir. Yapısal değişiklikler fiziksel yapıyı etkilediği gibi, kişilerin davranışlarının da değişmesine yol açmaktadır (Keleş, 2010).

Kırsaldan şehre göçün getirdiği değişim, aile ilişkilerini ve tümüyle sosyal yaşamı etkilemektedir. Bu etkileşim sonucunda hem bireysel hem de toplumsal psikoloji ve kimlik özellikleri değişimden nasibini alabilmektedir. Bunun yanında değişim, toplumda var olan dinamik durağan dengelyi sarsarak yeni dengelerin ya da dengesizliklerin yaşanmasına neden olmaktadır (Çevik, 2009: 1).

Hızlı ve düzensiz kentleşmenin beraberinde getirdiği işsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, geleneklerin sarsılması gibi toplumsal etkenlerin ailede yarattığı doyumsuzluk, umutsuzluk ve çaresizlik duyguları suça yatkınlık yaratan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. İşte bu faktörlerin çocuklar üzerinde yaratacağı olumsuz etkiler çocukları suça sürükleyebilmektedir (Yörükoğlu, 2000: 212).

Yapılan araştırmalar, çocuk suçluluğunun nüfus artışının hızlı, yerleşim şartlarının kötü olduğu, yoksulluk, hastalık ve yetişkin suçlunun bulunduğu yerlerde yüksek olduğu sonucunu vermektedir (İçli, 2007: 314). Özellikle gecekondu bölgeleri olarak adlandırılan yerler, toplumun dar gelirli ve yoksul ailelerinin ikamet ettiği yerler olarak bilinmektedir. Bu yerler, hızlı şehirleşme süreci içerisinde şehirlerin eski ve modern kesimleri arasında sosyal anlamda “geçiş hâlindeki” alanlardır. Şehrin bu kesimlerinde yaşayan yetişkin suçlular çevrelerine etki etmekte ve bu bölgelerdeki suç geleneğini sürdürmektedirler. Elbette bu faaliyetler çocuklarca da bilinmekte ve onları da içine alabilmektedir (Polat, 2004: 202).

Göçün çocuk suçluluğuna diğer etkisi ise yarattığı kültürel farklılıkların getirdiği düşmanlık ve gerginliktir. Kültür çatışmasının en çok etkilediği grup ise gençler olmaktadır. Çocuk, yeni çevresinde farkına vardığı heyecanlı, serüvenli, renkli bir hayatı düşleyecek ve elde etmeye çalışacaktır. Bu beklentilerinin yanında yetersiz eğitim ve yetenek eksikliği gibi nedenlerle arzuladığı iş ve geleceği elde edemeyeceği düşüncesine kapılan çocukların suça daha kolay yönelme olasılığı büyüktür (Hancı, 1999).

İçli'nin sokakta yaşayan, suç işleyen ve suça maruz kalan çocukların sosyolojik profillerini ortaya çıkartmak maksadıyla 1526 çocukla Ankara ve İstanbul illerinde yaptığı araştırma verilerine göre çocukların % 38'inin ailesi başka bir yerden Ankara ve İstanbul'a göç etmiştir. Göç eden grubun % 46,8'i Doğu ve Güney Doğu Anadolu'dan, % 13,7'si ise İç Anadolu'dan göç etmiştir. Bu çocukların ailelerinin neden göç ettiği sorusuna ise % 55,6'lık bir oranla çalışmak maksadıyla göç edildiği cevabı verilmiştir (2009: 53-54). Sonuç olarak, hızlı kentleşmenin beraberinde getirdiği olumsuzların çocuk suçluluğunun meydana gelmesinde dolaylı etkisinin olduğu söylenebilir (Sevük, 1998: 60).

(c) Sosyoekonomik Nedenler ve Çocuk Suçluluğu

İnsan hayatını idame ettirebilmek ve belli bir refah seviyesine ulaşabilmek için mücadele etmek zorundadır. Bu mücadelede araç bazen önemsiz sayılmakta ve maddi başarı veya kazanç sağlayabilmek için insanlar suça başvurabilmektedirler. Böylece ekonomik güdülenmeler genel olarak bir suç sebebi olarak sayılabilmektedir. Suçluları ekonomik durumları bakımından inceleyen bazı araştırmalara göre ekonomik durumu aşağı olan sosyal sınıf mensupları arasında suçun daha yaygın olduğu sonuna varılmıştır (Dönmezer, 1994).

Düşük ekonomik düzeyin çocuğu suça sürükleyen tek neden olmasa da dolaylı ya da doğrudan nedenleri hazırladığı genel olarak kabul edilen bir görüştür (Yavuzer, 2006: 211; Neumeyer, 1961: 259). Suçlu çocukların ailelerinin ekonomik durumları üzerinde yapılan çalışmalar, genel olarak suçlu çocukların ekonomik durumları düşük ailelerden geldiklerini göstermektedir. Bu oranın yüksek olduğu bölgelerde kötü yaşama koşullarına sahip evler, fakirlik, kalabalık nüfus ve yüksek oranda göç görülmektedir (Öter ve Akalın, 1993'den aktaran Sevük, 1998: 49). Soyaslan'a göre düşük bir sosyoekonomik çevrede yetişen çocuk, bunun tam tersi bir ortamda yetişen bir çocuktan birçok yönden dezavantajlı olmaktadır. Bu da çocuğun karmaşık duygular yaşamasına neden olmakta ve tatmin edilmemiş dürtü ve duygularla suça sürükleyebilmektedir (2003: 104).

Toplumsal yapıdaki sosyal ve ekonomik dalgalanmalar da çocuk suçluluğunda önemli bir yere sahiptir. Araştırmalara göre ekonomik depresyon zamanlarında çocuk suçluluğu oranı azalmaktadır. Çünkü bu dönemde azalan gelir ve işsizlik nedenleriyle aileler zamanlarının büyük bir kısmını evlerinde geçirmektedirler. Böylece de çocuk üzerinde ebeveyn kontrolü artmaktadır. Bunun yanında ayrıca resmi kurumlar depresyon dönemlerinde çocukları bazı küçük suçlarından dolayı yakalamamakta veya cezalandırmada daha esnek davranabilmektedir. Bu da çocuk suçluluğu oranını düşüren bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik refah

dönemlerinde ise boşanmalar daha fazla görülmekte, ailelerin çocuklar üzerindeki kontrolü azalmakta ve ebeveynler gelir sağlamak için daha fazla zamanını işte harcamaktadır. Böylelikle de üzerindeki kontrol azalan çocukların suça yönelme olasılığı artmaktadır. Sonuç olarak, ekonomik koşullar birinci derecede aile yapısını, ikinci derecede ise çocuğu etkilemektedir (Nirun, 1969'dan aktaran İçli, 2007: 309).

2. RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLAR

a. Ülkemiz ve Diğer Ülkelerdeki Risk Altındaki Çocuk Kavramı

Risk terimi, TDK sözlüğünde “zarara uğrama tehlikesi” veya “bir olayın meydana gelme olasılığı” olarak tanımlanmaktadır (TDK [web], 2010). Bu tanımdan yola çıkarak risk altındaki çocuğu “içinde bulunduğu durum/şartlar nedeniyle gelecekte zarar göreceği düşünülen veya gördüğü zararın etkilerini yetişkinlikte de taşıma olasılığı olan çocuk” olarak tanımlayabiliriz.

Toplum için önemli bir sorun teşkil eden risk altındaki çocuklara müdahale programlarının uygulanabilmesi için öncelikle hangi çocukların risk altında olduğunun tespit edilmesi gerekmektedir. Bu konuda çeşitli kaynaklarda farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Örnek olarak:

- Fiziksel, cinsel ve duygusal olarak istismara uğramış ve ihmal edilmiş olan çocuklar (London Borough of Barking and Dagenham [web], 2010),

- Güvenli olmayan bir çevrede yaşayan, yer değiştirmek zorunda kalan (göç), her hangi bir devletin vatandaşlığını yitirmiş olan, yoksul ve ailesinin kendisine bakamayacak durumda bulunan, eğitim ve sağlık imkânları yetersiz olan, çocuklara zarar veren gelenekleri olan ve cinsiyet ayrımının yapıldığı toplumda yaşayan, yalnız veya evinden ayrı yaşayan (bu yaşam biçiminde istismara uğrayan), çocuk ticaretine konu olan ve cinsel

istismara uğrayan, şiddet içeren ortamdan kurtarılan, yasaların öngördüğü yaştan önce evlendirilen, silâhlı güç gruplarına katılmak zorunda kalan, ırkçılığa uğrayan, bulaşıcı hastalıklara maruz kalan, zihinsel ve fiziksel sorunları olan çocuklar (UNHCR [web], 2010),

- Dikkat Özrü Hiperaktiflik Rahatsızlığı ve madde bağımlılığı olan, anti sosyal kişilik özellikleri gösteren çocuklar (Parenting at the Risk Child [web], 2010),

- Sosyal müdahaleyi gerektirecek nitelikte olan çocuklar (Liontos [web], 2010),

- Hayattaki olumsuzluklar nedeniyle başarısız olan/olacağı değerlendirilen çocuklar (İstismar veya ihmal edilmiş olan, sağlık ile ilgili sorunlar yaşayan ve sağlık güvencesi olmayan, suç işleme nedeniyle tutuklanmış olan, uyuşturucu madde kullanan, çocuk yaşta anne olan, yoksulluk içinde doğan çocuklar) (National Education At-Risk Network [web], 2010),

- Evinde uyuşturucu madde kullanımı veya üretimi yapılması nedeniyle zararlı kimyasal maddelerin etkisinde kalan ve ailesi tarafından istismar edilen çocuklar (U.S. Department of Justice Information Bulletin, 2002),

- Yetim kalan veya savunmasız çocuklar (At Risk Children Foundation [web], 2010),

- Çok büyük derecede yardıma ihtiyacı olan çocuklar (Suç işlemiş veya suça karışmış olan, öğrenim hayatını tamamlayamayan, hayata dair olumlu rol modelleri olmayan çocuklar) (US. Department of Education [web], 2010),

- Yoksul ve sosyal yardımlara bağımlı olan, iki ebeveyni de olmayan, tek ebeveynli aile mensubu olan, evlenmemiş annesi olan, öğrenim seviyesi yüksek olmayan ailede yaşayan çocuklar (U.S. Census Bureau [web], 2010),

- Suça sürüklenmiş olan, sokakta yaşayan, uyuşturucu bağımlısı ve benzeri olumsuz şartlarla karşı karşıya kalan çocuklar (Türkiye İş Kurumu [web], 2009),

- Sokakta çalışan çocuklar (GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı [web], 2010),

- Sokakta çalışan, suça sürüklenen, refakatsiz sığınmacı durumunda olan çocuklar (Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi [web], 2010),

- Sokakta çalışan çocuklar ve kardeşleri, zorunlu eğitim çağında olup okula devam etmeyen çocuklar (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu [web], 2006),

- Göç ederek bağlı bulunduğu yaşam alanından başka bir yerleşim birimine yerleşen çocuklar (Bursa Büyükşehir Belediyesi [web], 2010),

Çeşitli kurum ve kuruluşların hangi çocukları risk altındaki çocuk olarak kabul ettiğine ilişkin örneklere baktığımızda, genelde ülkemizde sokakta çalışan veya suça sürüklenmiş çocuklar için bu kavramın kullanıldığını görmekteyiz. Yabancı kaynaklarda ise bu kavramın oldukça geniş bir kullanım alanı olduğu gözümüze çarpmaktadır. Bunun nedeni ise yurt dışında yapılan çalışmalarda gelecekte zarar görme ihtimali olan her çocuk için bu tanımlamanın yapılmasıdır. Bu yüzden de zararlı kimyasal maddeleri soluyan çocuklar bile bu kavramın içine dâhil edilmişleridir.

Ülkemizle suça sürüklenen çocukların risk altında çocuklar olarak gösterilmesinin ise iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi zaten bu çocukların suç ile temas etmeleri ve haklarında işlem yapılacak olmaları nedeniyle zarar gördüğü veya göreceğidir. İkinci ise suça sürüklenme nedeniyle gelecek yaşamlarında daha büyük tehlikelere sürüklenme ihtimallerinin bulunmasıdır.

Burada önemli olan çocuk suçluluğunu önleme çalışmalarında risk altındaki çocuklar olarak henüz suç ile temas etmemiş çocukların ele alınması gerektiğidir. Çünkü çocuk suçluluğunu önlemede risk altındaki çocuklar ile ilgili çalışmaların amacı, suçun meydana gelmeden önüne geçmektir. Konuya bu açıdan bakıldığında suça sürüklenen çocukların, risk altındaki çocuklar olarak kabul edilmeleri yanlıştır. Suça sürüklenen çocuklar ancak konunun ikinci boyutunda ele alınabilir. Yani gelecek için daha büyük tehlikelere açık olmaları nedeniyle risk altında oldukları değerlendirilebilir. Bu nedenle de bu çocuklar hakkında yapılacak çalışmalar henüz suç işlememiş olanlardan farklılık göstermek zorundadır. Ülkemizde ise yapılan projelerde ve çalışmalarda ne yazık ki, suçu önleme çalışmaları kapsamında risk altındaki çocuklar olarak suça sürüklenen çocuklar ele alınmaktadır.

Suçta sürüklenen çocuklar için yukarıda bahsedilen durumun aynısı sokakta çalışan çocuklar için de geçerlidir. Bu çocuklar zaten sokakta çalışmaya başlayarak zarar görmeye başlamışlardır. Kısacası ülkemizde çocuk suçluluğu çalışmalarında risk altındaki çocuklar olarak kimlerin ele alındığının yeniden değerlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Bunun yanında; çocukların yaşları itibarıyla oldukça hareketli olmaları, medya ve internet vasıtasıyla her türlü bilgiye kolaylıkla ulaşabilmeleri ve günümüzün sosyal yaşamı çerçevesinde daha çok aile gözetimi dışında kalmaları nedenleriyle her çocuğun risk altında olabileceği düşüncesi son zamanlara kabul gören bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Risk altındaki çocuklarla beraber ayrıca yabancı kaynaklarda “risk altındaki öğrenciler” (at-risk students) olarak adlandırılan bir kavram daha karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram genelde okul hayatında olumsuzlukları bulunan veya eğitimini sürdüremeyen çocuklar için kullanılmaktadır. Çocuğa olumlu özellikler içeren bir geleceğinin hazırlanması açısından bu kavramın da incelenmesinde fayda vardır.

b. Risk Altındaki Öğrenciler

“Risk altındaki öğrenciler” terimi, genellikle okulda başarılı olamayan ve okul hayatını tamamlama olasılığı düşük olan öğrenciler için kullanılan bir kavramdır (Donnelly, 1987). Bir bakıma bu öğrenciler eğitimlerini sürdürme konusunda diğer akranlarına göre dezavantajları olan öğrencilerdir (Levin, 1988: 1). McMillan ve Redd ise risk altındaki öğrencileri okulun sosyal ortamına uyum sağlayamadığı için başarısız olan ve bu nedenle de okulu bitiremeyen öğrenciler olarak tanımlamaktadır (1994: 137).

Bu kavram, öncelikle öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarındaki artışın araştırmacıların dikkatini çekmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmacılar özellikle 1970’li yıllarda mevcut işlerin yarıya yakınının vasıfsız nitelikte iş gücüne ihtiyaç duyduğunu ve bunun sonucu olarak da okuldan ayrılmaların arttığı sonucuna varmışlardır. Bu anlayış içerisinde daha çok ekonomik durumu kötü olan ve sosyal statüsü düşük ailelerden gelen öğrencilerin okuldan ayrıldıkları kabul edilmiş ve bu niteliklere sahip öğrenciler, risk altındaki öğrenciler olarak görülmüştür (Land ve Legters, 2002: 1).

Risk altındaki öğrencilere bu yaklaşım özellikle bu konuda yapılan ilk çalışmalarda onların; yoksul, buldukları ülkede azınlık durumunda bulunan, buldukları ülkenin ana dilini yeterli derede konuşamayan, kültürel farklılıklar gösteren öğrenciler olarak görülmesine neden olmuştur. Bu anlayış ise 1983 yılından itibaren yeni bir boyut kazanmıştır (Land ve Legters, 2002: 2).

ABD Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan “A Nation At Risk” adlı raporda Amerikan ulusunun geleceğinin risk altında olduğundan söz edilmiştir. Buna gerekçe olarak da son yıllarda giderek artan düşük okul başarısı, ulusal düzeyde yapılan sınavlarda alınan ortalama notlardaki hızlı düşüş, okuryazar oranındaki azalma gibi sebepler gösterilmiştir. Bu nedenlerle de okul hayatında başarısız öğrencilerden oluşan gelecek nesillerin bilgi çağına ayak uyduramayacağı, demokratik toplumun gereklerini yerine getiremeyeceği ve toplumsal kültürü sağlıklı bir şekilde koruyamayacağından yola çıkarak, risk altındaki öğrenciler konusu yeniden gündeme gelmiştir. Bunun yanında öğrenciyi risk altına iten sebeplere bakıldığında 1970’lerde olduğu gibi sadece sosyoekonomik ve ailesel sorunların etkili olduğunu düşünmenin doğru olmadığı görülmüştür. Çünkü bu hususlar değiştirilememekte veya bu hususlarda çok az değişiklik yapılabilmektedir. Bu durumda yapılması gerekenlerin yine okula, eğitim sistemine ve ailenin eğitime ilişkin düzenlemelerden geçtiği sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak raporda ülkedeki okul sisteminin işleyişinden okulların yapısına kadar öğrencinin okul hayatına etki eden, birçok hususun dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (U.S. Department of Education [web], 2010; Land ve Legters, 2002: 3; Compton ve Baizerman, 1991).

Bu bağlamda öğrencinin okuldan uzaklaşmasına veya başarısızlığına neden olan okul ile ilgili faktörler genelde okulun sosyodemografik özelliği, okulun ortamı ve okulda uygulanan politikalar olmak üzere üç ana başlık altında toplanmaktadır. Bu konuda çalışma yapan Land ve Legters (2002), bu ana başlıklar altında risk altındaki öğrencilere ilişkin yapılan çalışmalarını incelemişleridir. Bu çalışmaya göre şunlar söylenebilir:

- **Okulun sosyodemografik özelliğine ilişkin tespitler**

- ✓ Yüksek yoksulluk oranının bulunduğu okullardaki öğrencilerin akademik başarılarının, refah seviyesi yüksek olan bölgelerdeki okulların öğrencilerine göre daha düşük olduğu,

✓ Şehirlerde okuyan öğrencilerin akademik başarılarının, kırsal kesimdeki öğrencilere göre daha yüksek olduğu,

✓ Kırsal kesimdeki okullarda okuyan öğrencilerin, sağlık gibi nedenlerle okula devamsızlıklarının şehirlerde okuyan öğrencilere nazaran oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir.

• Okul ortamına ilişkin tespitler

✓ Akademik başarı konusunda öğrenciden beklentilerin az olmasının, öğrencinin de okula ilişkin beklentilerinin az olmasına neden olduğu,

✓ Okul ortamındaki şiddetin öğrencilerin okulla olan bağlarının zayıflamasına ve okuldan uzaklaşmasına yol açtığı tespit edilmiştir.

• Okulda uygulanan politikalar

✓ İleri sınıflarda yapılan sınıf tekrarlarının okuldan ayrılmaya ve sınıflarda yaş grubu farklılıklarının oluşmasına neden olduğu,

✓ Öğrenciyi okuldan ihraç etme uygulamasının çocuğun suça bulaşma riskini arttırdığı,

✓ Bazı öğrencilere özel programlar uygulamak maksadıyla, onları sınıflarından alarak yapılan özel eğitimlerin öğrenciler arasında ayrımcılığa neden olduğu,

✓ Öğrenciye yönelik özel program uygulamalarının uygun şartlarda yapıldığı takdirde akademik başarı üzerinde olumlu etkisinin olduğu,

✓ Okuldaki sınıfların öğrencilerin akademik başarılarına veya kabiliyetli oldukları dallara göre oluşturulmasının yararlılığı konusunda araştırmalarda fikir birliğinin bulunmadığı tespit edilmiştir (2002: 13-23).

Bu hususlar, bir noktada her öğrencinin okul hayatında risk altında olabileceği sonucuna varılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle de öğrenci ve okulların standartlarını yükseltmeye yönelik çalışmalar üzerinde önemle durulmalıdır (Land ve Legters, 2002: 3).

Risk altındaki öğrencilerin ihtiyaç duyduğu özel ilgi ve eğitsel çalışmaların klasik okul sistemi ile karşılanamayacağına anlaşılması nedeniyle özellikle ABD’de risk altındaki öğrencilere yönelik alternatif okullar ve alternatif eğitim programları uygulanmaya başlanmıştır. Bu programların uygulanabilmesi içinse öncelikle bu öğrencilerin ne gibi davranış özellikleri gösterdiğinin tespit edilmesi gerekmektedir (Aydın, 2005).

Donnelly (1987); bu öğrencileri genelde okuldaki etkinliklere katılma eğilimde olmayan, disiplin sorunları olan, düşünmeden hareket eden, akran grubu ile ilişkilerinde sorun yaşayan, ailevi problemler, madde bağımlılığı, gebelik ve bunlara benzer nedenlerle okula devam konusunda problemlili olan öğrenciler olarak tanımlamaktadır. Bu nedenlerle de bu öğrenciler okulda başarısız olmakta, akran grubunun gerisinde kalmakta ve okulu kendi öz saygılarını azaltan bir çevre olarak görmektedirler (Donnelly, 1987; Institute of Heartmath [web], 2010).

Bir başka araştırmada ise risk altındaki öğrencilerin okulu bırakma veya okuldan ayrılmasına neden olan faktörler arasında cinsiyet, ırk, sosyoekonomik durum ve yaşanan yerin demografik yapısı gösterilmiştir. Araştırmada, bu faktörler kontrol altına alındığında risk altındaki öğrencilere ilişkin altı özellikten söz edilmektedir. Bunlar:

- Ailenin sosyoekonomik durumunun ortalamasının altında olması,
- Tek ebeveynin olduğu ailede yaşama,
- 6 ve 8’inci sınıflar arasındaki notlarının C’nin altında olması,
- Notlarını gizleyen bir öğrenci olması,

- 1'den 8'inci sınıfa kadar iki veya daha fazla okul değiştirmiş olması,
- Okuldan atılan bir kardeşin olması (Horn ve Chen, 1998).

Risk altındaki öğrencilerin bu özellikleri düşünöldüğünde günümüzde çeşitli nedenlerle okul hayatının dışında kalan, öğrenimini devam ettiremeyen veya okula kayıtlı olduğu hâlde çeşitli nedenlerle okul hayatında başarısız olan veya olma riski taşıyan pek çok öğrenci bulunmaktadır. Bu çocukların suça yönelim açısından da büyük risk altında oldukları bilinmektedir. Araştırmalar, tutuklanan gençlerin çoğunun akademik beceriler açısından akranlarından birkaç yıl geride olduğunu; sınıfta kalma, devamsızlık ve okuldan ihraç oranlarının ise yüksek olduğunu göstermektedir. (Aydın, 2005: 331).

Yetişkinlikteki olumsuz davranış özelliklerinin ve gençlerde suça bulaşmanın, okul çağında okuldan kaçma ve mazeretsiz devamsızlıkla ilişkili olduğu da bilinen bir gerçektir. Özellikle okuldan kaçmanın; çocuk suçluluğu, madde kullanımı, çetelere karışma, soygun, araç hırsızlığı, kamu veya özel mülkiyete zarar verme davranışları ile ilişkili olduğu çeşitli araştırmalarda tespit edilmiştir. Bunların yanında yüksek orada okuldan kaçmanın göröldüğü çocukların akademik başarılarının da kötü olduğu görölmektedir (Baker ve diğerleri, 2001).

Ayrıca okul ve suçluluk arasındaki ilişkiden söz edilirken iki faktörün öneminden söz edilmektedir. Bunlardan birincisi akademik başarısızlık, ikincisi ise eğitim uygulamasından uzaklaşma yani okula devam etmemedir. Burada dikkati çeken husus; bu iki özelliği barındıran çocuğun, risk altındaki öğrenci olarak kabul edildiğidir. Bu da bize risk altındaki öğrenci ile suçluluk arasındaki ilişkinin varlığını gösteren bir başka husustur (Siegel ve Senna, 1981'den aktaran Sevük, 1998: 52). Bu bağlamda risk altındaki öğrencilerin suça yönelmesinin önlenmesinde okula ilişkin politikaların ve reformların gerçekteştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Aydın, 2005: 332).

3. ÇOCUK SUÇLULUĞUNDA RİSK VE KORUYUCU FAKTÖRLER

a. Risk ve Koruyucu Faktör Tanımlamaları

1990'lı yıllarda suç önleme çalışmalarında "risk faktörlerini önleme modeli" (risk factor prevention paradigm) olarak adlandırılan yaklaşım kriminoloji alanında büyük ilgi uyandırmıştır. Aslında bu yaklaşım kriminoloji alanına tıp dünyasından esinlenilerek kazandırılmıştır. Örneğin tıp alanında kalp krizlerinin önüne geçmeyi amaçlayan doktorlar, öncelikle hangi özelliklere sahip insanların kalp krizi geçirdiklerini araştırmışlardır. Bu özellikleri belirleyerek de hem ileride kalp krizi geçirme tehlikesi olan grubu tespit etmişler, hem de belirlenen özelliklerin etkisinin azaltılmasına veya ortadan kaldırılmasına yönelik tedavi süreçlerini başlatmışlardır. Böylelikle de kalp krizlerinin önlenmesi yolunda çok önemli bir adım atmışlardır (Farrington, 2000: 1).

Tıp dünyasının kanser ve kalp rahatsızlıkları gibi hastalıkları önlemedeki bu başarısı kriminologların da dikkatinden kaçmamıştır. Bu modelin kriminoloji alanına uyarlanmasında ise önce suça ilişkin risk faktörlerinin belirlenmesi daha sonra bu riskleri etkisizleştirmeye veya yok etmeye yönelik koruyucu metotların tespit edilmesi ve geliştirilmesi hedeflenmiştir (Farrington, 2000: 1-2). Böylelikle risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi ile çocukların ihtiyaçlarını giderecek veya onları suçtan uzak tutacak en uygun müdahale yöntemleri bulunmaya çalışılmıştır (Shader [web], 2004:1).

Risk faktörü, kişinin zarar görme olasılığını arttıran herhangi bir şey olarak tanımlanırken; koruyucu faktör, risk faktörünün potansiyel zarar verici etkisini azaltan etmen olarak ifade edilmektedir (Surgeon General [web], 2001). Mrazek ve Haggerty (1994) ise risk faktörünü kişinin sahip olduğu olumsuzluğun ona zarar verme olasılığının, toplumun genelindeki herhangi bir bireyden daha fazla olması olarak ifade etmektedir (Aktaran Shader [web], 2004: 2).

Kazdin ve arkadaşlarına (1997) göre ise risk faktörü, çocuğun ilerleyen dönemde suç işleme olasılığının tahmin edilmesi anlamına gelmektedir (Aktaran Shader [web], 2004: 2). Örneğin zayıf ebeveyn denetimi ilerleyen dönemde suç işlemede yüksek risk içermektedir. Bu riski bulunduran ve 8 yaşının başlarında olan 411 Londralı erkek çocuk üzerinde yapılan bir araştırma sonucuna göre, % 55'lik kısım 32 yaşına kadar herhangi bir suçtan mahkûm olmuştur. Buradan da anlaşılacağı üzere risk faktörünün amacı ileride suç işleme olasılığını tahmin etmektir (Farrington, 2000: 3).

Koruyucu faktörler ise suçun meydana gelmesini engelleyen etkenlerdir. Rutter (1987), koruyucu faktörlerin suçluluğun önlenmesinde dört ana işlevinin olduğundan bahsetmektedir. Bunlar; riski azaltması, negatif zincirleme reaksiyon oluşturmaması, öz saygı ve fayda oluşturmaması ile imkânlar yaratmasıdır (Aktaran Shader [web], 2004: 3).

Koruyucu faktörlerin tanımlanmasında dikkat edilmesi gereken bir husus ise risk faktörü ile koruyucu faktörün bir birinin tam tersi anlama gelmedikleridir. Bu konuda önceki inanışlar koruyucu faktörü, risk faktörünün tam zıttı olarak düşünmüşlerdir. Örneğin bir risk faktörü olan çocuğun aile ile zayıf ilişkilerinin koruyucu faktörü, çocuk ile aile arasındaki kuvvetli ilişkilerdir. Günümüzde ise koruyucu faktör, risk faktörleri ile iletişim içinde olan ve onların etkisini azaltan durum olarak kabul edilmektedir. Örneğin suç işlemede bir risk faktörü olarak kabul edilen ailenin düşük sosyoekonomik durumunun koruyucu faktörü, aile ile sıkı bağların kurulu olması olabilir. Yani sıkı aile bağları, çocuğun sosyoekonomik durumunu düzeltmese bile onu suçtan uzak tutan bir etmen olabilir (Surgeon General [web], 2001).

Dikkat edilmesi gereken bir başka husus ise risk faktörünü barındıran çocuğun mutlaka ileride suç işleyeceği anlamına gelmeyeceğidir. Aynı şekilde koruyucu faktör de çocuğu mutlaka suçtan uzak tutacağına garanti değildir. Risk faktörü sadece bir olasılıktır, koruyucu faktör ise riski barındıran çocuğun suçla karşı karşıya gelme olasılığını azaltan etmendir (Surgeon General [web], 2001; Shader [web], 2004: 2).

b. Risk ve Koruyucu Faktörlerin Tespitine İlişkin Yapılan Çalışmalar

Risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi hususunda alan yazında Lipse ve Derzon (1998) ile Hawkins ve diğerleri (1998) tarafından yapılan iki çalışma önemli yer teşkil etmektedir. Lipse ve Derzon (1998), sonradan ciddi suçları işleme davranışı gösteren çocukların karakteristik özelliklerini bilmenin çocuk suçluluğunu önlemede önemli yer tuttuğunu belirtmekte ve bu özelliklerin suç işleme riski taşıyan çocukları belirlemede kullanılabileceğini ifade etmektedirler. Bu maksatla çalışmalarında suç işlemenin tepe noktasına ulaştığı 15-25 yaş grubu suçlu çocukların, 6-11 ve 12-14 yaşlarında iken taşıdığı karakteristik özellikleri bulmayı amaçlamışlardır. Çalışmanın sonunda tespit edilen risk faktörleri yaş gruplarına göre en çok etki edenden en az doğru bir derecelendirmeye sokulmuştur (Tablo-3).

Tablo-3'ü incelediğimizde risk faktörlerinin derecelendirilmesinin 6-11 ve 12-14 yaş gruplarında oldukça farklı olduğunu görmekteyiz. Örneğin, 6-11 yaş grubunda en önemli risk faktörleri madde kullanımı ve genel suçlardan işlemiş olma iken, 12-14 yaş grubunda bu faktörlerden genel suçlardan işlemiş olma ikinci sırada, madde kullanımı ise en son sırada gelmektedir. Bu husus bize çocuğun suç işleyeceğini öngören risk faktörlerinin yaş gruplarına göre farklılıklar içerdiğini göstermektedir (1998: 97).

12-14 yaş grubunun en önemli risk faktörlerinin sosyal bağlar ve arkadaş grubu ile ilgili olduğunu görmekteyiz. Bu başlıkların alt maddelerine baktığımızda ise çok az sosyal etkinliğe katılma, az popülerlik, antisosyal davranış özellikleri gösteren ve suça karışmış arkadaş grubuna sahip olma 12-14 yaş grubunda en önemli risk faktörleridir. Hâlbuki 6-11 yaş grubunda bu özellikler suçu öngörmeye son sıralarda gelmektedir. Bu da bize koruyucu faktörlerin belirlenmesinde 12-14 yaş grubu çocuklar için sosyal bağları kuvvetlendirmenin ve iyi arkadaş grubuna sahip olmanın üzerinde önemle durulması gerektiğini göstermektedir (1998: 98).

Tablo-3: Yaş Gruplarına Göre Risk Faktörleri Sıralaması.
(Lipsey ve Derzon, 1998: 97)

Etki Derecesi	6-11 Yaş Grubu	12-14 Yaş Grubu
Birinci derece	<ul style="list-style-type: none"> • Genel suçlardan işlemiş olma • Madde kullanımı 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal bağların zayıf olması • Suçlu veya kurallara uymayan akran grubu arkadaşlığı
İkinci derece	<ul style="list-style-type: none"> • Erkek olmak • Ailenin düşük sosyoekonomik durumu • Anti-sosyal anne ve baba 	<ul style="list-style-type: none"> • Genel suçlardan işlemiş olma (mala karşı suçlar, çocuk mahkemelerince sadece çocuklar tarafından işlenebileceği kabul edilen suçlar vb.)
Üçüncü derece	<ul style="list-style-type: none"> • Agresif olma • Etnik köken farklılığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Agresif olma • Sorunlu okul hayatı • Psikolojik bozukluklara sahip olma • Aile-çocuk ilişkisinin bozuk olması • Erkek olmak • Fiziksel şiddet
Dördüncü derece	<ul style="list-style-type: none"> • Psikolojik bozukluklara sahip olma • Aile-çocuk ilişkisinin bozuk olması • Sosyal bağların zayıflığı • Sorunlu davranış özellikleri gösterme • Sorunlu okul hayatı • Tıbbi ve fiziksel sorunlara sahip olma • Zekâ ile ilgili sorunlara sahip olma • Ailenin geçmişine ilişkin sorunların bulunması • Ailedeki yüksek stres düzeyi • Geniş aileye sahip olma • Ailedeki geçimsizlik 	<ul style="list-style-type: none"> • Anti-sosyal anne ve baba • Kişiye karşı suçlardan işlemiş olma • Sorunlu davranış özellikleri gösterme • Zekâ ile ilgili sorunlara sahip olma
Beşinci derece	<ul style="list-style-type: none"> • Yıkılmış aileye sahip olma • Ailesi tarafından istismara uğramış olma • Antisosyal akran grubu arkadaşlığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Yıkılmış aileye sahip olma • Ailenin düşük sosyoekonomik durumu • Ailesi tarafından istismara uğramış olma • Ailenin geçmişine ilişkin sorunların bulunması • Ailedeki yüksek stres düzeyi • Geniş aileye sahip olma • Ailedeki geçimsizlik • Madde kullanımı • Etnik köken farklılığı

Lipsey ve Derzon, yaptıkları çalışmada sonuç olarak çocuğun suç işleyeceğini öngören risk faktörlerinin azaltılmasının, müdahale ve önleme stratejilerinde hedef olarak seçilebileceğini ifade etmektedirler. Bu husus ayrıca çocuğu suçtan uzak tutacak koruyucu faktörlerin belirlenmesinde de önemli yer tutmaktadır (1998: 100).

Risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi hususunda alan yazında önemli yer teşkil eden Hawkins ve diğerlerinin (1998) çalışması ise bu konuda önceden yapılan çalışmaların derlemesi niteliğindedir. Bu çalışmada özellikle değiştirilebilir veya kontrol edilebilir risk faktörleri ele alınmıştır. Sonuçta tespit edilen risk faktörleri şu şekildedir:

- **Bireyin kendisi ile ilgili risk faktörleri;**

- ✓ Doğum ve hamilelik dönemindeki aksaklıklar nedeniyle çocukta görülen olumsuzluklar,

- ✓ Hiperaktif yapıda olma,

- ✓ Çocukta konsantrasyon problemi olması,

- ✓ Yerinde duramama veya oturamama,

- ✓ Risk almaktan korkmamak,

- ✓ Agresif kişilik özelliği,

- ✓ Şiddet içeren davranışlarda bulunmaya erken dönemde başlama,

- ✓ Antisosyal davranış biçimlerinin değişik şekillerde görülmesi (hırsızlık, mülke zarar verme, erken yaşta cinsel ilişkiye girme vb.),

- ✓ Şiddet içeren antisosyal veya sapmış davranışı özendirici nitelikteki tutum ve inanışlar.

- **Aile ile ilgili risk faktörleri;**

- ✓ Suç işlemiş aile bireyleri ile yaşama,
- ✓ Katı disiplin anlayışı,
- ✓ Fiziksel istismar ve önemsenmemek,
- ✓ Aile yönetiminin yetersiz olması (Ailenin çocuğa karşı beklentilerin net olmaması veya ailenin çocuğa yol gösterici olmayışı),
- ✓ Ailenin çocuğa karşı ilgisinin azlığı,
- ✓ Yüksek derecede aile içi çatışma,
- ✓ Ailenin şiddete karşı tutumunun olumlu olması,
- ✓ Aileden ayrı yaşama.

- **Okul ile ilgili risk faktörleri;**

- ✓ Akademik açıdan başarısız olma,
- ✓ Okula devamın az olması,
- ✓ Okuldan kaçma
- ✓ Okul hayatından erken ayrılma (özellikle 15 yaşından önce),
- ✓ Sık okul değiştirme.

- **Akran grubu ile ilgili risk faktörleri;**

- ✓ Suçlu kardeşlerin olması,
- ✓ Suçlu akran grubunun olması,
- ✓ Çete üyeliği.

- **Toplumla ilgili risk faktörleri;**

- ✓ Yoksulluk,
- ✓ Toplumun düzensiz yapısı veya toplumdaki karışıklıklar,
- ✓ Uyuşturucu kullanımının varlığı,
- ✓ Mahalledeki yetişkinlerin suça karışmış olması.

Risk ve koruyucu faktörleri belirlemede Lipsey ve Derzon (1998) ile Hawkins ve diğerlerinin (1998) yaptığı çalışmanın sonuçları bu konudaki birçok çalışmaya yön vermiştir. Bu çalışmalardan elde edilen verilere göre OSG (*Office of the Surgeon General*) tarafından hazırlanan raporda (2001), koruyucu faktörler şu şekilde belirtilmiştir:

- **Bireyin kendisi ile ilgili koruyucu faktörler veya risk altında bulunmayı azaltan özellikler;**

- ✓ Sapmış davranışa karşı toleransız tutum göstermek,
- ✓ Yüksek IQ,
- ✓ Bayan olmak,
- ✓ Olumlu sosyal uyum özellikleri kazandırmak,
- ✓ Kurallar ihlal edildiğinde zorlayıcı önlemler almak.

- **Aile ile ilgili koruyucu faktörler;**

- ✓ Aile içinde veya diğer yetişkinlerle sıcak, birbirine destek olucu ilişkiler kurulması ve ailenin çocuk üzerindeki denetiminin tam olması,

- ✓ Ailelerin çocuğun arkadaş grubu hakkında doğru değerlendirmede bulunması,

- **Okul ile ilgili koruyucu faktörler;**

- ✓ Okula devamın sağlanması,
- ✓ Okuldaki aktivitelere katılmayı sağlamak.

- **Akran grubu ile ilgili koruyucu faktör;**

Olumlu davranış özellikleri gösteren arkadaş grubuna sahip olma.

Risk ve koruyucu faktörlerinin belirlenmesi ile ilgili bir başka çalışma UNAFEI'nin 2000 yılındaki raporunda yer almaktadır. Raporda Harachi (2002), ciddi şiddet suçları işleyen çocukların iki gruba ayrıldığını belirtmektedir. Birinci gruptakiler şiddet içeren davranışlara 15-17 yaşlarında başlamakta ve çok az kısmı bu davranışları ilerleyen yaşlarda devam ettirmektedir. Diğer grup ise şiddet içeren davranışlara 12 yaşından önce başlamakta ve bunu ilerleyen yaşlarda devam ettirmektedir.

Ayrıca Harachi (2002), genel olarak 4-6 yaş grubundaki çocukların agresif ve çekingen davranış özelliği ilerleyen dönemde iletişim problemlerinin ve suçluluğunun en önemli öngörücüleri olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Dahası çocukta 7 yaşında görülen önemsiz problem davranışlar; 9-10 yaşlarında kendini çok belli etmemekte, 12 yaşında çocuk suçluluğuna dönüşmekte ve 14 yaşından itibaren de çocuk adalet sistemi ile ilk teması sağlayacak suç davranışları başlamaktadır.

Bu bağlamda aslında çocuğun taşıdığı risk faktörlerinin belirlenmesi sadece çocuk suçluluğunun önlenmesinde değil, aynı zamanda ergen problemlerinin, uyuşturucu kullanımının, genç hamileliğinin ve okuldan atılmaların önlenmesinde de kullanılmalıdır. Bu nedenle de risk faktörlerinin doğru olarak belirlenmesi çok büyük önem arz etmektedir (Harachi, 2002: 185).

Harachi'nin çalışmasında belirtilen risk ve koruyucu faktörler, yukarıda belirtilen çalışmaların sonuçları ile paralellik göstermekle birlikte ilave olarak şu hususlar da yer almaktadır:

- **Risk faktörleri;**

- ✓ Toplumda ateşli silâhların kullanılması veya bunlara erişebilme kolaylığı,

- ✓ Yüksek oranda işsizliğin olması,

- ✓ İmkânsızlıklar ve her şeyi kadere bırakan inanış,

- ✓ Agresif özelliklerle görülen hiperaktivite veya çekingenlik,

- ✓ Okulda kavgalara karışmak,

- ✓ Toplumun dışına itilmişlik.

- **Koruyucu faktörler;**

- ✓ Ailenin çocuktan beklentilerinin açık olması ve çocuğu iyi yönlendirmesi,

- ✓ Ailenin çocuğu iyi yönlendirmesi ve Sorunların üstesinden gelmede destekleyici olması,

- ✓ Çocuğun sosyal aktivitelere veya ortamlara girebilme imkânlarının yaratılması (2002: 185-189).

Bir başka çalışmada ise belirtilen risk faktörlerine ilâve olarak çocuğun boş zaman aktivitelerinin iyi düzenlenmemesi, kalabalık okul mevcudu, okulun yeri, okuldaki çeteler, medyada aşırı derecede yer alan şiddeti çocuğun normal bir olaymış gibi görmesi ve çocukların silâha kolaylıkla ulaşabilmesi (özellikle evde) gösterilmiştir (Prevention Institute [web], 2001).

Kandakai ve arkadaşları (1999: 189) ise çocuğun şiddete bulaşmasındaki risk faktörlerini psikososyal açıdan incelemiştir. Buna göre belirlenen risk faktörleri şunlardır:

- Toplumda veya evde şiddete maruz kalma,
- Uyuşturucu madde kullanma,
- Olumsuz arkadaş ilişkilerinin olması,
- Yeteneklerini veya toplumun kabul ettiği çözüm önerilerini kullanabilme konusunda bilişsel yetersizliklerin olması,
- Önceden haksızlığa uğramış olma,
- Ailenin ilgisiz olması,
- Tek ebeveynli olma.

Daley ve Onwuegbuzie (1995: 9) ise çocuk adalet sistemi ile karşı karşıya gelen çocukların karakteristik özelliklerini belirlemek amacıyla 12-18 yaşları arasında 202 erkek çocukla bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonucuna göre bu çocukların taşıdıkları risk faktörleri şu şekilde sıralanabilir:

- Ebeveyn olarak sadece annenin bulunması,
- Kardeşlerin veya ebeveynlerin suç ile ilişkilerinin olması,
- Erken yaşta sigara, alkol ve esrar kullanmaya başlamış olma,
- Uyuşturucu satma veya uyuşturucu satan en az bir arkadaşın olması,
- Matematikte iyi olmaya karşın okumayı sevmeme,
- Okuldan uzaklaştırılmış veya atılmış olma,
- Öğrenime devam etme konusunda isteksiz olma,

- Erken yaşta cinsel deneyimler yaşama,
- Silâh sahibi olma.

ABD'de hazırlanan bir başka çalışmada ise risk faktörlerinin çocuğun kendisi, ailesi, akran grubu, okulu, mahallesi ve medya ile ilgili olduğu belirtilmiştir. Bununla yanında çalışmada, tek risk faktörünü barındırmanın çocuğu suça sürükleyeceğini söylemenin yanlış olduğu belirtilmekle beraber, zamanla risk faktörleri sayısının arttığı ve kalıcı hâle geldiği hususuna da dikkat çekilmektedir. Bu nedenle risk faktörlerini belirlemeye verilen önem kadar koruyucu faktörler üzerinde de önemle durulması gerektiği, raporda belirtilen diğer bir husustur. Bu bağlamda risk faktörleri şunlardır:

- **Bireysel risk faktörleri;**

- ✓ Antisosyal davranış özelliklerini (Kuralları ihlal etmek, agresif davranışlar sergilemek, kavga etmek, çevreye zarar vermek vb.) erken yaşlarda gösterme (Çalışmada, sonradan suç işlemenin en önemli belirleyicilerinden biri olduğu değerlendirilmiştir.),

- ✓ Yüksek derece davranış özellikleri (Heyecan arama, düşünmeden hareket etme, hiperaktivite, saldırganlık) ve düşük davranış özellikleri (korkusuzluk, tedirginlik, çekingenlik, utangaçlık) olmak üzere duygusal faktörler,

- ✓ Düşük bilişsel gelişim.

- **Aile ile ilgili risk faktörleri;**

- ✓ Aile yönetimindeki yetersizlikler (İleri derecede ebeveyn-çocuk çatışması, ailenin çocuğu yeterli derecede yönlendirememesi, ailenin çocuğa yetersiz ilgisi),

- ✓ Çocuğa kötü davranan aile,
- ✓ Ailede Şiddete tanık olma ve istismar edilme,
- ✓ Yıkılmış aile,
- ✓ Anne babanın psikolojik rahatsızlığının olması,
- ✓ Ailedeki suçlu bireylerin varlığı,
- ✓ Anne veya babanın çocuk yaşta olması,
- ✓ Tek ebeveynli aile mensubu olma (özellikle anne),
- ✓ Ailenin kalabalık yapısı.

- **Akran grubu ile ilgili risk faktörleri;**
 - ✓ Suça karışmış arkadaş grubu,
 - ✓ Akran grubu tarafından reddedilme (Sonradan kronik antisosyal davranış özellikleri gösterme riski taşımaktadır.).

- **Okul ve toplumla ilgili risk faktörleri;**
 - ✓ Okulla olan bağların zayıflığı,
 - ✓ Düşük akademik performans,
 - ✓ Eğitime karşı ilgisizlik,
 - ✓ Olumsuz mahalle özellikleri,
 - ✓ Yaşanılan yerdeki akran gruplarının suça bulaŐmıŐ olması,
 - ✓ Çocuğun medyada aşırı derecede Şiddet içeren programlara maruz kalması,
 - ✓ Çocuğun silâha ulaşabilme imkânının olması olarak belirtilmiştir.

Belirtilen risk faktörlerinin önlenmesi veya etkilerinin azaltılabilmesi için öngörülen koruyucu faktörler ve müdahale programı içerikleri ise şunlardan oluşmaktadır:

- Çocuklara karşı yapıcı, olumlu, paylaşımcı ve işbirliği yapan davranışlar sergilemek ve çocuklarla empati kurmak,
- Çocukların bilişsel yeteneklerini artırıcı faaliyetlerde bulunmak (Dil gelişimlerini sağlama, akademik performansı arttırmaya yardımcı olma vb.),
- Okulda, çocuklarda olumlu yönde davranış değişikliği yaratacak programların uygulanması (Çatışma çözücü ve şiddet önleyici programlar, okulda akademik başarıyı artırıcı ve antisosyal davranışları azaltıcı programlar, okul sonrası yeniden yapılandırıcı programlar vb.),
- Ailenin de içinde olduğu arkadaş grubu ilişkileri eğitimi yapılması,
- Çocukta olumlu sosyal davranış gelişimlerini teşvik edici davranışlar sergilemek,
- Ailelere aile yönetimi eğitimi verilmesi,
- Aile içi çatışmalarda çocuğun mümkün olduğu kadar bunun dışında tutulması,
- Sosyoekonomik durumu düşük evlenmemiş annelerin evlerinin doğumdan iki yıl sonra uzmanlar tarafından ziyaret edilmesi,
- Okul öncesi dönemde çocuğa olumlu davranışların öğretilmesi (Wasserman, 2003).

Ergenlerde uyuşturucu ile ilgili problemlerin risk ve koruyucu faktörleri ile ilgili çalışma yapan Hawkins, Catalano ve Miller (1992) çalışmalarında bu konuda araştırma yapan bilim adamlarının bulgularına yer vermişlerdir. Bu bulgulara göre ergenlerin uyuşturucu kullanımı ile ilgili on altı risk faktörü belirlenmiştir. Bunlar:

• Kanunlarla ilgili hususlar (düşük vergi, yasal satın alabilme yaşının küçüklüğü vb.),

- Uyuşturucunun piyasada bulunabilirlik durumu,
- Ağır ekonomik bunalımlar,
- Bireyin fizyolojik özellikleri,
- Ailede uyuşturucu kullanımı,
- Ailenin yönetim yapısı,
- Aile içi çatışmalar,
- Aile bağlarının zayıflığı,
- Davranış problemleri,
- Akademik başarısızlık,
- Okula devamsızlık,
- Akran grubu tarafından reddedilme,
- Akran grubu içerisinde uyuşturucu kullananlarla temas içinde olma,
- Topluma yabancılaşma ve asilik,
- Uyuşturucuya karşı olumlu tutumların varlığı,
- Erken yaşta uyuşturucu ile tanışma olarak ifade edilmiştir.

Bu başlıklar içerisinde uyuşturucu problemleri ile beraber çocuk suçluluğuyla da ilişkilendirilen risk faktörleri şu şekilde belirtilmiştir:

- Yaşanılan mahallenin kalabalıklılığı, mahalledeki yüksek oranda değişim/göç, mahallenin fizikî yetersizliği, mahalledeki ilişkilerin zayıflığı, mahalledeki yüksek suç oranı,

- Çocukluk çağı davranış bozuklukları ile beraber görülen yoksulluk, kötü ev koşulları ve aşırı kalabalık aile,

- Geçimsizlik sonucu yıkılmış aile,

- Ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki yetersizlikleri,

- Aile içi çatışmanın varlığı,

- Aile bağlarının zayıflığı,

- Agresif kişilik özelliği,

- Diğer davranış bozuklukları ile birleştiğinde hiperaktivite ve dikkat eksikliği,

- Düşük zihinsel kabiliyet,

- Okuldan kaçma,

- Akran grubu tarafından reddedilme ve bu özelliğe sahip çocukların arkadaşlık kurmaları,

- Sosyal değerlerden uzaklaşma ve dini inançların zayıflığı,

- Otoriteye direnç gösterme (Asilik),

- Erken yaşta uyuşturucu kullanmaya başlama.

Çalışmada, yukarıda değinilen risk faktörlerini azaltma veya uyuşturucu kullanımı ve suçu önleme konusunda koruyucu faktörlerin içeriğini belirlemede “dayanıklılık” ve “savunmasızlık” olmak üzere iki kavram karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayışa göre koruyucu faktörler, çocuğun uyuşturucu ve suça karşı dayanıklılığını arttırırken, bir taraftan da savunmasızlığını azaltıcı etki göstermelidir. Bu bağlamda çalışmada,

koruyucu faktörlerin değerlendirilmesi ve önleme politikalarında çocuğun kişisel savunmasızlığının dikkate alınması, ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki yetersizliklerinin giderilmesi, okul başarısının artırılması, sosyal yeteneklerin ve sosyal hayata ilişkin bağların kuvvetlendirilmesinin gerekliliği vurgulamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN AMACI ve ARAŞTIRMA SORULARI

Bu araştırmanın amacı; suça sürüklenen çocukların okul dönemlerini incelemek, okul hayatına ilişkin faktörlerin çocukların suça sürüklenmesindeki etkilerini değerlendirmek, okul döneminde barındırdıkları risk faktörlerini belirlemek ve müteakiben belirlenen bu riskleri azaltmada veya ortadan kaldırmada etkili olacak koruyucu faktörleri tespit etmektir. Bu maksatla çalışmada aşağıdaki araştırma sorularının cevapları bulunmaya çalışılmıştır:

- Suça sürüklenen çocukların öğrenim düzeyi ve öğrenim hayatlarına devam etme durumu nedir?
- Suça sürüklenen çocuklardan öğrenim hayatını lise seviyesine taşıyanların gittikleri lise türleri hangileridir?
- Suça sürüklenen çocukların okula devamsızlık (okuldan kaçma) durumu nedir?
- Suça sürüklenen çocukların okul hayatlarındaki akademik başarıları nasıldır?
- Suça sürüklenen çocukların okulda yaptırım veya disiplin cezası alma durumu nedir?
- Suça sürüklenen çocuklar, okulda nasıl öğrenciler olarak tanınmaktadırlar?

- Suça sürüklenen çocukların okuldaki sportif, kültürel veya kulüp faaliyetlerine katılma durumu nedir?

- Suça sürüklenen çocukların, okul dönemlerinde bağımlılık yapan madde kullanım durumu nedir?

- Suça sürüklenen çocukların öğretmenlerine karşı duydukları sevgi nasıldır?

- Suça sürüklenen çocuklar, okul hayatlarında okul yönetiminden/öğretmenlerinden ne kadar destek almaktadırlar?

- Suça sürüklenen çocuklar, okul hayatlarında uzlaşma becerileri kazanmışlar mıdır?

- Suça sürüklenen çocuklar, okulda şiddet görmüş müdür?

- Suça sürüklenen çocukların ailelerinin okula ve okumaya bakış açısı nasıldır?

- Suça sürüklenen çocukların okula ve okumaya bakış açısı nasıldır?

- Suça sürüklenen çocukların okul dönemlerinde barındırdıkları risk faktörleri nelerdir?

- Risk faktörlerinin etkisini azaltacak veya ortadan kaldıracak koruyucu faktörler neler olabilir?

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Günümüz çocuk suçluluğunu önleme çalışmalarında yöntem olarak, çocukların suça sürüklenmesinde etkili olan faktörlerin tespit edilmesi ve bu faktörlerin etkisini azaltacak veya ortadan kaldıracak hususlar üzerinde çalışılması oldukça önem kazanmıştır. Bu hususta özellikle hangi çocukların ileride suç işleme riski ile karşı karşıya olduğu konusunda yurt dışında yapılan araştırmalar dikkat çekmektedir. Böylece ileride suç işleme riski taşıyan çocuk; daha suç işlemeden veya işlediği suçlar ciddi boyutlar ulaşmadan tespit edilerek, koruyucu faktörler belirlenmekte ve önleme çalışmalarına yön verilmektedir.

Çocuk için okul; aile dışında ilk sosyalleşme yeri olması, aileden edindiği ilk eğitimin burada sınanması ve belirli kurallar altında toplumla etkileşim yeri olması bakımından oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında çocuğun okul hayatında gösterdiği davranışlar, ileriki dönemde de nasıl biri olacağı konusunda önemli ipuçları vermektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar, okul döneminde sorunlar yaşayan çocukların ileri dönemde de sorunlar yaşayacağı veya sapmış davranışlar gösterebileceği yönündedir. Bu nedenle de çocuk suçluluğunu önleme çalışmalarında çocuk daha suç ile temas etmeden veya işlediği suçlar ciddi boyutlara ulaşmadan bu çocukların tespiti önem arz etmektedir.

“İçinde bulunduğu durum/şartlar nedeniyle gelecekte zarar göreceği düşünülen veya gördüğü zararın etkilerini yetişkinlikte de taşıma olasılığı olan çocuklar” yabancı kaynaklarda “risk altındaki çocuklar” olarak adlandırılmaktadır. Bu terimin yanında risk altındaki öğrenciler olarak adlandırılan bir kavram daha dikkat çekmektedir. Bu kavram ise okul dönemlerinde sorunlar yaşayan ve bu sorunlar nedeniyle de gelecekte zarar göreceği değerlendirilen çocuklar için kullanılmaktadır. Sonuçta hangi terim kullanılırsa kullanılsın bu çocukların suç ile temas etme olasılığı oldukça yüksek bir orandadır.

Yurt dışında yapılan çalışmalarda bu çocukların hangi risk faktörlerini taşıdıklarıyla ilgili birçok çalışma yapılmasına rağmen, ülkemizde bu konuda yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma ile ülkemizde suça sürüklenen çocukların okul döneminde hangi risk faktörlerini barındırdıkları tespit edilerek önleme çalışmalarının yapılmasında kaynak teşkil edeceği değerlendirilmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Bu çalışma Ankara, İzmir ve İstanbul Jandarma Çocuk Merkezleri'ne suça sürüklenme sebebi ile getirilen çocuklar ile yapılmıştır. Suç mağduru, buluntu ve diğer sebeplerle bu merkezlere getirilen çocuklar çalışma kapsamı dışında tutulmuştur.

Görüşmeler, çocukların Jandarma Çocuk Merkezi'ne getirilişine müteakip burada yapılan işlemlerin yoğunluğu ve yasal zorunluluklar gibi nedenlerle sınırlı zaman zarfında yapılmıştır. Ayrıca Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri'nin sorumluluğunda bulunan bölgelerin genellikle şehir merkezine uzak veya şehir merkezi dışındaki yerler olması nedeniyle; çalışma grubundaki çocukların ve ailelerinin sosyodemografik özelliklerinin benzerlik gösterebileceği ve okulla ilgili faktörlerin bundan etkilenebileceği değerlendirilmektedir.

4. YÖNTEM

a. Çalışma Grubu

Çalışma, 29 Eylül 2009- 22 Nisan 2010 tarihleri arasında Ankara, İzmir ve İstanbul Jandarma Çocuk Merkezleri'ne suça sürüklenme sebebi ile getirilen 73 çocuk ile yapılmıştır. Çalışma grubunun % 56,2'sini Ankara, % 34,2'sini İstanbul, % 9,6'sını ise İzmir Jandarma Çocuk Merkezlerine getirilen çocuklar oluşturmaktadır.

b. Veri Toplama ve Değerlendirme Tekniği

Bu çalışmadaki veriler Okul Donemlerine İlişkin Goruşme Formu ile elde edilmiştir. Goruşme Formu'nun hazırlanmasında oncelikle bu konuda yurt dışında yapılan çalışmaların verilerinden faydalanılmış sonrasında ise ogretmenlerin, okul yoneticilerinin ve Ankara Jandarma ocuk Merkezi'nde gorevli uzman personelin goruşleri alınmıştır. Formun son şekli ise Ankara Jandarma ocuk Merkezi'nde yapılan beş goruşme sonucunda yeniden duzenlenerek verilmiştir.

Goruşme formu iki bolumden oluşmuştur. Birinci bolum çocuğun kendisi ve ailesi hakkında bilgi elde edebilmek maksadıyla Genel Bilgiler bolumunden, ikinci bolum ise çocuğun okul hayatına ilişkin bilgilerin ve duşuncelerinin ogrenilebilmesi maksadıyla Okula İlişkin Bilgiler bolumunden oluşmuştur. Okul Donemlerine İlişkin Goruşme Formu EK-A'da sunulmuştur.

Goruşme formunda goruşmecinin kolaylıkla not alabilmesi ve analizlerin yapılabilmesi için bazı soruların altına çocuğun verebileceği muhtemel cevaplar maddeler halinde hazırlanmıştır. Bu maddelerin veya soruların altında da goruşmeciye çocuğun o soruya cevap verirkenki ruh halini, duşuncelerini ve kendisinin gozlemlerini yazabilmesi için "goruşmeci notu" adı altında boş bir bolum bırakılmıştır. Ayrıca goruşmeler, Jandarma ocuk Merkezleri'ndeki uzman personel tarafından yapılmıştır.

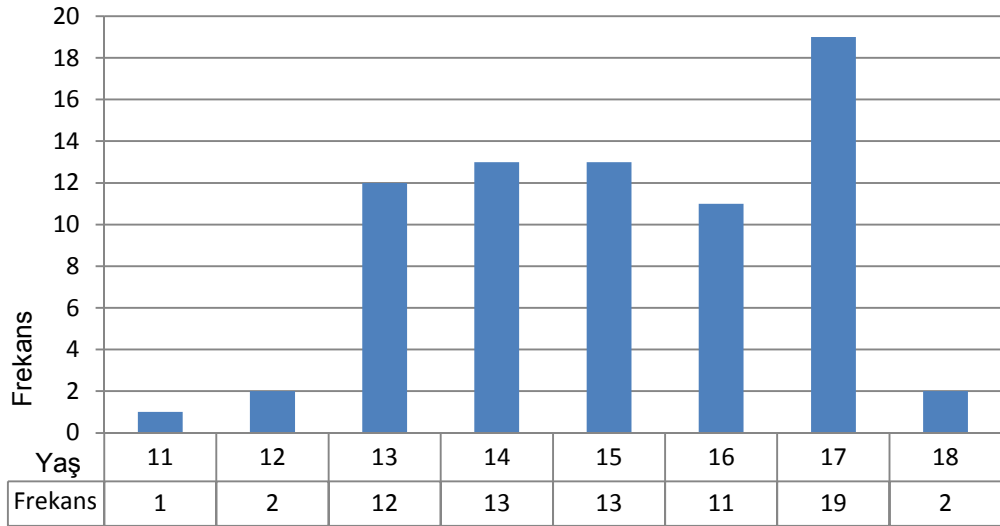
Verilerin değerlendirilmesi, cevapların istatistiksel analizleriyle birlikte goruşmeci notlarının yorumlanmasıyla yapılmıştır. İstatistiklerin analizinde, frekanslara gore yuzde dağılımlar kullanılmıştır. Bazı sorularda çocuklar tarafından birden fazla duşünce içeren cevap verilebildiğinden; yuzde dağılımlar, toplam cevap sayısına gore değerlendirilerek hesaplanmıştır. Ayrıca çocuklardan 2'si okula hiç gitmediğinden bazı soruların değerlendirmesi 71 çocuğa gore yapılmıştır. Bazı sorularda ise çocuklardan cevap alınamadığından veya cevaplarında tutarsızlıklar bulunduğundan; analiz, cevap veren ocuk sayısına gore yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. ÇOCUKLARA VE AİLELERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmaya katılan çocukların yaşlarına bakıldığında, en çok 17 yaş grubundaki çocukların yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında çocukların yaş ortalaması 15,1'dir (Şekil-1).

Şekil-1: Yaşlara Göre Dağılım.

TCK'da çocukların ceza sorumluluğu açısından ele alınışına göre yaş gruplarına bakıldığında ise çocukların % 4,1'i 12 yaş ve altı, % 52,1'i 13-15 yaş grubu, % 43,8'i ise 16-18 yaş grubundadır (Tablo-4).

Tablo-4: Yaş Gruplarına Göre Dağılım.

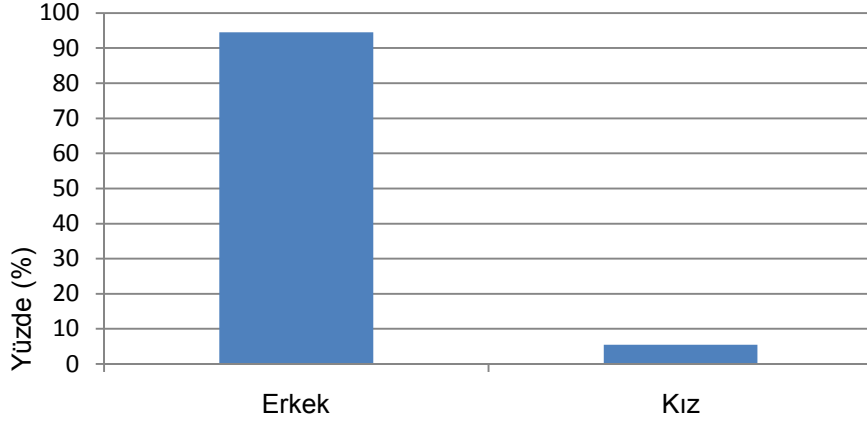
Yaş Grubu	Frekans	Yüzde
12 yaş ve altı	3	4,1
13-15	38	52,1
16-18	32	43,8
TOPLAM	73	100

Tüfekçi'nin 2004 yılında Ankara Jandarma Çocuk Merkezi'nde 67 çocukla yaptığı çalışmada ise 11-15 yaş grubundaki çocuklar tüm çocukların % 38,9'unu, 16-18 yaş grubundaki çocuklar ise % 58,3'ünü oluşturmuştur (2005: 77). Öter'in, 2003 yılında Antalya Emniyet Müdürlüğüne suç isnadıyla getirilen 100 çocukla yaptığı çalışmasında ise 11 yaş altındaki çocukların oranı % 5, 11-15 yaş grubu çocukların oranı % 44, 16-18 yaş grubundaki çocukların oranı ise % 51'dir (2005: 86).

İçli'nin 2006-2007 yılları arasında yaptığı çalışmada çocukların ilk tutuklandığı veya hüküm giydiği zamanki yaşlarına baktığımızda 15-17 yaş grubunda olanların oranı % 61,4'dür. 12-14 yaş grubunun oranı ise % 16,2'dir (2009: 66). Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nin 1975, 1980, 1985, 1990 istatistiklerine göre hükümlü çocukların suç işleme yaşlarının 15-18 yaşlarında yoğunlaştığı, 14 yaş oranının bunu takip ettiği ve yaş küçüldükçe suça katılım oranının düştüğü görülmektedir (İçli, 2007: 325). TÜİK'in istatistiklerine baktığımızda ise 2007 Temmuz ayı ile 2008 Aralık ayı arasında güvenlik birimine gelen veya getirilen suça sürüklenen çocukların % 6'sı 12 yaş altı, % 25'i 12-14 yaş, % 66,5'i ise 15-17 yaş grubuna mensuptur (GBGGÇ, 2009: 1).

Yapılan araştırmalar genç yaşlarda suç oranlarının yükseldiğini, yaş ilerledikçe de düştüğünü göstermektedir. Genelleme yapmak gerekirse, tüm toplumlarda suç oranı gençlik yıllarının bitimine doğru doruk noktasına ulaşmakta ve bu noktadan sonra düşmeye başlamaktadır (İçli, 2007: 300). Araştırmamızda ise suça sürüklenme sebebiyle jandarma çocuk merkezlerine getirilen 12-15 yaş grubundaki çocukların oranı, 16-18 yaş grubundaki çocukların oranından daha fazladır. Bu durum ülkemizde suç işleme yaşının giderek düşme eğiliminde olduğuna dair bir gösterge olabilir.

Çocukların cinsiyetlerine bakıldığında ise erkek çocukların suça sürüklenme oranlarının, kız çocuklardan oldukça fazla olduğu görülmektedir. Kız çocukların oranı % 5,5 iken, bu oran erkek çocuklarda % 94,5'e çıkmaktadır (Şekil-2).

Şekil-2: Cinsiyete Göre Dağılım.

Tüfekçi'nin çalışmasında da erkek çocukların oranının, kız çocuklardan fazla olduğu görülmektedir. Tüm çocuklar içerisinde erkek çocukların oranı % 80,6 iken, bu oran kız çocuklarda % 19,4'dür (2005: 79). Erkeklerin oranı TÜİK verilerinde ise % 90 olarak bulunmuştur (GBGGÇ, 2009:1). Bu durum aslında kriminolojinin en eski ve en yaygın kabullerinden olan "her yaşta erkeklerin suç işleme olasılığı kadınlardan daha yüksektir" olgusunu doğrular niteliktedir (İçli, 2007: 330).

Çocukların ebeveyn olarak kimlerle yaşadıklarına baktığımızda ise % 83,6 gibi büyük bir çoğunluğun öz anne, öz baba ve kardeşleriyle yaşadığı görülmektedir (Tablo-5).

Tablo-5: Çocukların Birlikte Yaşadıkları Kişilere Göre Dağılımı.

Kiminle/Kimlerle Yaşadığı	Frekans	Yüzde (%)
Öz anne, öz baba ve kardeşler	61	83,6
Öz anne, üvey baba ve kardeşler	3	4,1
Akrabalar	3	4,1
Sadece öz baba ve kardeşler	3	4,1
Sadece öz anne ve kardeşler	3	4,1
TOPLAM	73	100

Tüfekçi'nin çalışmasında ise öz anne, öz baba ve kardeşleriyle yaşayan çocukların oranı % 82,1 olarak bulunmuştur. Bu değeri % 9 oranla öz anne ve kardeşlerle beraber yaşama takip etmektedir (2005: 83). Karabulut'un çalışmasında ise öz anne, öz baba ve kardeşlerle yaşayan çocukların oranı % 77,8'dir (2006: 172).

DİE'nin 1975, 1980, 1985, 1990 ve 2000 verilerine göre de suçlu çocukların çoğunun anne ve babasıyla yaşadığı görülmektedir. Bu oranlar 1975'de % 82,61, 1980'de % 56,58, 1985'de % 70,41, 1990'da % 69,03 ve son olarak 2000'de % 64'dür (İçli, 2007: 323; Tüfekçi, 2005: 84). TÜİK'in 2007 Temmuz- 2008 Aralık verilerine baktığımızda ise suça sürüklenen çocukların % 60'ı öz anne-baba ve kardeşleriyle yaşamaktadır. Bu oranı en çok % 32 ile öz anne ve kardeşlerle yaşama takip etmektedir (GBGGÇ, 2009: 24-27). Bu bağlamda çalışmanın bulguları diğer çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermekte, suça sürüklenen çocukların büyük bir çoğunluğu öz anne-baba ve kardeşleriyle yaşamaktadır.

Çocukların kardeş sayıları incelendiğinde % 24,7 oranla en fazla 3 kardeş oldukları görülmektedir. Çocukların ortalama kardeş sayısı ise 4'dür (Tablo-6).

Tablo-6: Kardeş Sayılarına Göre Dağılım.

Kardeş Sayısı	Frekans	Yüzde (%)
Tek çocuk	4	5,5
2 kardeş	12	16,4
3 kardeş	18	24,7
4 kardeş	16	21,9
5 kardeş	8	11
6 kardeş	4	5,5
7 kardeş	4	5,5
8 kardeş	2	2,7
9 kardeş	5	6,8
TOPLAM	73	100

Yavuzer'in Ankara, İzmir ve Elazığ ıslah ve cezaevlerinde 214 çocukla yaptığı çalışmasında çocukların % 62,5'inin 4 ve daha fazla kardeşe sahip olduğu görülmüştür (2006: 157). Tuncer'in çalışmasında 4 ve daha fazla kardeşi olanların oranı % 56,7 olarak bulunmuştur (2005: 86). Çalışmada elde edilen verilere göre ise 4 ve daha fazla kardeşi olanların oranı % 53,4'dür (Tablo-6). Bu veriler çalışmanın bulgularının diğer çalışmalarla benzerlik içinde olduğunu göstermektedir. Bu durum ailedeki birey sayısı arttıkça çocuk üzerindeki aile denetiminin azaldığının ve sonucunda da suç davranışının meydana gelebileceği görüşünü doğrulayabilir.

Çocukların yaşadıkları yere ailelerinin göç edip etmediğine baktığımızda ise 32 ailenin göç ederek yaşadıkları yere geldiği görülmektedir. Bu sayıyı tüm aileler içerisinde ele aldığımızda ailesi göç eden çocukların oranının % 43,8 olduğunu görmekteyiz. En çok göç edilen bölge % 50 ile Doğu Anadolu Bölgesi'dir. Bu bölgeden göç 11 aile ile en çok İstanbul'a olmuştur (Tablo-7).

Tablo-7: Çocukların Ailelerinin Göç Ettikleri Bölgeler ve İllerin Dağılımı.

Göç Edilen Bölge	Nereye Göç Edildiği	İllere Göre Frekans	Bölgelere Göre Frekans	Yüzde (%)
Doğu Anadolu Bölgesi	İstanbul	11	16	50
	Ankara	3		
	İzmir	2		
İç Anadolu Bölgesi	Ankara	5	5	15,6
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	İstanbul	2	4	12,5
	İzmir	2		
Karadeniz Bölgesi	İstanbul	2	4	12,5
	Ankara	2		
Akdeniz Bölgesi	İstanbul	2	2	6,3
Marmara Bölgesi	Ankara	1	1	3,1
TOPLAM		32		100

İstanbul aynı zamanda 17 aile ile en çok göç alan il konumundadır. Araştırmaya İstanbul'dan 25 çocuğun katıldığı düşünüldüğünde % 68'inin ailesinin buraya göç ettiği görülmektedir. Diğer illere baktığımızda; İzmir'den katılan çocukların % 57,1'sinin, Ankara'dan katılanların ise % 25,4'ünün ailesi yaşadıkları yere göç etmiştir.

Çocukların ev olarak yaşadıkları yerlere bakıldığında ise % 71,2'sinin müstakil evde, % 28,7'sinin apartman dairesinde yaşadığı görülmektedir. Bir çocuk ise çadırdaki yaşamını sürdürmektedir. Araştırmaya katılan çocukların ülkemizdeki 3 büyük ilde yaşadığı ve büyük bir çoğunluğun müstakil evlerde oturduğu değerlendirildiğinde, çocukların evlerinin daha çok şehir merkezleri dışında veya gecekondu bölgelerine yakın olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum göç, yaşanan yer ve suç ilişkisinin varlığını doğrular niteliktedir.

Çocukların babalarının çalışıp çalışmadığı incelendiğinde ise % 85,8'inin hâlen çalıştığı, % 7,1'inin emekli olduğu ve yine aynı oranla % 7,1'inin çalışmadığı görülmektedir. Meslek gruplarına baktığımızda ise babalarının % 31,4 oranla en çok işçi olduğu, bunların da % 45,4'ünün inşaatlarda çalıştığı görülmektedir (Tablo-8).

Tablo-8: Çocukların Baba Mesleklerinin Dağılımı.

Baba Mesleği	Frekans	Yüzde
İşçi	22	31,4
Serbest meslek/Esnaf	13	18,6
Bekçi/Güvenlik görevlisi	6	8,6
Emekli	5	7,1
Çiftçi/Hayvancılık	4	5,7
Şoför	3	4,3
Tamirci	2	2,9
Garson	2	2,9
Memur	1	1,4
Su tesisatçısı	1	1,4
Nerede iş bulursa orada çalışıyor	6	8,6
Çalışmıyor	5	7,1
TOPLAM	70	100

DİE'nin 2000 yılı istatistiklerine göre de hüküm giyen çocukların babalarının meslek dağılımları içinde en yüksek oranla çeşitli sektörlerde işçi olarak çalışmanın başta geldiği görülmektedir. Bu durum önceki yıllarla kıyaslandığında çocuk suçluların baba mesleklerinin tarım sektöründen sanayiye kaydığı şeklinde açıklanmaktadır (İçli, 2007: 326).

Çocukların annelerinin ise % 96 gibi çok büyük bir oranı çalışmamaktadır. İki çocuğun annesi işçi, bir çocuğun annesi ise evlerde temizlik işlerinde çalışmaktadır. Tüfekçi'nin çalışmasında da % 83,3 gibi yine büyük bir oranla annelerin çalışmadığı görülmektedir (2005: 88). Bu oran Yavuzer'in çalışmasında % 71 olarak bulunmuştur (2006: 155). Bu verilere göre annenin çalışmasıyla çocuk suçluluğu arasında bir ilişki olduğunu söylemek oldukça güçtür.

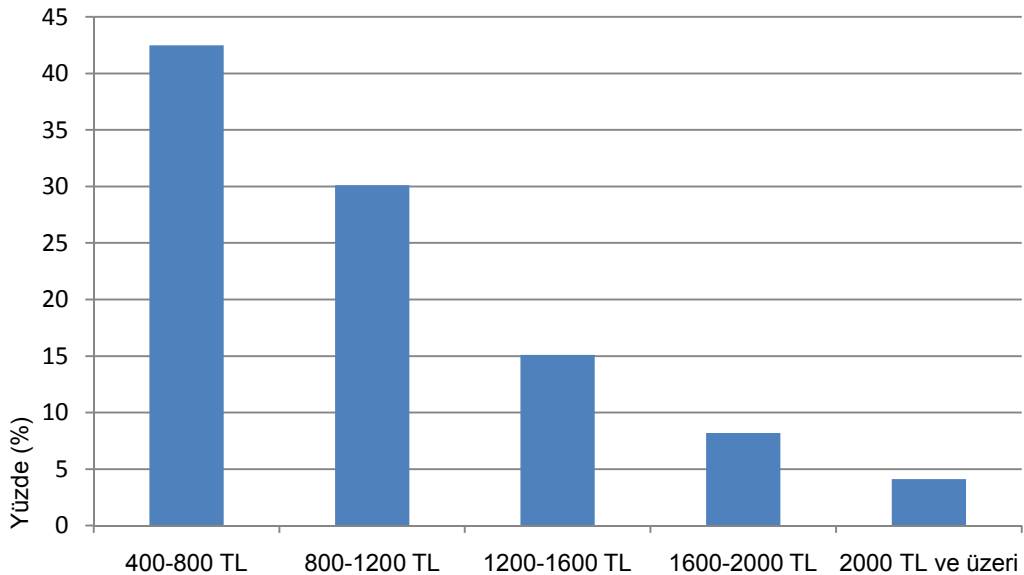
Çocuklara çalışıp çalışmadığı sorusunda ise % 50,7'sinin hâlen öğrenimine devam ettiği ve bu nedenle çalışmadığı görülmektedir. Bunun yanında öğrenimine devam etmeyenlerden çalışanların oranı % 31,5, çalışmayan oranı ise % 17,8'dir (Tablo-9).

Tablo-9: Çocukların Çalıştıkları Mesleklerin Dağılımı.

Çalıştıkları İşler		Frekans	Yüzde (%)
Öğrenimine devam eden ve çalışmayan		37	50,7
Öğrenimine devam etmeyen ve çalışmayan		13	17,8
Öğrenimine devam etmeyen ve çalışan	İşçi	8	31,5
	Nerede iş bulursa orada çalışan	6	
	Satış elemanı	5	
	Çırac	2	
	Hurdacı	1	
	Garson	1	
TOPLAM		73	100

Çalışan çocuklarla yapılan mülakatlarda bir kısmına çalıştıkları yerler ve iş ortamları da sorulmuştur. Bu hususta çocukların verdiği cevaplar oldukça endişe vericidir. Çünkü bu çocukların büyük bir kısmı sanayide güvenli olmayan iş koşullarında ve oldukça düşük ücretlerle çalışmaktadırlar. Hâlbuki çocukların erken yaşlarda çalışması fiziksel, ruhsal, toplumsal ve ahlaki gelişimlerine zarar vermektedir (Akyüz, 2000: 516). Aslında bu olumsuzlar; öğrenim hayatlarını bırakarak uygun olmayan şartlarda çalışan veya çalıştırılan bu çocukların, suça sürüklenmesinde etkisinin olabileceğinin bir kanıtı niteliğindedir.

Çocukların ailelerinin aylık gelirleri incelendiğinde ise % 42,5'nin yani 31 çocuğun ailesinin aylık gelirinin 400-800 TL. arasında olduğu görülmektedir. 2010 yılı Nisan ayı verilerine göre 4 kişilik bir ailenin aylık sınırının 852,50 TL., yoksulluk sınırının da 2776,86 TL. (CNNTÜRK [web], 2010) olduğu değerlendirildiğinde çocukların ailelerinin oldukça büyük bir kısmının ekonomik durumlarının kötü olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Sonuçta araştırmada verilen gelir düzeyi arttıkça bu gelire sahip aile sayının da azaldığı görülmektedir (Şekil-3).

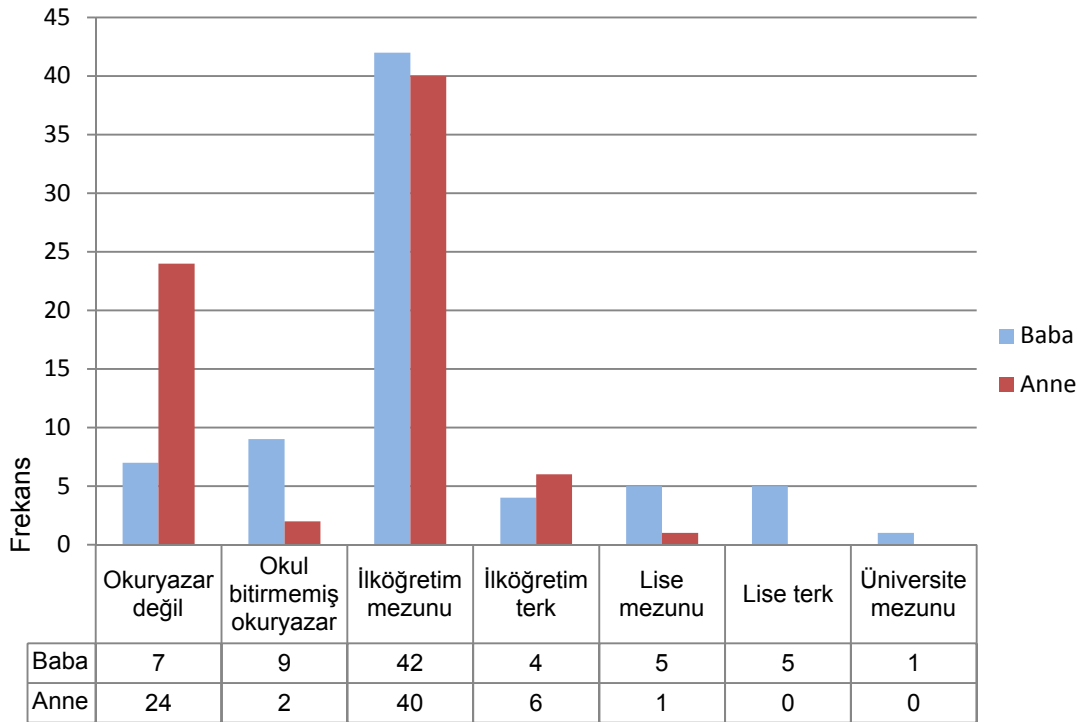

Şekil-3: Ailelerin Aylık Gelir Dağılımı.

Tüfekçi'nin 2004 yılında yaptığı çalışmada aylık geliri 600 TL'nin altında olan ailelerin oranı ise % 71,2'dir (2005: 99). İri'nin çalışmasında ise ailelerin büyük bir bölümünün açlık sınırının altında gelire sahip olduğu belirtilmektedir (2005: 77). Avcı'nın Erzurum E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na getirilmiş ve tutuklu bulunan 18 çocukla yaptığı araştırmada ise çocukların % 77,8'inin ailesinin aylık geliri 600 TL.den azdır (2008: 58).

Çalışan çocukların aile ekonomisine katkısı incelendiğinde ise büyük bir kısmının çok düşük ücretlerle ve düzenli gelir getirmeyen işlerde çalıştığı ve aile ekonomisine katkılarının çok az olduğu görülmüştür. Sonuçta çalışmanın ailenin ekonomik durumlarıyla ilgili bulguları, "suçlu çocukların genellikle ekonomik düzeyleri düşük olan ailelerden geldiği" (İçli, 2007: 308) olgusuyla paralellik göstermektedir.

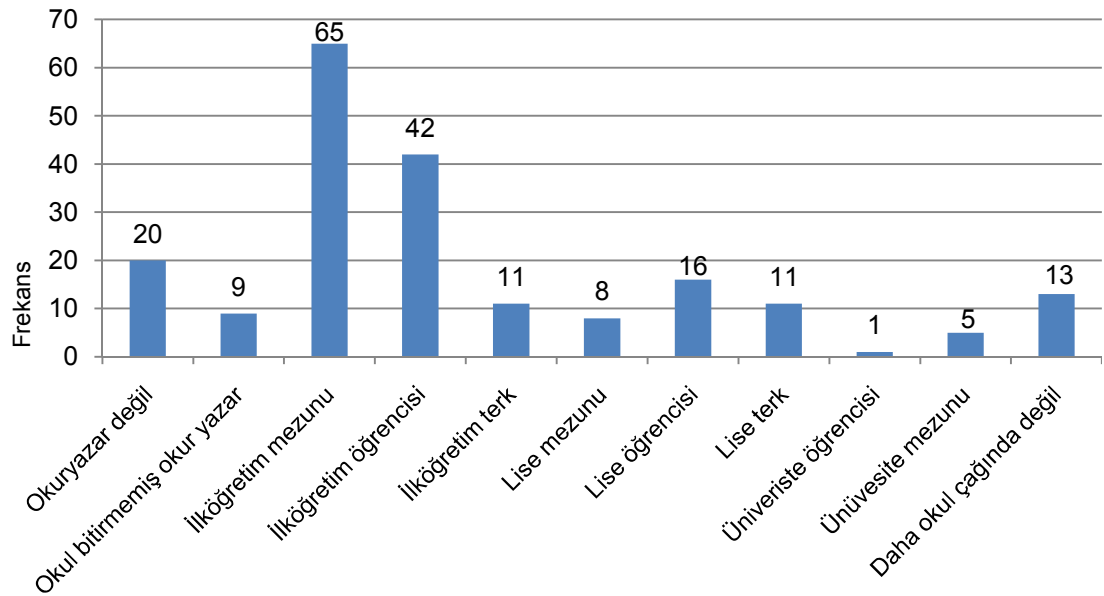
Çocukların baba ve annelerinin eğitim durumları incelendiğinde ise öğrenim seviyesinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Baba ve annenin büyük çoğunluğunun ilköğretim mezunu olmasıyla birlikte, annelerde okuryazar olmama durumu da oldukça yüksektir (Şekil-4).

Şekil-4: Baba ve Annelerin Eğitim Durumu.

Yavuzer'in çalışmasında ise suçlu çocukların annelerinin % 76,6'sı, babalarının % 40,7'si okuma yazma bilmemektedir (2006: 150). Öter'in çalışmasında ise annelerin % 39,6'sı okuma yazma bilmezken, babalarda bu oran % 14,6'dır. Ayrıca babalarda eğitim seviyesi en yüksek % 45 oranla ilköğretim mezunu olmadadır (2005:106). Tüfekçi'nin çalışmasında ise anne ve babaların en çok ilköğretim mezunu oldukları görülmektedir. Bu oran babalarda % 45,4, annelerde % 37,9'dur. Okuma yazma bilmeme oranı ise annelerde % 18,2 ile babalardan oldukça fazladır. Babaların okuma yazma bilmeme oranı ise % 4,5'dir (2005: 92). Sonuçta çalışmanın baba-anne eğitim seviyesiyle ilgili bulguları diğer çalışma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Buna göre babaların eğitim seviyesi annelerden daha yüksek olmakla birlikte, genel anlamda ikisinin de eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir.

Çocukların kardeşlerinin eğitim durumunun incelenmesi ise çocukların toplam kardeş sayısına göre yapılmıştır. Bu değerlendirmede 9 çocuktan sağlıklı veri alınamadığı için analizde 62 çocuk esas alınmıştır. Burada dikkati çeken husus, anne ve babalarda olduğu gibi kardeşlerde de büyük kısmın ilköğretim mezunu olduğudur. Bu verilere göre çocukların kardeşlerinin % 32,3'ü ilköğretim mezunudur (Şekil-5).

Şekil-5: Çocukların Kardeşlerinin Eğitim Durumu.

Çocukların Jandarma Çocuk Merkezine getirilme sebepleri incelendiğinde ise % 26'yla en çok "yaralama" suçunun işlendiği dikkat çekmektedir. Yaralama suçunu, % 21,9 ile "hırsızlık" ve % 16,4 ile "cinsel saldırı-taciz" suçu takip etmektedir (Tablo-10). Ayrıca 4 çocuğun daha önceden işledikleri suçlar nedeniyle sabıka kaydı bulunmaktadır. Bu çocukların sabıka kaydı; 2'sinin hırsızlık, 1'inin cinsel saldırı-taciz, 1'inin ise yaralama suçundandır. Diğer 69 çocuk önceden her hangi bir suç nedeniyle cezaevi veya ıslahevinde bulunmamıştır.

Tablo-10: Çocukların Jandarma Çocuk Merkezlerine Getirilme Nedenleri.

Getirilme Nedeni	Frekans	Yüzde (%)
Yaralama	19	26
Hırsızlık	16	21,9
Cinsel saldırı-taciz	12	16,4
Tehdit-şantaj-cebir	7	9,6
Bayrak yakma olayına karışma	4	5,5
Trafik kazasına sebebiyet verme	3	4,1
Uyuşturucu-uyarıcı madde suçları	3	4,1
Adam öldürme	2	2,7
Ehliyetsiz araç kullanma	2	2,7
Mala zarar verme	1	1,4
Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma	1	1,4
Orman yangınına sebebiyet vermek	1	1,4
Kaçak kazı yapmak	1	1,4
Haksız yoldan kazanç elde etme	1	1,4
TOPLAM	73	100

Sevük'ün 478 çocukla yaptığı çalışmasında ise çocukların; % 53'ü mala karşı işlenen suçlardan, % 27'si şahsa karşı işlenen suçlardan, % 17'si cinsel suçlardan, % 3'ü ise diğer suçlardan kurumlarda bulunmaktadır (1998: 21). İçli'nin çalışmasında ise çocukların % 37,2'si gasp, dolandırıcılık, yankesicilik ve kapkaç suçlarından; % 15,4'ü adam öldürme, yaralama ve darp suçlarından; % 9,4'ü hırsızlık türü suçlar ve mala zarar vermeden hüküm giymiş veya tutuklanmıştır. Bunun yanında çocukların % 27,4'ü ilk

suçlarını para için işlediğini belirtmiştir (2009: 66-67). Tüfekçi'nin çalışmasında ise çocukların % 43,3'ü yaralama ve darp, % 38,8'i hırsızlık suçundan Ankara Jandarma Çocuk Merkezi'ne getirilmiştir (2005: 102). TÜİK'in 2007 Temmuz-2008 Aralık verilerinde ise suça sürüklenen çocukların % 28'i yaralama, % 27'si hırsızlık suçlarından dolayı güvenlik birimlerine getirilmiştir (GBGGÇ, 2009: 16-17).

Çalışmada elde edilen bulgular, diğer çalışmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir. Yapılan görüşmelerde en çok işlenen yaralama suçunun meydana gelişinde çocukların bu suçu planlayarak yapmadıkları anlaşılmaktadır. Görüşmelerde yaralama suçu nedeniyle getirilen çocukların çok büyük bir kısmı olay anında kendini kontrol edemediğini ve öfkesine yenildiğini belirtmiştir. Bu durum bir bakıma bu çocukların agresif yapılarının bir sonucudur. İkinci sırada gelen hırsızlık suçunu işleyen çocukların çoğu ise ekonomik sıkıntılarını dile getirmişlerdir. Bunun yanında bu çocukların sadece ekonomik sıkıntı nedeniyle değil, aile ve arkadaş çevresinin de etkisinde kalarak hırsızlık yaptığı görülmektedir. Görüşmelerde bu çocukların birçoğunun ailesinde veya arkadaş grubunda da hırsızlık suçunu işleyen kişilerin varlığının olduğu tespit edilmiştir.

2. ÇOCUKLARIN OKUL HAYATLARINA İLİŞKİN BULGULAR

a. Çocukların Öğrenim Düzeyi, Öğrenim Hayatlarına Devam Etme Durumu ve Gittikleri Lise Türlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada yer alan çocukların öğrenimlerine devam durumları incelendiğinde % 50,7'sinin hâlen öğrenimine devam ettiği, % 49,3'ünün ise okulu bıraktığı tespit edilmiştir. Öğrenim düzeylerine bakıldığında ise en fazla % 27,4 oranla ilköğretim öğrencisi oldukları görülmektedir. İlköğretim öğrencilerinden sonra ise ilköğretim mezunu olanlar ile lise öğrencileri gelmektedir. Bu iki grubun da oranı % 23,3'dür. Burada dikkati çeken husus ise çocukların % 39,7'sinin ilköğretim okuluna başlamalarına rağmen liseye devam etmedikleridir (Tablo-11).

Tablo-11: Çocukların Öğrenim Durumlarının Dağılımı.

Öğrenim Durumu	Frekans	Yüzde
Okuryazar değil-Okula hiç gitmemiş	2	2,7
İlköğretim mezunu	17	23,3
İlköğretim terk	12	16,4
İlköğretim öğrencisi	20	27,4
Lise mezunu	1	1,4
Lise terk	4	5,5
Lise öğrencisi	17	23,3
TOPLAM	73	100

Tüfekçi'nin çalışmasında ise en çok lise öğrencisi gençlerin suç isnadıyla çocuk merkezine getirildiği görülmektedir. Lise öğrencisi ve lise mezunu çocukların oranı % 41,8'dir (2005: 94). Yavuzer ise çalışmasındaki örneklem grubunu, en az ilkokul mezunları arasından seçmiştir. Buna göre 214 denekten % 76,7'si ilkokul mezunu çocuklardır. Geri kalan % 23,3'lük grubun ise sadece ortaokul düzeyinde öğrenim gördüğü, lise ya da yüksek öğrenim görmediği tespit edilmiştir (2006: 163).

Öter'in çalışmasında ise çocukların % 13'ü okuma yazma bilmemektedir. Ayrıca çocukların % 54'ü eğitiminin her hangi bir basamağında okulu bırakmıştır. Okulu bırakanlarda ise % 44 ile en çok ilköğretim seviyesinde bırakma başta gelmektedir (2005: 97). Karabulut'un 2003 yılı ASİGM'nin verilerine göre yaptığı çalışmada ise suçlu çocukların, yine en fazla oranla ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Bu oran tüm çocuklar içerisinde % 54,8'dir (2006: 169). Sevük'ün çalışmasında ise çocukların % 81'ini ilköğretim mezunu çocuklar oluşturmaktadır (1998: 24).

DiE'nin 1975, 1980, 1985, 1990 ve 2000 yılları nüfus sayım ve adalet istatistiklerine göre en çok suç işleyenler ilköğretim mezunlarıdır. Bunları takip eden grup ise okul bitirmemiş okuryazarlardır (İçli, 2007: 322). TÜİK'in 2007 Temmuz-2008 Aralık verinde ise suça sürüklenme sebebiyle güvenlik birimlerine getirilen çocukların % 23,5 ile en fazla ilköğretim mezunu oldukları görülmektedir (GBGGÇ, 2009: 20-23).

Çocukların öğrenim hayatlarına niçin devam etmedikleri incelendiğinde ise okul ve aileye ilişkin faktörlerin etkisini görmekteyiz. Çocuklar bu soruda birden fazla okula devam etmeme nedeni belirttiği için yüzde dağılım, okula devam etmeyen ve okula hiç gitmeyen 36 çocuğun verdiği toplam cevap sayısına göre yapılmıştır. Verilen cevaplar içerisinde bırakma nedeni olarak % 29,8'le okulu sevmemenin en başta yer aldığını görmekteyiz. Bunu % 15,8'le okulda başarısız olma takip etmektedir. Bunun yanında bu çocukların ailelerinin ekonomik gelir düzeylerinin düşük olması nedeniyle çalışmak için okulu bıraktıkları dikkati çekmektedir. (Tablo-12).

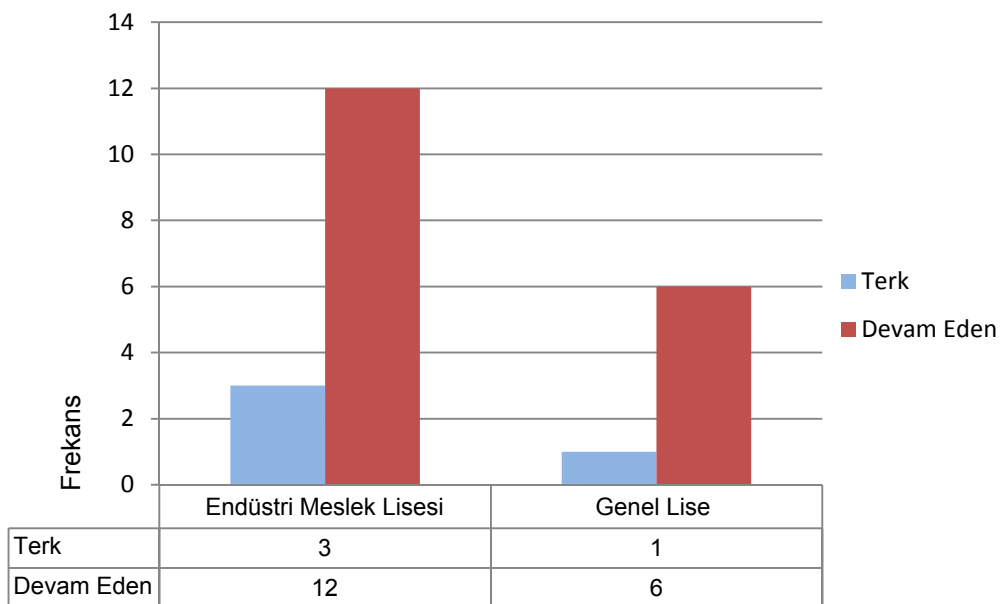
Tablo-12: Çocukların Okulu Bırakma Nedenlerinin Dağılımı.

Bırakma nedeni	Frekans	Yüzde (%)
Okulu sevmediğim için	17	29,8
Okulda başarısız olduğum için	9	15,8
Kendi isteğimle çalışarak, aile ekonomisine katkıda bulunmak için	7	12,3
Ailem/Bana bakanlar okumamı istemediği için	5	8,8
Okulda sevilen biri olmadığım veya kendimi yalnız hissettiğim için	5	8,8
Öğretmenlerim tarafından sevilmediğim için	4	7
Ailemin okutacak parası olmadığı için	3	5,3
Ailemin isteğiyle çalışarak aile ekonomisine katkıda bulunmak için	3	5,3
Okuldan uzaklaştırıldığım için	2	3,5
Göç ettiğimiz için	1	1,7
Arkadaş çevremizin etkisinde kaldığım için	1	1,7
TOPLAM CEVAP SAYISI	57	100

Tüfekçi'nin çalışmasında ise okulu bırakan 27 çocuktan % 37'si okulu kendi istekleriyle bıraktıklarını belirtmişlerdir. Bu nedeni, % 33,3'le okulda başarısız olma ve % 29,6'yla ekonomik problemler takip etmektedir (2005: 98). Öter'in çalışmasında ise okulu bırakan çocukların % 52,9'u kendileri istedikleri için okulu bıraktığını ifade etmiştir. Ekonomik yetersizlikler nedeniyle okulu bıraktığını belirtenlerin oranı % 41,2, okulda başarısız oldukları için bırakanların oranı ise % 4,7'dir (2005: 89). Kızmaz'ın Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde hükümlü 960 çocuk ile yaptığı araştırmada 508 çocuğun % 83,9'u ekonomik nedenlerle okulu bırakmıştır(2004: 312).

Sonuçta bu konuda yapılan araştırma neticelerine baktığımızda, suça sürüklenen çocukların okulu bırakmasında çocuğun okula karşı tutumunun ve ailenin ekonomik durumunun oldukça önemli yer teşkil ettiği görülmektedir. Bunun yanında veriler, okula devam etmeme ile suç arasında bir bağ olduğunu gösterir niteliktedir. Bunun nedeni olarak ise okul ortamında olmayan çocukların gerek çalışma ortamında gerekse yaşadığı çevrede her türlü tehlikeye karşı açık konumda bulunması gösterilebilir. Ayrıca bu çocukların okulun eğitici ortamından faydalanamamalarının da suça sürüklenmelerinde etkisi olduğu söylenebilir

Öğrenim hayatını lise seviyesine taşıyan 22 çocuğun gittikleri liselerin türüne bakıldığında ise önemli bir kısmı tarafından endüstri meslek liselerinin tercih edildiğini görmekteyiz. Araştırmaya katılan çocuklardan hâlen endüstri meslek lisesinde öğrenim gören 12 öğrenci bulunurken, düz liselerde öğrenimini devam ettiren 6 öğrenci bulunmaktadır. Okulu terk edenlerin ise 3'ü endüstri meslek lisesinden, 1'i genel liseden okulu terk etmiştir. Bunun yanında öğrenim hayatını lise seviyesine taşıyan öğrencilerin hiç birinin liselere geçiş sınavlarında yüksek puanlarla öğrenci alan okullarda bulunmaması dikkat çekicidir. Bu durum, bu öğrencilerin okulda akademik açıdan çok başarılı öğrenciler olmadıklarını göstermektedir (Şekil-6).

Şekil-6: Öğrenimini Liseye Taşıyan Çocukların Gittikleri Lise Türleri.

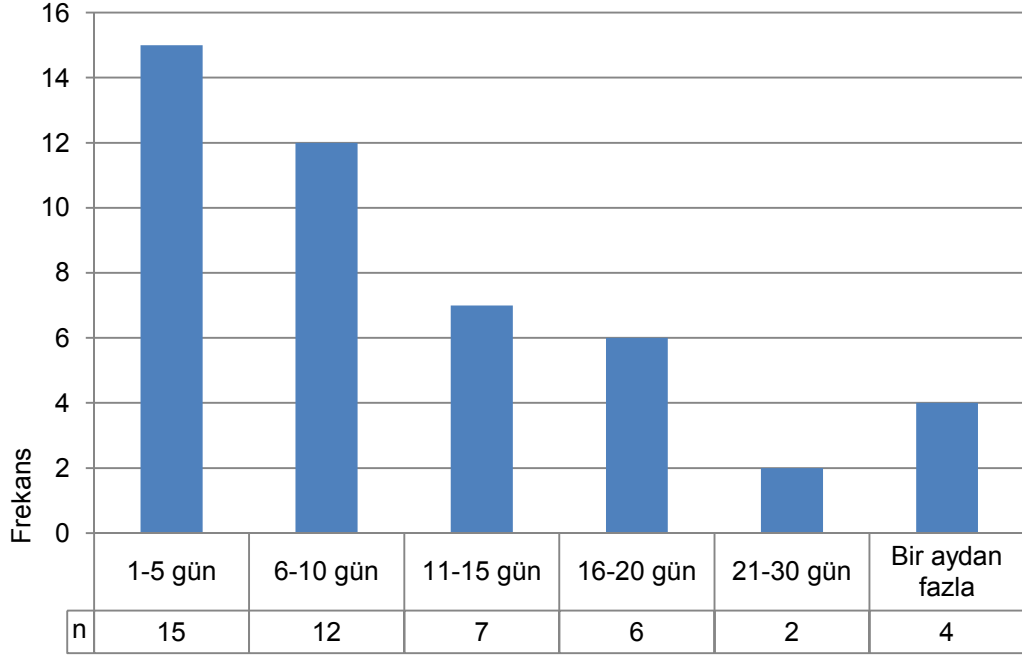
Görüşmelerde, çocukların niçin endüstri meslek liselerini tercih ettikleri sorulduğunda ise çoğunluğundan alınan cevap, “öğrenimlerinin bir meslek edinmeye fayda sağlamasının gerekliliği” olmuştur. Ayrıca bu çocuklar, düz liseye gitmenin kendilerini ekonomik açıdan hayata hazırlayamayacağını ve meslek sahibi olmak için düz lisenin çok uzun bir yol olduğunu düşünmektedirler. Bunun nedeni olarak ise başta bir an önce ekonomik açıdan kazanç elde etmek gelmektedir. Bunun yanında çocuklar, düz lise gidildiğinde üniversiteye de gidilmesi gerektiğini ve bu okuma sürecinin zaman kaybı olduğunu düşünmektedirler.

b. Çocukların Okuldan Kaçmalarına İlişkin Bulgular

Çocukların okul hayatlarında okuldan kaçıp kaçmadıklarına ilişkin yapılan incelemede, % 64,8'inin okuldan kaçtığı görülmektedir. % 35,2'lik bir kısım ise okuldan kaçmadığını belirtmiştir. Bu konuda yapılan diğer çalışmalara baktığımızda da suça sürüklenen çocuklarda okuldan kaçma oranının yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Buna göre okuldan kaçma oranları; Tüfekçi'nin (2005: 96) çalışmasında % 48,4, Avcı'nın (2008: 65) çalışmasında % 61,1, Uluğtekin'in (1991: 97) çalışmasında ise % 26'dır.

Okuldan kaçma sıklıklarının öğrenilebilmesi amacıyla çocuklara bir dönemde okuldan kaç gün kaçtıkları sorulmuştur. Buna göre okuldan kaçtığını beyan eden çocukların en fazla oranla bir dönemde 1 ile 5 gün arasında kaçtıkları tespit edilmiştir (Şekil-7).

Ailelerin, çocuklarının okuldan kaçtıklarına dair haberlerinin olup olmadığı incelendiğinde ise % 57,7'sinin haberinin olduğu, % 42,3'ünün haberinin olmadığı görülmektedir. Çocukların söylemlerine göre haberi olan ailelerin % 65,4'ü çocukları ile konuşarak bir daha yapmaması konusunda uyarılarda bulunmaktadır. % 19,2'lik bir kısım ise ailesinden şiddet gördüğünü ifade etmektedir. 4 çocuk ise okuldan kaçıp kaçmamasının ailesi tarafından umursanmadığını belirtmektedir.

Şekil-7: Çocukların Okuldan Kaçtıkları Gün Sayılarının Dağılımı.

Çocuklara niçin okuldan kaçtıkları sorulduğunda çocuklar tarafından birden fazla neden gösterilmiştir. Bu nedenle de yüzde dağılım toplam cevap sayısına göre yapılmıştır. Verilen cevaplar içerisinde okuldan kaçma nedeni olarak en fazla oranla okulu sıkıcı bulma gösterilmiştir. Bu oran % 42,3 olup, diğer nedenlerle karşılaştırıldığında oldukça yüksektir (Tablo-13).

Tablo-13: Çocukların Okuldan Kaçma Nedenlerinin Dağılımı.

Okuldan Kaçma Sebepleri	Frekans	Yüzde (%)
Okulu sıkıcı bulduğum için	33	42,3
Okumanın yararına inanmadığım için	10	12,9
Derslerimde başarısız olduğum için	9	11,5
Okulda derse girmekten başka bir faaliyet olmadığı için	8	10,2
Okulda kendimi yalnız hissettiğim için	6	7,7
Okulda öğretmenlerimden şiddet gördüğümden veya önemsenmediğim için	5	6,4
Arkadaşlarıma uyduğum için	3	3,8
Dersler boş geçtiği için	2	2,6
Dışarıda çalışmak için	2	2,6
TOPLAM CEVAP SAYISI	78	100

Tüfekçi'nin çalışmasında ise okuldan kaçtığını beyan eden 30 çocuktan; % 43,3'ü okula gitmeyi istemediğinden, % 26,7'si dışarıda vakit geçirmek daha zevkli olduğundan, % 13,3'ü öğretmenleri tarafından dövüldüğünden ve yine % 13,3'ü derslerinde başarısız olduğundan okuldan kaçtığını ifade etmiştir (2005: 97). Avcı'nın çalışmasındaki bulgulara göre ise çocukların % 22,2'si derslerinde başarısız olduğundan, yine % 22,2'si öğretmen ve arkadaşları ile anlaşamadığından, % 11,1'i bir işte çalışmak zorunda olduğundan ve % 5,6'sı eğlence olsun diye okuldan kaçtığını belirtmiştir (2008: 65).

Çocuklara okuldan kaçtıklarında ne yaptıkları sorulduğunda ise en fazla cevap "arkadaşlarla amaçsızca dolaşma" olmuştur. Bunun yanında çocukların okulu sıkıcı bulduklarından okul dışında futbol, basketbol gibi oyunlar oynadıkları veya bilardo salonları ve internet kafelere gittikleri görülmektedir (Tablo-14).

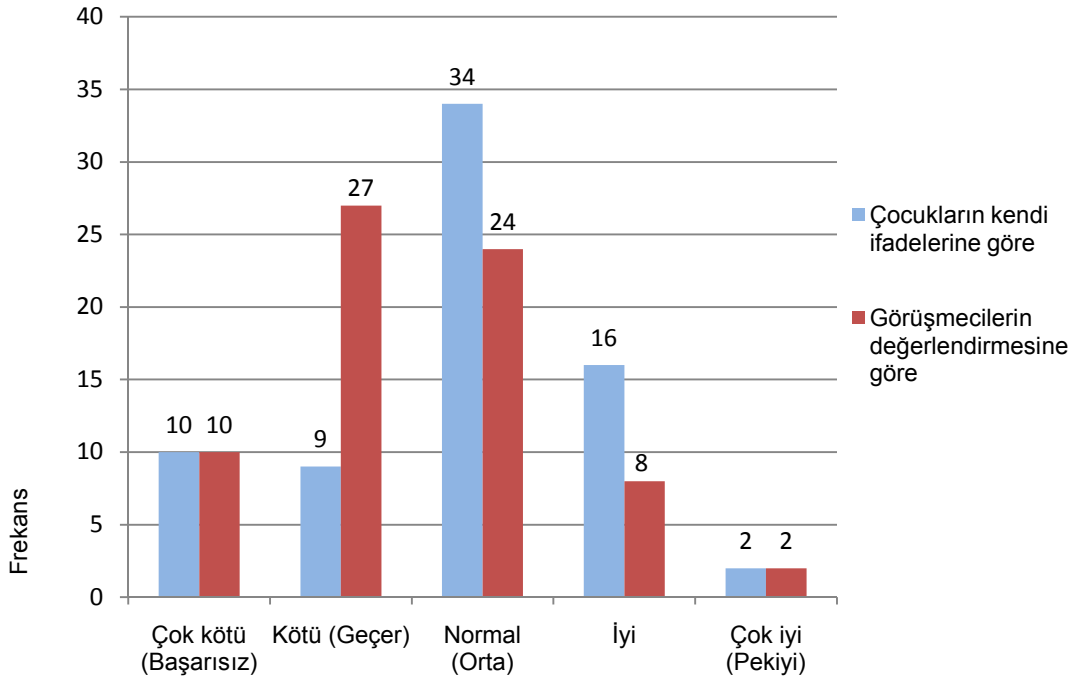
Tablo-14: Çocukların Okuldan Kaçtıklarında Yaptıklarının Dağılımı.

Okuldan Kaçtıklarında Ne Yaptıkları	Frekans	Yüzde (%)
Arkadaşlarımla amaçsızca dolaşıyordum.	23	36,5
Futbol, basketbol gibi oyunlar oynuyordum.	16	25,4
Bilardo salonu veya internet kafeye gidiyordum.	12	19
Eve gidiyordum.	4	6,4
Benden büyüklerin yanında dolaşiyor, dediklerini yapıyordum.	4	6,4
Çalışıyordum.	3	4,7
Uyuşturucu veya bağımlılık yapan madde kullanıyordum	1	1,6
TOPLAM CEVAP SAYISI	63	100

Ayrıca verilen cevaplar içerisinde çocuklardan 5'i okuldan kaçtığında suç teşkil eden fiillerde bulunduğunu belirtmiştir. Bunlardan 3'ü hırsızlık veya gece yapacağı hırsızlık için planlar yaptığını, 1'i uyuşturucu madde suçu işlediğini, 1'i ise adam yaralama olayına karıştığını ifade etmiştir.

c. Çocukların Akademik Başarılarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan çocuklara derslerindeki başarıları sorulduğunda çocukların 10'u ders başarılarını çok kötü (başarısız), 9'u kötü (geçer), 34'ü normal (orta), 16'sı iyi, 2'si ise çok iyi (pekiyi) olarak ifade etmişlerdir. Bu soruda görüşmeciler tarafından tespit edilen husus ise çocukların ders başarılarını olduğundan daha iyiymiş gibi göstermeleri olmuştur. Örneğin çocuk bu soruda ders başarısını normal (orta) olarak tanımlamışken, diğer sorularda dersleri kötü olduğu için okulu bıraktığını, okul hayatında zorluk çektiğini veya dışlandığını ifade etmiştir. Bunun sebebini ise görüşmeciler, çocukların kendilerini olduğundan daha iyiymiş gibi göstermek istemeleri veya ders başarıları kötü de olsa çocukların bunu normal olarak kabul etmesi olduğu şeklinde yorumlamışlardır. Bu nedenle bu sorunun analizinde ders başarıları, çocukların ifadesi ve görüşmecilerin değerlendirmesine göre iki grup hâlinde değerlendirilmiştir. Görüşmecilerin değerlendirilmesine göre 10 çocuğun dersleri kötü olmasına rağmen normal, 8 çocuğun da iyi olarak gösterdiği tespit edilmiştir (Şekil-8).

Şekil-8: Çocukların Ders Başarı Durumu.

Buradan da anlaşılacağı üzere suça sürüklenme sebebi ile Jandarma Çocuk Merkezi'ne getirilen çocukların % 52,1'inin dersleri çok kötü veya kötü, % 33,8'inin normal, % 14,1'inin ise iyi veya çok iyi seviyesindedir. Dikkati çeken husus ise görüşmecilerin yorumuna göre yeniden derlenen başarı seviyelerinin, "okuldaki ders başarınızı olumsuz yönde etkileyen sebepler nelerdir" sorusuna verilen cevaplara göre oldukça iyimser olduğudur. Çünkü bu soru sorulduğunda çocukların sadece 4'ü okulda derslerinin iyi seviyede olduğunu ifade etmiştir. Bu cevabı esas aldığımızda çocukların sadece % 5,6'sının derslerinin iyi veya çok iyi olduğu sonucuna varmaktayız.

Araştırmaya katılan çocukların okuldaki ders başarılarını yorumlayabilmemize yardımcı olacak bir başka husus ise çocuklara, sınıf arkadaşlarının kendilerini nasıl tanımlayacaklarına ilişkin soruda ortaya çıkmıştır. Tanımlamalara ilişkin bulgular ileriki kısımlarda değerlendirileceğinden, burada sadece ders başarısı açısından tanımlamaya ilişkin veri ele alınmıştır. Bu bağlamda; çocuklara "sınıfınızdaki arkadaşlarınız sizi ders başarısı açısından nasıl tanımlardı" diye sorulduğunda, çocukların % 62,3'ü "derslerinde başarısız olarak tanımlarlardı" cevabını vermiştir. Bu husus da bize araştırmaya katılan çocukların büyük bir kısmının sınıflarındaki arkadaşlarıncada derslerinde başarısız öğrenciler olarak görüldüğü sonucunu vermektedir. Yavuzer ise çalışmasında çocukların akademik başarı durumlarını sınıfta kalma durumlarına göre değerlendirmiştir. Buna göre Yavuzer'in çalışmasındaki 214 çocuğun % 52,8'i sınıfta kalmışken, % 46,3'ü hiç sınıfta kalmamıştır (2006: 164).

Okulda başarısız olmanın çocuklarda hangi davranışlara neden olduğunu incelediğimizde ise karşımıza "okulu bırakma" veya "okuldan kaçma" davranışları çıkmaktadır. Öncelikle bu çalışmada yer alan okulu bırakmış çocuklar, okulu bırakma nedeni olarak cevaplarında % 15,8 oranla okulda başarısız olmayı göstermişlerdir. Bunun yanında okuldan kaçma sebepleri arasında % 11,5 oranla yine okulda başarısız olma bulunmaktadır.

Tüfekçi'nin çalışmasında ise okulda başarısız olduğu için okulu bırakanların oranı % 33,3, okuldan kaçanların oranı % 13,3'dür (2005: 97-98). Kızmaz'ın çalışmasında da çocukların okulda başarısız oldukları için okulu bıraktıklarını görmekteyiz. Çalışmada bu nedenle okulu bırakanların oranı % 10'dur (2004: 312).

Okulda akademik açıdan başarısız olmanın, çocuklar tarafından okulu bırakma veya okuldan kaçma nedenlerinden gösterilmesinin yanında suç işleme ve uyuşturucu kullanımıyla ilişkili olduğunu öne süren birçok çalışma da bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, okulda daha zeki ve daha başarılı öğrencilerin başarılı olmayanlara kıyasla daha az suç işledikleri sonucunu vermektedir (Kızmaz, 2004: 305-306). Sonuçta suça sürüklenen veya hükümlü çocukların okul başarısıyla ilgili veriler, bize bu çocukların okul hayatlarında akademik açıdan başarılı öğrenciler olmadıkları sonucunu vermektedir.

Çocuklara okul hayatlarında başarısız olma sebeplerini sorduğumuzda ise yine çocukların bazıları bu soruda birden fazla başarısızlık nedeni göstermiştir. Bu nedenle bu sorunun analizinde de yüzde dağılım, verilen toplam cevap sayısına göre yapılmıştır. Çocuklardan 4'ü ise okulda başarılı olduğunu düşündüğü için bu soruya yanıt vermemiştir. Alınan cevaplara göre çocuklar tarafından derslerinde en çok başarısız olma nedeni olarak % 26,5'le "kötü arkadaş çevresi" gösterilmektedir. Cevaplar arasında ikinci sırada ise % 16,7 ile "okulu sevmeme" gelmektedir. Ayrıca çocuklar tarafından % 14,7 oranla gösterilen "okulda başarılı olacağına inanmama" nedeni de oldukça önemli bir konudur. Çünkü bu çocukların başarılı olacağı konusunda kendilerine güvenleri yoktur. Bunların yanında aile desteğinin olmaması (% 12,8), okula dair olumlu beklentilerin olmaması (% 12,8) ve ekonomik nedenler de çocukların okuldaki ders başarılı etkileyen önemli sebeplerdendir (Tablo-15).

Tablo-15: Çocukların Ders Başarısını Olumsuz Yönde Etkileyen Sebeplerin Dağılımı.

Ders Başarısını Olumsuz Yönde Etkileyen Sebepler	Frekans	Yüzde (%)
Kötü arkadaş çevresi	27	26,5
Okulu sevmemem	17	16,7
Okulda başarılı olacağıma inanmamam	15	14,7
Aile desteğinin olmaması	13	12,8
Okula dair olumlu beklentilerin olmaması	13	12,8
Ekonomik nedenler	11	10,8
Öğretmenlerin kötü tutumları	4	3,9
Okulun fizikî imkânlarının iyi olmaması	1	0,9
Kendimden kaynaklanan sebepler	1	0,9
TOPLAM CEVAP SAYISI	102	100

Çocuklardan okul hayatında başarılı bir öğrenci olsalardı yine suç işleyip işlemeyeceklerini düşünmeleri istendiğinde, çocukların % 87,3'ünden "hayır işlemezdim" yanıtı alınmıştır. Buna karşın çocukların % 7'si "evet işlerdim", % 5,7'si ise "zaten derslerimde başarılıyım" yanıtını vermiştir. Tüfekçi'nin çalışmasında ise okulu bırakan çocuklara, eğitimlerine devam etmeleri durumunda suç işleyip işlemeyecekleri sorulmuştur. Bu soruya çocukların % 82,6'sı eğitim hayatlarına devam etmeleri durumunda "suç işlemezdim" yanıtını vermiştir (2005: 98). Bu sonuçlar aslında, çocukları suçtan uzak tutmada okul hayatlarında başarılı olmalarının sağlanmasının ne kadar önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

ç. Çocukların Okul Hayatlarında Aldıkları Yaptırım veya Disiplin Cezalarına İlişkin Bulgular

Okul hayatının çocuğun toplumsallaşması hususunda büyük önemi bulunmaktadır. Çünkü okulda çocuk, akran gruplarıyla sürekli etkileşim içinde bulunmakta ve belirli kurallar içerisinde sorumluluklarını yerine getirmektedir (Uluğtekin, 1991: 45). Çocuklar, okuldaki bu kurallara uymama

ve beklenen davranışları yerine getirmeme durumunda ise disiplin cezası, uyarı ve yaptırım gibi hususlarla karşılaşabilmektedir. Aslında okullarda uygulanan uyarı, yaptırım veya disiplin cezaları, küçük bir toplum olan okuldaki kurallara çocuğun uyumsuzluğunun bir neticesidir.

Bu maksatla suça sürüklenen çocuklara okul hayatlarında uyarı, yaptırım veya disiplin cezası uygulamalarıyla karşılaşmış ve karşılaşmadıkları sorulmuştur. Bu soruda çocukların % 28,2'si okul hayatında uyarı, yaptırım veya disiplin cezası aldığı yönünde cevap vermiştir. % 71,8'lik bir kısım ise hiç uyarı, yaptırım veya disiplin cezası almamışken, 2 çocuk okula hiç gitmediğinden bu sorunun analizinde değerlendirmeye alınmamıştır.

Uyarı, ceza veya yaptırım uygulaması alan 20 çocuktan 4'ü birden fazla defa bu uygulama ile karşılaşmıştır. 20 çocuğun aldıkları cezalarının toplam sayısına baktığımızda ise ilköğretim okullarında 20 defa uyarı veya yaptırım, ortaöğretim okullarında 11 defa disiplin cezası aldıkları görülmektedir. Ayrıca 5 çocuk ilköğretim okulunda, günümüzde yönetmelikte yer almayan fakat 2003 yılından önceki yönetmelikte yer alan "okuldan uzaklaştırma" cezası almıştır. İnceleme neticesinde çocukların; ilköğretim okullarında en çok "uyarı", orta öğretim kurumlarında ise "okuldan kısa süreli uzaklaştırma" cezası aldığını görmekteyiz (Tablo-16).

Tablo-16: Alınan Disiplin Cezaları veya Yaptırımların Dağılımı.

Yaptırım Uygulaması veya Disiplin Cezaları		Frekans
İlköğretim okullarındaki uyarı veya yaptırım uygulamaları	Uyarı	11
	Kınama	2
	Okul değiştirme	2
	Okuldan uzaklaştırma	5
	TOPLAM	20
Orta öğretim kurumlarındaki disiplin cezaları	Okuldan kısa süreli uzaklaştırma	5
	Kınama	4
	Okuldan tasdikname ile uzaklaştırma	1
	Örgün eğitim dışına çıkarma	1
	TOPLAM	11

Bu çocukların uyarı, yaptırım uygulaması veya disiplin cezası almasına neden olan olaylara baktığımızda ise “okula devamsızlık” ve “okulda kavga” etmenin en başta geldiğini görmekteyiz (Tablo-17).

Tablo-17: Uyarı, Yaptırım veya Disiplin Cezası Alınmasına Neden Olan Davranışların Dağılımı.

Neden Olan Davranışlar	Frekans
Okulda kavga etmek	8
Devamsızlık	7
Dersin veya ders dışı faaliyetlerin akışını ve düzenini bomak	3
Derse ve diğer etkinliklere vaktinde gelmemek/katılmamak	3
Yöneticilere, öğretmenlere, görevlilere ve arkadaşlarına kaba ve saygısız davranmak	2
Sigara içmek	2
Kendi yerine başkalarını sınava katmak, başkasının yerine sınava girmek	2
Kılık kıyafet kurallarına uymamak	2
Okula yaralayıcı, öldürücü aletler getirmek ve bunları bulundurmak	1
Duvarları, sıraları ve okul çevresini kirletmek	1
Yalan söylemek, kopya çekmek, resmi evrakta değişiklik yapmak	1
Okulun araç ve gereçlerine zarar vermek	1
Sarkıntılık, hakaret, iftira, tehdit ve taciz etmek	1
Hırsızlık	1
Okuldan kaçmak	1
Okuldaki etkinliklere katılmamak	1

Bu davranışlara bakıldığında temelde okul ortamında bulunmak istememenin ve okuldaki ortama uyum sağlayamamanın yer aldığını görmekteyiz. Bu husus, çocuk için büyük önem teşkil eden okul dönemindeki toplumsallaşmada sorunlar olduğunun habercisi niteliğindedir. Bunun neticesi ise okul ortamında sağlıklı toplumsallaşmayı sağlayamayan çocukların, hatalı davranışlarını okul hayatı dışında da sürdürmesi olmaktadır. Böylece suç ve çocuk, okul dışında da birbiriyle temasa geçmektedir.

Çocuklara aldıkları bu uyarı, yaptırım ve cezaların ne gibi etkiye yol açtığı sorulduğunda ise % 50 oranla en çok “okula karşı soğudum” cevabı alınmıştır. Hiç etkilenmediğini söyleyenlerin oranı % 35 iken, sonrasında daha disiplinli bir öğrenci olduğunu söyleyenlerin oranı % 10'dur (Tablo-18).

Tablo-18: Uyarı, Yaptırım ve Disiplin Cezalarının Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Dağılımı.

Çocuklar Üzerindeki Etkiler	Frekans	Yüzde (%)
Okula karşı soğudum.	10	50
Hiç etkilemedi.	7	35
Sonrasında daha disiplinli bir öğrenci oldum.	2	10
Geleceğe dair her hangi bir beklentim kalmadı.	1	5
Uyarı, Yaptırım veya Ceza Alan Toplam Öğrenci Sayısı	20	100

Buradan da anlaşılacağı üzere okulda disiplin sorunu yaşayan ve bu nedenle uygulamalarla karşılaşan çocuklara verilen bu cezalar veya yaptırımların etkisi çocuğun ya okuldan uzaklaşmasına sebep olmuş ya da çocuğu hiç etkilememiştir. Sonuç olarak, tablo-18'e göre 2 çocuk hâriç verilen disiplin cezaları, uyarı veya yaptırımlar çocukta istenilen davranışı oluşturma konusunda başarısız olmuştur.

Çocuklara okulda verilen disiplin cezalarının amacına ulaşmaması ise bu çocukların kendi başlarına bırakılacağı anlamına gelmemelidir. Çünkü okulda işlenen bu suçlar ve sebepleri yeterince irdelenmezse, çocukları bu davranışlara iten sebepler ortadan kalkmamış olacak ve belki de ileride daha büyük suçların işlenmesine göz yumulmuş olunacaktır. Bu nedenle de bu çocuklar hakkında alınacak tedbirlerin dikkatle plânlanması ve uygulanması büyük önem arz etmektedir.

d. Çocukların ve Okuldaki Akran Gruplarının Birbirlerini Tanımlamalarına İlişkin Bulgular

Akran grubunu Schaefer, aileye göre çocuğun kendini daha yansız olarak tanıyabileceği, kişilerarası ilişkiler açısından gerçeklerle yüz yüze gelebileceği bir ortam olarak nitelendirmektedir. Bu nedenle de akran grubunun çocuk üzerinde olumlu veya olumsuz birçok etkisi olabilmektedir. Eğer akran grubu iyi yetiştirilmiş bireylerse aynı zamanda çocuk için olumlu bir toplumsallaşma aracı olarak da işlev görebilmektedir (Uluğtekin, 1991: 46).

Çocukların aynı zamanda, akran grubu içerisinde daha özgürce hareket etmesi ve grup etkileşimi sonucunda bireysel olarak yapmaya cesaret edemedikleri şeyleri daha rahat yapmaları da çocukların suça sürüklenmesinde önemli bir etkidir. Elbette bunun tam tersini de söyleyebilmek mümkündür.

Bu nedenlerle çocukların okuldaki akran grubunun taşıdığı özellikleri belirlemek amacıyla, çocuklardan sınıflarının genelini düşünerek sınıf arkadaşlarını tanımlamaları istenmiştir. Bu maksatla belirlenen 7 özellik olumlu ve olumsuz anlam içerecek şekilde iki grup hâlinde çocuklara tek tek sorulmuştur. Böylelikle çocukların sınıflarındaki arkadaşlarının hangi grupta yer aldığı öğrenilmeye çalışılmıştır.

Yapılan analize göre çocukların büyük çoğunluğu sınıflarındaki arkadaşlarını kendisine benzer olarak görseler de arkadaşlarını kendilerinden daha başarılı (% 57,1), daha disiplinli (% 61,4) ve daha şanslı (% 60) olarak tanımlamaktadırlar. Bunun yanında çoğunlukla sınıflarındaki arkadaşlarının da ekonomik durumlarının kötü (% 51,4) olduğunu düşünmektedirler. Aynı zamanda sınıflarındaki arkadaşlarının sevilen (% 82,8) ve sosyal (% 80) bireyler olduğunu düşünmektedirler (Tablo-19).

Tablo-19: Çocukların Okuldaki Sınıf Arkadaşlarını Tanımlamaları.

Özellikler	Frekans	Yüzde (%)	Özellikler	Frekans	Yüzde (%)
Kendine benzer	44	62,8	Kendinden farklı	26	37,2
Derslerinde başarılı	40	57,1	Derslerinde başarısız	30	42,9
Disiplinli	43	61,4	Disiplinsiz	27	38,6
Ekonomik durumu iyi	34	48,6	Ekonomik durumu kötü	36	51,4
Şanslı	42	60	Şanssız	28	40
Başkalarınca sevilen	58	82,8	Başkalarınca sevilmeyen	12	17,2
Sosyal	56	80	İçe kapanık	14	20

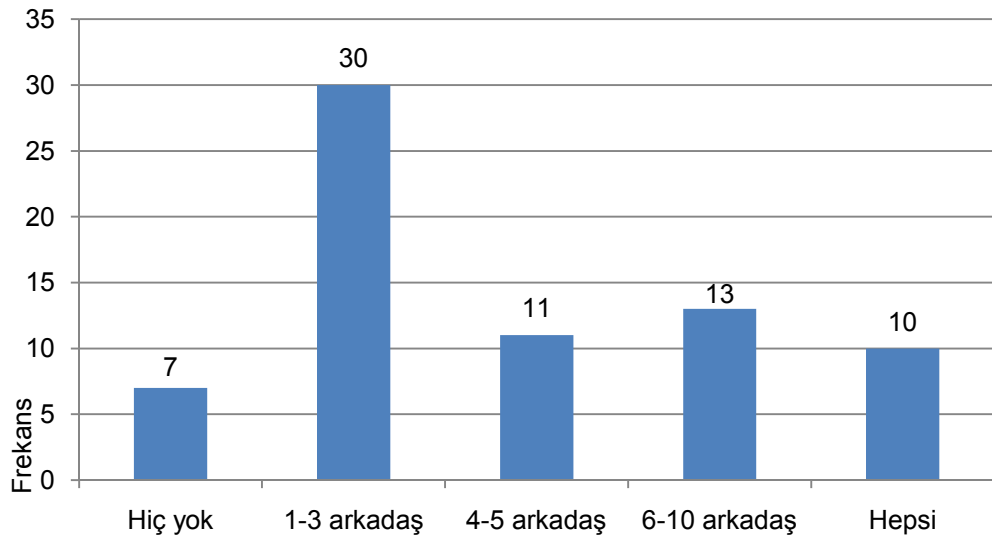
Soruya verilen cevaplardan da anlaşılacağı üzere çocukların sınıflarındaki arkadaşlarını çoğunlukla kendilerine benzer görmelerine rağmen diğer maddelere bakıldığında arkadaşlarını kendilerinden farklı tanımladıkları görülmektedir. Görüşmecilerle yapılan değerlendirmede bu durum, çocukların jandarma çocuk merkezine getirildiğinde kendilerini olduğundan farklı gösterme eğiliminde olduklarından kaynaklanması olarak açıklanmıştır.

Bu konuda çocuklara sorulan diğer soru ise sınıf arkadaşlarının kendilerini nasıl tanımlayacağı konusunda olmuştur. Bu maksatla belirlenen 9 özellik yine olumlu ve olumsuz anlamları olmak üzere tek tek çocuklara sorularak, sınıflarındaki akran gruplarının onları nasıl gördüğü öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu soruda alınan cevaplar ise aslında bu çocukların okul hayatının özeti şeklindedir. Çünkü çocuklara göre sınıfları kendilerini; çoğunlukla derslerinde başarısız, disiplinsiz, ekonomik durumu kötü, şanssız, içe kapanık ve sakin olarak tanımlamaktadırlar. Bu özelliklerin yanında çocuklar yine kendilerini sınıflarınca sevilen, yardımsever ve uyumlu olarak tanımlayacağını düşünmektedirler (Tablo-20).

Tablo-20: Çocuklara Göre Okuldaki Sınıf Arkadaşlarının Kendisini Tanımlamaları.

Özellikler	Frekans	Yüzde (%)	Özellikler	Frekans	Yüzde (%)
Uyumlu	45	65,2	Uyumsuz	24	34,8
Derslerinde başarılı	26	37,7	Derslerinde başarısız	43	62,3
Disiplinli	26	37,7	Disiplinsiz	43	62,3
Ekonomik durumu iyi	19	27,5	Ekonomik durumu kötü	50	72,5
Şanslı	21	30,4	Şanssız	48	69,6
Başkalarının sevilen	50	72,5	Başkalarının seilmeyen	19	27,5
Sosyal	34	49,3	İçe kapanık	35	50,7
Sinirli	29	42	Sakin	40	58
Yardımsever	58	84	Bencil	11	16

Çocukların okul hayatlarının incelenmesinde okuldaki arkadaş grupları da önemli yer teşkil etmektedir. Bu nedenle öncelikle çocuklara okulda arasının iyi olduğunu düşündüğü kaç tane arkadaşının olduğu sorulmuştur. Bu soruda 30 çocukla en fazla cevabı “1-3 arkadaş” almıştır. Kendisinin hiç samimi arkadaşı olmadığını söyleyen çocukların sayısı ise 7’dir (Şekil-9). Bu veriler, araştırmaya katılan çocukların büyük bir kısmının okulda kendisiyle fazla samimi arkadaşının olmadığını göstermektedir.

Şekil-9: Çocukların Okulda Arasının İyi Olduğunu Düşündüğü Arkadaş Sayılarının Dağılımı.

Çocuklara arkadaşlarıyla ilgili sorulan bir başka soru ise arkadaşlarının kendilerini suça yönlendirmede etkisinin olup olmadığıdır. Bu hususta çocukların % 26,8'i arkadaş çevresinin kendisini suça sürüklediğini düşünmektedir. TÜİK'in 2007 Temmuz-2008 Aralık ayı verilerine göre ise suça sürüklenme nedeniyle güvenlik birimine gelen veya getirilen çocukların % 38,9'unun suçu işlerken yanlarında sadece kendi akran grubuna mensup arkadaşları bulunmaktadır (GBGGÇ, 2009: 44-47). Bu veriden de anlaşılacağı üzere çocuklar, sadece arkadaş grubundan etkilenmekle kalmamakta aynı zamanda suç ortağı da olabilmektedirler. Avcı'nın çalışmasında ise çocukların % 38,9'u arkadaş çevresi içinde tutuklanmış veya hüküm giymiş bireylerin olduğunu belirtmiştir. Bu durum bir bakıma çocukların arkadaş grubu içerisinde daha özgürce ve grup normları çerçevesinde hareket ettikleri göz önüne alındığında, suç işlemiş arkadaşlarından etkilenmiş olabileceklerinin göstergesi niteliğindedir (2008: 63).

Akran grubunun suç işlemeye etkisinin yanında, aile içi ilişkilerdeki yetersizlikler de çocukların suça sürüklenmesinde etkili olmaktadır. Çünkü toplumsallaşma kuramı, aile ilişkileri yetersiz olan suç işlemeye yönelik çocukların, akran gruplarına daha çok ilgi duyduklarını ve akran grubundan olumsuz etkilendiğini söylemektedir (Uluğtekin, 1991: 47).

e. Çocukların Okuldaki Faaliyetlere Katılımlarına ve Okulun Bu Faaliyetler İçin Fizikî İmkanlarının Elverişliliğine İlişkin Bulgular

Okul hayatının çocuk için kendini toplum içinde ilk deneme yeri olması bakımından büyük önemi bulunmaktadır. Çocuk, belirli kurallar içerisinde okulda sosyalleşme konusunda önemli adımlar atmaktadır. Bunun göstergelerinden biri de çocuğun okuldaki faaliyetlere katılıp katılmadığıdır. Bu faaliyetlere katılmanın bir başka önemi ise çocuğun okulu sadece ders olarak görmemesini, ders dışı etkinliklerle okulda güzel vakit geçirmesini, beceriler kazanmasını veya kendindeki yetenekleri keşfedebilmesini sağlayabilecek olmasıdır.

Okulun fizikî şartlarının elverişliliği ise elbette spor, eğitsel kulüp çalışması ve sosyal faaliyetlerin yapılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Okullarda bu faaliyetleri yapabilecek tesis, dersane ve sahaların olmaması hem çocuğu bu etkinliklerden alıkoyacak hem de okulu sadece ders olarak görmesine neden olacaktır. Bu da çocuğun okulla olan bağlarının zayıflamasına neden olacaktır. Bu nedenle araştırmaya katılan çocuklara okul hayatlarında eğitsel kulüp ve okuldaki spor faaliyetlerine katılımları ile bunları yapabilmek için okullarında gerekli fizikî ortamın olup olmadığıyla ilgili sorular sorulmuştur.

Alınan cevaplara göre çocukların % 50,7'si okulda eğitsel kulüp çalışması veya spor faaliyetlerine etkin olarak katıldığını belirtmektedir. Okulda her hangi bir faaliyete katılmadığını belirten çocukların oranı ise % 49,3'dür. Ayrıca çocukların % 67,6'sı bu faaliyetlere katılma konusunda öğretmenleri tarafından teşvik edildiklerini ifade etmektedir. Ayrıca çocuklara okullarında bu faaliyetleri icra edebilmek ve güzel vakit geçirebilmek için gerekli fizikî ortamın olup olmadığı da sorulmuştur. Bu soruda ise çocukların % 42,2'si, okullarının fizikî şartlarının eğitsel kulüp çalışması veya spor yapmaya elverişli olmadığını belirtmişlerdir. Okullarının fizikî şartlarının elverişli olduğunu belirtenlerin ise % 53'ü bu tesis, dersane ve sahaları kullanamadıklarını belirtmişlerdir.

Bu konuyu daha iyi irdelemek maksadıyla; çocuklara, bu faaliyetleri icra edebilmek ve ilgi duydukları bir konuda güzel vakit geçirebilmek için okullarında hangi dersane, tesis ve sahaların olduğu ve hangilerinin olmasını istedikleri sorulmuştur. Alınan cevaplara göre çocuklar, okullarında en çok spor salonunun (% 50) olmasını istemektedirler. Spor salonunu sırasıyla müzik dershanesi (% 48,2), futbol sahası (% 46,4), resim ve el beceri atölyesi (% 41), öğretmenlerle rahatlıkla konuşabilecek bir oda (% 41) ve araştırma yapmak için kullanıma açılmış bir bilgisayar dershanesi (% 39,3) takip etmektedir (Tablo-21).

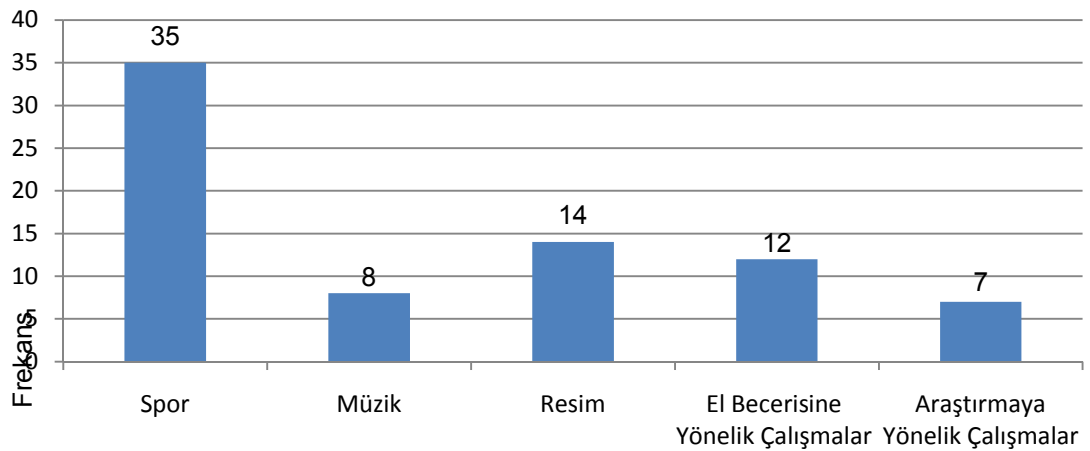
Tablo-21: Çocukların Okullarında Olan ve Olmasını İstedikleri Tesis, Saha ve Dershanelerin Dağılımı.

	Okullarında Olanlar		Okullarında Olmasını İstedikleri	
	Frekans	Yüzde (%)	Frekans	Yüzde (%)
Spor salonu	30	46,1	28	50
Futbol sahası	29	44,6	26	46,4
Basketbol sahası	41	63	10	17,8
Voleybol sahası	33	50,7	13	23,2
Yeterli derecede top	35	53,8	18	32,1
İstenilen kitabın alınıp okuyabileceği bir kütüphane	39	60	11	19,6
Araştırma yapmak için kullanıma açılmış bir bilgisayar dershanesi	30	46,1	22	39,3
Resim veya el becerisi atölyesi	11	16,9	23	41
Müzik dershanesi	5	7,7	27	48,2
Laboratuar	34	52,3	15	26,8
Öğretmenlerle rahatlıkla konuşulabilecek bir oda	29	44,6	23	41
Kantin	55	84,6	7	12,5
Cevapları Analiz Edilen Çocuk Sayısı	65		56	

Bu analizde okullardaki tesis ve dershanelerin sayısının neredeyse her bir madde için % 50'ye yakın ve daha yukarı çıkmasında elbette çocukların devam ettikleri okulların Ankara, İstanbul ve İzmir'de olmasının büyük etkisi bulunmaktadır. Bunu yanında bu tesis ve dershaneleri barındıran okulların çoğunun araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okullarında olması dikkat çekmektedir. Bu soruda çocukların okullarında olmasını temenni ettikleri tesis ve dershaneler çoğunlukla ilköğretim öğrencileri tarafından istenmiştir.

Çocukların çoğu tarafından okullarında olmasını istedikleri spor salonu, müzik dershanesi, futbol sahası, resim ve el beceri atölyesi ve kullanıma açılmış bilgisayar dershanesi elbette çocukların okulda güzel vakit geçirmesini sağlayabilecek tesis ve dersanelerdir. Bunların okullarda olmaması bir bakıma çocukların okulu sadece ders gördükleri dersanelerden ibaret görmelerine neden olabilmektedir. Bu nedenle de okulu sıkıcı bulmaktadırlar. Hatırlanacağı üzere araştırmaya katılan çocukların okuldan kaçma nedenlerinin % 42,3'ünü "okulu sıkıcı bulma" oluşturmaktadır. Bunun yanında okuldan kaçtıklarında dışarıda yaptıklarının % 25,4'ünü ise "futbol ve basketbol gibi benzeri oyunlar oynamak" oluşturmaktadır. Bu sebeplerle çocukların okulla bağlarının daha da kuvvetlendirilmesi ve sevdirmesinde, okul ortamında sosyal yönlerini geliştirecek ve eğlenmelerini sağlayacak etkinliklerin göz önünde bulundurulmasında fayda vardır.

Araştırmaya katılan çocuklara yetenekli olup da okulda keşfedilemeyen veya öğretmenleri tarafından desteklenseydi başarılı olabilecekleri branşlar sorulduğunda ise 35 çocuktan "spor" cevabı alınmıştır. Bu çocukların da büyük bir kısmı eğer yetenekleri keşfedilseydi şu anda atlet veya futbolcu olabileceklerini ifade etmişlerdir. Spor branşı cevabını veren 4 çocuk ise aynı zamanda resim branşında da yetenekli olduğunu düşünmektedir (Şekil-10).

Şekil-10: Çocukların Başarılı Olabileceklerine İnanırları ama Okulda Keşfedilemeyen veya Desteklenmeyen Branşların Dağılımı.

Yapılan görüşmelerde ayrıca çocuklar bu branşlarda kabiliyetleri keşfedilseydi hayatlarının belki de daha güzel olabileceğini veya suça sürüklenmeyebileceklerini ifade etmişlerdir. Bu husus aslında çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesinde önemli bir ipucu vermektedir.

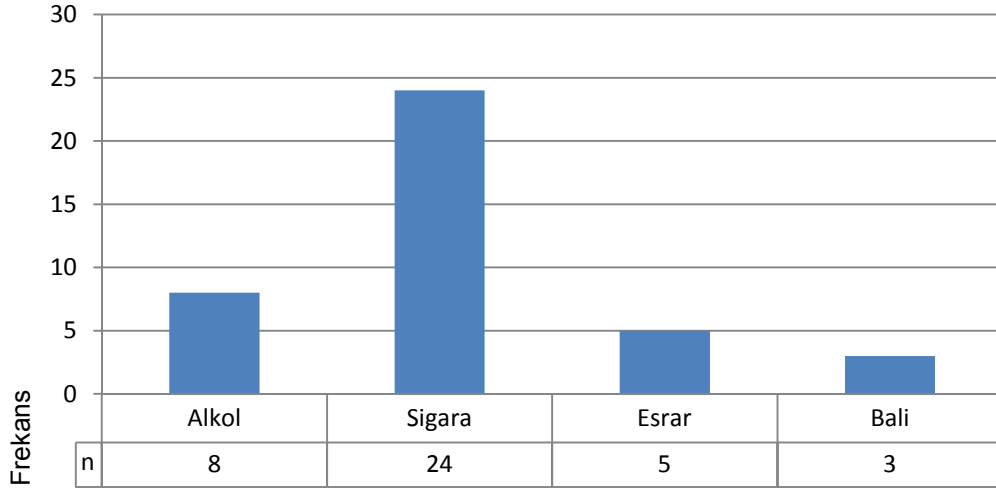
f. Çocukların Okul Hayatlarında Bağımlılık Yapan Madde Kullanım Durumlarına İlişkin Bulgular

Madde bağımlılığı, genelde bir maddenin beyni etkilemesi nedeniyle periyodik veya devamlı olarak bireyi madde alma arzusu içine sokması olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde kokain, esrar, alkol gibi maddelerin yanında Dünya Sağlık Örgütü tarafından tütün de bağımlılık yapan maddeler arasında kabul edilmektedir (Uzday, 2008). Bağımlılık yapan maddelerin, insan sağlığına zarar vermesiyle birlikte bazı adi suçların işlenmesinde de ilk basamağı teşkil etmesi bakımından çocuklarda kullanımı oldukça önem arz etmektedir (İçli, 2007: 203).

Altuner ve arkadaşlarının İstanbul Bağcılar'daki lise ve dengi okullarda öğrenim gören 2627 öğrenciyle yaptıkları çalışmada çocukların sigara, alkol ve diğer maddeleri kullanımı, şiddet eğilimi ve suç potansiyeli incelenmiştir. Elde edilen verilere göre madde kullanımı ile suç ve şiddet arasında oldukça anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada madde kullanımının sadece suçlu davranışın değil, aynı zamanda şiddet davranışının da temel sebeplerinden biri olduğu kanısına varılmıştır (2009: 93). Madde kullanımı ve suç ilişkisinin varlığı konusunda yapılan birçok araştırma bu ilişkiyi doğrular niteliktedir. Ayrıca yapılan çalışmalar uyuşturucu kullanan bireylerin suç işleme ihtimalinin kullanmayanlara göre 3 veya 4 kat daha fazla olduğunu işaret etmektedir (Altuner ve Diğerleri, 2009: 88).

Bu konuda yapılan çalışma bulguları göz önünde bulundurularak araştırmaya katılan çocuklara okul dönemlerinde bağımlılık yapan madde kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. Bu soruda çocukların % 35,2'si okul hayatlarında bağımlılık yapan madde kullandığını veya kullanmaya devam

ettiğini belirtmiştir. Bu maddelerin kullanımında 24 çocukla sigara başta gelmektedir. Analize göre alkol kullanımı 8 çocukla ikinci, esrar kullanımı 5 çocukla üçüncü ve son olarak 3 çocukla bali kullanımı dördüncü sırayı oluşturmaktadır. Alkol, esrar ve bali kullanan çocukların ortak özellikleri ise hepsinin aynı zamanda sigara kullanmasıdır (Şekil-11).

Şekil-11: Okul Hayatında Bağımlılık Yapan Madde Kullanan Çocuk Sayıları ve Kullandıkları Maddelerin Dağılımı.

Alkol, esrar ve bali kullanan çocuklarla ilgili dikkati çeken bir başka konu ise çoğunun bu maddeleri kullanmaya başlamadan önce sigara kullanmaya başlamış olmasıdır. Bu husus sigara kullanmanın diğer bağımlılık yapan maddelerin kullanımına başlangıç teşkil ettiğinin bir göstergesidir. Bu nedenle de çocuklarda sigara kullanımının önüne geçilmesinin, hem sağlık açısından hem de daha zararlı derecede bağımlılık yapan maddelerden korunmasında büyük önemi bulunmaktadır.

Bu konuda Yavuzer'in çalışmasında suçlu deneklerin % 37,3'ünün alkol ve uyuşturucu madde alışkanlığının olduğu tespit edilmiştir (2006, 191). TÜİK'in 2007 Temmuz-2008 Aralık ayı verilerine göre ise suça sürüklenme nedeniyle güvenlik birimine gelen veya getirilen çocukların % 31,6'sı bağımlılık yapan madde kullanmaktadır (GBGGÇ, 2009: 40-41). Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 2004-2007 yılları arası çocuk istatistiklerinde ise

emniyete getirilen çocukların 2004 yılında % 43'ü, 2005 yılında % 41'i, 2006 ve 2007 yıllarının ilk üç aylarında % 37'si bağımlılık yapan madde kullanmaktadır (Kılıç, 2007: 135). Bu veriler ve çalışmamızın bulgularına göre suça sürüklenen çocukların % 30-40'lar civarında madde bağımlılıklarının olduğu görülmektedir. Bu oran, madde kullanımının suç ve şiddet davranışlarına sebep olduğu düşünüldüğünde oldukça yüksek olup konunun üzerinde önemle durulması gerektiğini göstermektedir.

Çocuklara bu maddeleri nereden temin ettikleri sorulduğunda ise en fazla cevabı % 51,7 ile "arkadaş çevresi" almıştır. % 44,8'lik kısım ise satın aldığını ifade etmiştir. Çocuklardan 1'i ise bu maddeleri, "karşılığında başkalarının verdiği işleri yaparak" temin ettiğini belirtmiştir. Bu verilere göre arkadaş çevresinin, hem bağımlılık yapan madde kullanma hem de temin etme konusunda önemli etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle çocukların bağımlılık yapan maddelerden korunmasında doğru arkadaş çevresiyle etkileşim hâlinde olmalarının büyük önemi bulunmaktadır. Bu yönlendirmeyi yapacak olan ise elbette aile ve okuldur.

g. Öğretmenlere Karşı Duyulan Sevgiye İlişkin Bulgular

Çocukların okula bakış açılarının değerlendirilmesinde öğretmenleri hakkında ne düşündüklerinin ve onları nasıl gördüklerinin büyük önemi vardır. Bu maksatla çocuklara öğretmenlerine karşı duydukları sevginin derecesi sorulmuştur. Bu soruda çocukların % 56,3'ü öğretmenlerini sevdiğini veya çok sevdiğini ifade etmiştir. Buna karşın hiç sevmeyen, az seven veya öğretmenlerine karşın her hangi bir duygusunun olmadığını belirtenlerin oranı % 43,7'dir (Tablo-22).

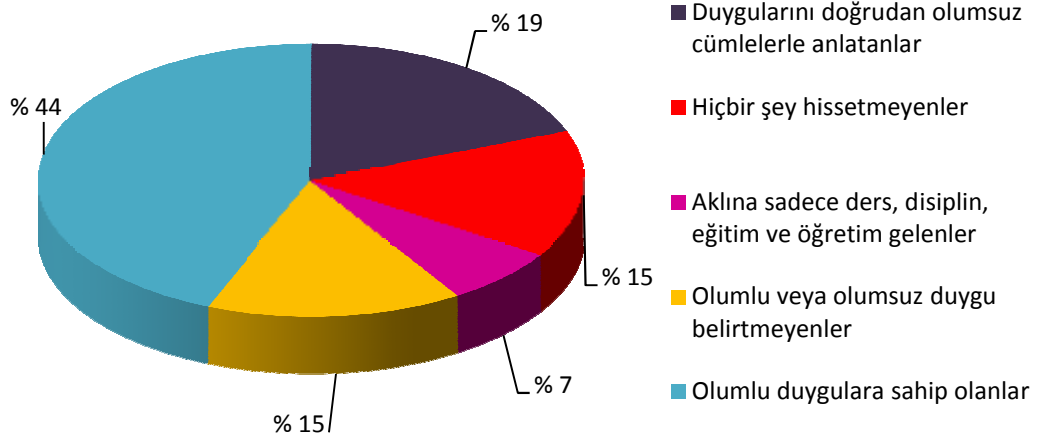
Görüşmecilerle yapılan değerlendirmede "öğretmenlerini çok sevdiğini" belirtenlerin bir kısmı, bunun nedeni olarak ailesinin kendisine göstermediği ilgiyi öğretmenlerinin göstermesi olarak belirtmiştir. Bu husus oldukça önemli bir husustur. Çünkü bu durum bir bakıma çocuğun, ailenin okuluna karşı ilgisiz tavrına rağmen öğretmenleriyle kurduğu bağ sayesinde

okula bağlanabildiği veya okul hakkında olumlu düşüncelerinin oluşabildiği sonucunu doğurmaktadır. Bu da çocukların okula bağlanmasının sağlanmasında öğretmen-öğrenci ilişkilerinin ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir.

Tablo-22: Öğretmenlere Karşı Duyulan Sevginin Derecelendirilmesi.

Öğretmenlere Karşı Duyulan Sevgi Derecesi	Frekans	Yüzde (%)
Öğretmenlerimi hiç sevmezdim.	9	12,7
Öğretmenlerimi çok az severdim.	9	12,7
Öğretmenlerime karşı beslediğim her hangi bir duygu yok.	13	18,3
Öğretmenlerimi severdim	31	43,6
Öğretmenlerimi çok severdim.	9	12,7
TOPLAM	71	100

Çocuklara öğretmen denildiği zaman akıllarına ne geldiği sorulduğunda ise duygularını doğrudan olumsuz cümlelerle anlatan çocukların % 19'luk bir orana sahip olduğunu görmekteyiz. Ayrıca çocukların % 15'i öğretmen denildiğinde hiçbir şey hissetmediğini ifade etmiştir. Görüşmecilerle yapılan değerlendirmede, aslında bu çocukların da öğretmen denildiğinde olumlu duygulara sahip olmadığı ve duygularını "hiçbir şey hissetmiyorum" şeklinde ifade ettikleri sonucuna varılmıştır. Bu husus da dikkate alındığında çocukların % 34'ü öğretmeni olumsuz duygular içeren cümlelerle anlatmışlardır. Bunun yanında çocukların % 7'si öğretmen denildiği zaman aklına sadece "ders, okumak, disiplin, eğitim ve öğretim" geldiğini ifade etmiştir. Öğretmen denildiği zaman, öğretmenin kendine göre tanımını yapan ve bu tanımlamalarda öğretmen hakkında olumlu veya olumsuz duygu belirtmeyen çocuklar ise % 15'lik bir orana sahiptir. Öğretmenler hakkında olumlu duygu belirtenlerin oranı ise % 44'dür (Şekil-12).

Şekil-12: Çocukların Öğretmene İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı.

Öğretmenleri hakkındaki düşüncelerini doğrudan olumsuz cümlelerle aktaran çocukların, “öğretmen denildiğinde aklınıza ne geliyor” sorusuna verdikleri cevaplar ise şu şekildedir:

- Beni sürekli tenkit eden, beni önemsemeyen, diğer arkadaşlarımdan ayırt eden kişi,
- Devamlı ikaz eden, öğrenci yanlış yaptığında cezalandıran ve öğrenciyi sevmeyen biri,
- Cezaevi gardiyanı, bizi anlamayan çok disiplinli bir kişilik,
- Nefret ettiğim kişi,
- Sıkıntılı zamanlarda bana destek olmayan kişi,
- Disiplinli, agresif kişi,
- Bir şey öğretsin diye karşımıza getirilen kişi,
- 40 dakikada anlatılması gerekenleri anlatan bir memur,

- Bize bir şeyler öğreten ancak hayatta kalabileceğim deneyimleri kazanmamda bana lazım olan bilgileri vermeyen kişi,
- Ona söylenenleri bizlere aktaran kişi,
- Bilgisayar,
- Yalaka insan,
- Bağırın, çağırın, kızan ve hep susun diyen kişiler.

Öğretmen denildiği zaman duygularını olumlu cümlelerle anlatan 32 çocuğun ise % 56,3'ü öğretmeni “yol gösterici, öğretici, rehber, kendilerini yetiştirmek için uğraşan ve sorunlarının çözümüne yardımcı olan insan” olarak tanımlamaktadır. Öğretmeni anne ve baba sevgisiyle özdeşirenlerin oranı ise % 25'dir (Tablo-23).

Tablo-23: Öğretmeni Olumlu Duygularla Anlatan Çocukların Öğretmen Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımı.

Öğretmen Hakkındaki Görüşler	Frekans	Yüzde (%)
Öğretmeni yol gösterici, öğretici, rehber, kendilerini yetiştirmek için uğraşan ve sorunlarının çözümüne yardımcı olan insan olarak görenler	18	56,3
Öğretmeni anne-baba ile özdeşirenler	6	18,8
Öğretmeni iyi ve yardımsever insan olarak görenler	3	9,4
Öğretmeni saygın ve değerli bir insan olarak görenler	2	6,2
Öğretmen denildiğinde aklına sevdiği öğretmenler ve sevgi gelenler	2	6,2
Öğretmene olan sevgisi nedeniyle öğretmen olmak isteyenler	1	3,1
Öğretmeni Olumlu Duygularla Anlatan Çocuk Sayısı	32	100

Analizde, çocukların öğretmenleri hakkındaki duygularının sınıflandırılmasından sonra öğretmenleri hakkında bu kaniya varmalarında belirleyici olan hususların tespit edilmesine çalışılmıştır. Görüşmecilerle yapılan değerlendirmede bu duyguların belirleyicisi en önemli unsurun, öğretmenlerin çocukların sorunlarıyla ilgilenip ilgilenmediği olduğu sonucuna varılmıştır.

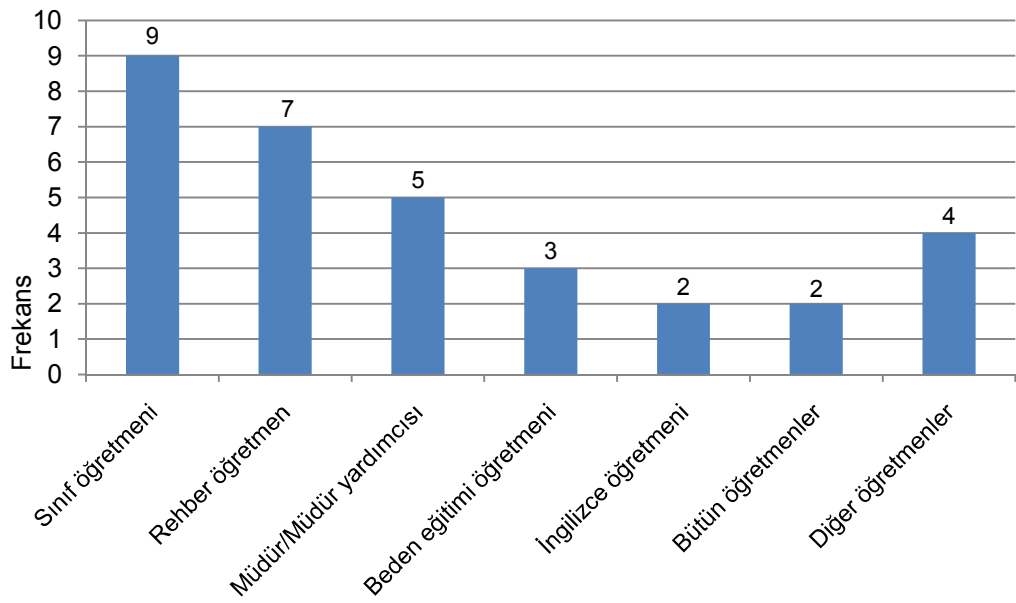
Öğretmenlere karşı olumsuz duyguları olan çocukların büyük kısmı; öğretmenlerinin kendilerini anlamadığını, diğer arkadaşlarından ayrı tuttuğunu ve sorunlarıyla ilgilenmediğini ifade etmişlerdir. Olumlu duygular besleyenlerin büyük kısmı ise öğretmenlerinin kendilerine yardımcı olmaya çalıştığını, onlara yol gösterdiğini belirtmiştir. Bu husus bize; suça sürüklenen bu çocukların, aslında bir yol göstericiye ihtiyacı olduğunun en önemli göstergesidir.

ğ. Çocukların Okulda Aldıkları Desteğe İlişkin Bulgular

Çocukların yeteri kadar hayat deneyimlerinin olmaması ve gelişen bir birey olmaları nedeniyle karşılaştıkları her hangi bir zorluk veya problem karşısında onlara yardımcı olacak, sorunlarıyla ilgilenecek ve doğru yolu gösterecek birisine ihtiyaçlarının olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yardımın sağlanacağı ilk yer olarak aile gelmektedir. Okul ise çocuğun eğitimi konusunda yardımcı olacak ilk kurumdur. Okul, bu işlevini, çocuğun fikri ve manevi gelişimini sağlayarak, ona ilk toplum hayatının gereklerini öğreterek, bir düzen içerisinde çalışma alışkanlığı kazandırarak, ona doğruyu göstererek ve zamanını faydalı surette alarak kötü yollara girme şansını azaltarak yerine getirmektedir (Gölcüklü, 1962: 36).

Çocukların okul hayatında olumlu davranış özellikleri kazanabilmesi için iyi yönlendirilmelerinin ve karşılaştıkları her hangi bir sorunda onlara yardımcı olunmasının büyük önemi bulunmaktadır. Okul hayatında elbette bunu sağlayacak olanlar okul idaresi ve öğretmenlerdir. Bu maksatla araştırmaya katılan çocuklara; okul hayatlarında onların sorunlarıyla ilgilenen,

onlara yardımcı olan ve canları sıkıldığında rahatlıkla sorunlarını paylaşabileceği bir öğretmeni veya okul yöneticilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Çocukların % 40,8'i bu soruya "hayır" yanıtını vermiştir. "Evet" yanıtını veren 42 çocuğun 9'undan ise bu yardımı kimlerden aldıklarına ilişkin sağlıklı veri alınamamıştır. Geri kalan 32 çocuğun cevapları değerlendirildiğinde en çok yardımın sınıf öğretmeninden alındığı görülmektedir. Sınıf öğretmenini ise sırasıyla en çok rehber öğretmen ve müdür/müdür yardımcısı takip etmektedir (Şekil-13).

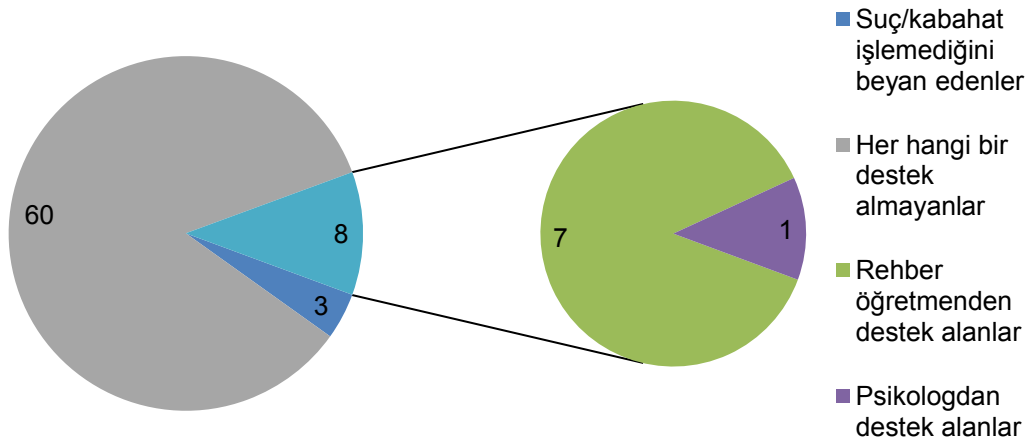

Şekil-13: Çocuklara Okulda Yardımcı Olan ve Rahatlıkla Konuşabildikleri Öğretmen veya Okul Yöneticilerinin Dağılımı.

Çocuğun okul hayatında yanlış yönlendirilme ve hatalı sosyalleşme sonucu suçluluk davranışları gösterebileceği de bir gerçektir (Polat, 2004: 200). Bu nedenle de çocukların doğru yönlendirilmelerinin, yaptıkları hatalı davranışın ne anlama geldiğinin ve sonuçlarının anlatılmasının önemi büyüktür. Bu maksatla çocuklara okulda her hangi bir suç veya kabahat işlediklerinde bunun kötü bir şey olduğunu veya ne anlama geldiği konusunda kendileriyle ilgilenen veya bu konuda aydınlatan birisinin olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya çocukların % 42,3'ü "hayır" yanıtını vermiştir. "Evet" yanıtını verenlerin oranı % 57,7'dir. Üç çocuk ise okulda suç veya kabahat işlemediğini beyan etmiştir. Bu veriye göre çocukların yarıya

yakın bir kısmının, okulda suç/kabahat teşkil eden bir davranış gösterdiğinde öğretmenleri veya okul idaresi tarafından gösterdiği davranışın ne anlama geldiği ve bu davranışın sonuçları hakkında bilgilendirilmediği görülmektedir. Çocuklarla yapılan görüşmelerde, okulda işledikleri suçlardan/kabahatlerden dolayı sadece kendilerine ceza verildiği veya ikaz edildiği anlaşılmaktadır.

Bu hususta çocuklara sorulan bir diğer soru ise okulda işledikleri suç veya kabahat nedeniyle her hangi bir rehberlik hizmeti veya psikolojik destek alıp almadıklarıdır. Bu soruda 8 çocuk yaptığı davranış nedeniyle rehberlik hizmeti veya psikolojik destek aldığını, 60 çocuk ise almadığını belirtmiştir. 3 çocuk ise yine bir önceki soruda olduğu gibi böyle bir suç işlemediğini beyan etmiştir. Rehberlik hizmeti veya psikolojik destek aldığını belirten 8 çocuktan 7'si bu desteği rehberlik öğretmeninden aldığını ifade etmiştir. 1 çocuk ise yaptığı davranışlar nedeniyle üniversite hastanesinde psikolojik destek aldığını belirtmiştir (Şekil-14).

Şekil-14: Çocukların Okulda İşledikleri Suçlardan/Kabahatlerden Dolayı Rehberlik Hizmeti veya Psikolojik Destek Alma Durumları.

Rehberlik hizmeti veya psikolojik destek aldığını belirten 8 çocuğa bu desteğin kendilerine faydalı olup olmadığı sorulduğunda ise 4 çocuk bu hizmetin kendisi için faydalı olduğunu belirtmiştir. Faydalı olmadığını belirten 4 çocuk ise bu hizmeti verenlerin “psikolojilerini hiç anlamadığını” ifade etmiştir.

Çocukların okulda aldıkları rehberlik hizmeti veya psikolojik desteğe ilişkin veriler değerlendirildiğinde % 84,5 gibi çok büyük bir oranla çocukların bu hizmetleri almadıkları görülmektedir. Oysaki araştırmaya katılan çocuklarla yapılan görüşmelerde elde edilen kanı, bu çocukların iyi bir yönlendirilmeye ihtiyaçları olduğudur. Bu yönlendirmeyi okulda yapacak en iyi kişiler ise çocukların sınıf öğretmenleri ile bu konuda eğitim almış rehber öğretmenlerdir. Bu nedenle her okulda rehber öğretmen bulundurulmasının veya etkin olarak faaliyet göstermesi için gerekli çalışmaların yapılmasının, çocukların sağlıklı gelişimlerinin sağlanmasının yanında suça sürüklenmesinin önlenmesinde de önemli rol oynayacağı gerçeği unutulmamalıdır.

h. Çocukların Uzlaşma Hakkındaki Bilgilerine İlişkin Bulgular

Uzlaşma, “bireylerin ya da toplumsal kümelerin, toplumsal değerlerin paylaşılmasında karşılıklı ödünlerle aralarında bir anlaşmaya varmaları”, veya “uygulanacak işlerde tartışma yoluyla bir bütünlük ve birliğe varma” olarak tanımlanmaktadır (TDK [web], 2010). Günbayı ve Karahan ise uzlaşmayı, ortak kabul edilebilir bir karara varırken, iki tarafın da bir şeylerden vazgeçme noktasında alma verme esasına dayanan bir sistem olarak kabul etmektedir (2006: 214).

Toplumsal hayatın sağlıklı bir şekilde devamının sağlanmasında da insanlar arasında uzlaşmanın sağlanmasının büyük önemi bulunmaktadır. Ancak bu yolla insanlar ortak bir noktada birleşebilirler. Okulun işlevlerinden birinin de çocukları doğru bir biçimde toplumsal hayata hazırlamak olduğuna göre okulda çocukların anlaşmazlığa düştüklerinde bunu nasıl çözeceklerinin öğretilmesi önem taşımaktadır. Bunu doğru bir biçimde öğrenen çocuklar, diğerleriyle çatışmaya girmeden veya kavga etmeden ortak bir noktada buluşarak sağlıklı bir toplumsal hayatın temellerini atmış olurlar. Bunun için okul hayatında çocuklara uzlaşmanın ne olduğunun ve nasıl sağlanacağını öğretilmesi gerekmektedir.

Bu maksatla çocuklara akran grubuyla bir problem yaşadığında bu problemi uzlaşma yoluyla nasıl çözeceklerine dair okulda kendilerine bilgi verilip verilmediği sorulmuştur. Çocukların % 67,6'sı bu soruya "hayır" yanıtını vermiştir. "Evet" yanıtını verenlerin oranı ise % 32,4'dür. Bu verilerle beraber görüşmelerde çocukların uzlaşmanın ne olduğu ve nasıl sağlanacağı konusunda hiç bilgilerinin olmadığı görülmüştür.

Çocuklara okulda anlaşmazlığa düştüğü akranıyla öğretmenleri veya okul idaresi vasıtasıyla uzlaşma sağlanıp sağlanmadığı sorulduğunda çocukların % 28,1'i "evet" yanıtını vermiştir. Soruya "evet" yanıtını veren çocukların büyük kısmının ise uzlaşmayı sadece "kavga sonrası barışma" olarak gördüğü tespit edilmiştir.

1. Çocukların Okulda Gördükleri Şiddete İlişkin Bulgular

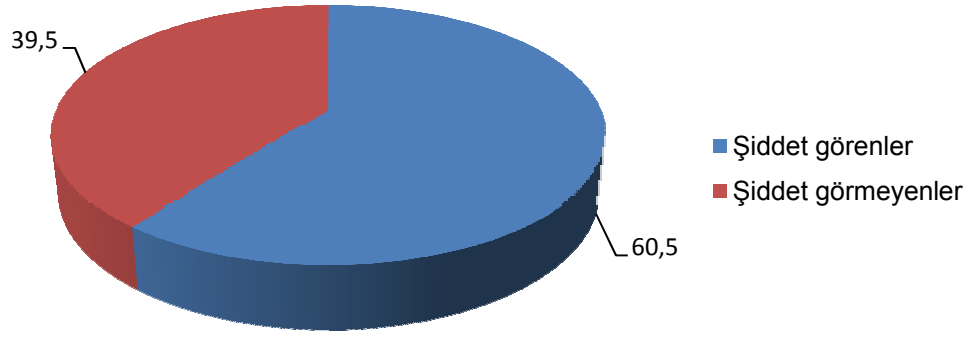
Şiddet, TDK sözlüğünde "karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma", "kaba güç" veya "duygu ve davranışlarda aşırılık" olarak tanımlanmaktadır (TDK [web], 2010). Dünya Sağlık Örgütü'nün şiddet tanımı ise "kişinin kendisine, bir başkasına veya bir gruba karşı yaralama, ölüm, psikolojik zarar, gelişme geriliği ya da ihmali ile sonuçlanan (ya da sonuçlanma olasılığı yüksek olan) kasıtlı güç kullanımı tehdidi" şeklindedir (MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü [web], 2010). Eğitim ortamında şiddet denildiğinde ise "öğrenciler ya da öğretmenlere yönelik fiziksel, psikolojik ya da sosyal olarak kasten saldırı ya da müdahale" anlaşılmaktadır (MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü [web], 2010).

Şiddete maruz kalma, çocuklarda fiziksel hasarlar meydana getirdiği gibi psikolojik sorunların da oluşmasına neden olabilmektedir. Özellikle depresyon, kaygı bozuklukları, sosyal uyumsuzluk gibi ruhsal sorunlar bunlardan birkaç tanesidir. Yapılan araştırmalar şiddete maruz kalanların uyuşturucu ve suça yatkınlıkta artış olduğunu göstermiştir. Bunun yanında fiziksel şiddetin çocuğun bilişsel gelişimini de etkilediği görülmüştür. Ayrıca

şiddetle içi içe olan çocuklar, fiziksel cezalandırmayı bir süre sonra terbiye olarak kabul etmekte ve kaba gücün sorunları çözmek için en etkili yöntem olduğuna inanmaktadırlar. Sonrasında ise bu çocuklar erişkin yaşlara geldiklerinde kendileri şiddet uygulayan bireylere dönüşmektedirler. Böylece şiddet kuşaktan kuşağa sürüp giden bir davranış biçimi hâline gelmektedir (Beyazova ve Şahin, 2001).

Ülkemizin çeşitli bölgelerinde yapılan araştırmalar eğitim ortamında yaşanan şiddetin göz ardı edilemeyecek boyutta olduğunu göstermektedir. Bu araştırmaların büyük bir bölümü öğretmenler tarafından öğrencilere yönelen şiddet davranışı üzerine odaklanma birlikte bazıları da öğrencilerin fâili oldukları olayları ele almaktadır. Geleneksel eğitim anlayışının şiddeti bir disiplin aracı olarak görmesi, olumsuz öğretmen tutumları, disiplin yöntemleri konusunda öğretmenlerin ve idarecilerin yeterli bilgiye sahip olmaması gibi nedenler okullarda şiddet olasılığını arttıran nedenlerdir. Bunu yanında çocukların ailesinde gördüğü şiddet içeren davranışları okul ortamına taşıması, şiddeti sorun çözüme aracı olarak benimsemesi gibi nedenlerle de okullarda çocuklar arasında şiddet gözlemlenebilmektedir (MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü [web], 2010).

Bu bağlamda araştırmaya katılan çocuklara okulda şiddet görüp görmedikleri sorulmuştur. Alınan cevaplara göre çocukların % 60,5'i okulda hiç şiddet görmediğini ifade etmiştir. Buna karşın % 39,5'lik kısım okulda şiddet gördüğünü belirtmiştir (Şekil-15). Bunun yanında okulda şiddet gördüğünü beyan eden 28 çocuktan 3 tanesi bu şiddeti kendinden büyük öğrencilerden, 25 çocuk ise öğretmenleri veya okul idarecilerinden gördüğünü ifade etmiştir. Çocuklarla görüşmelerde dikkati çeken husus ise araştırmaya katılan tüm çocuklar tarafından şiddet olarak kabul edilen davranışların sadece fiziksel olanının şiddet olarak görüldüğüdür. Bu nedenle de elde edilen bulgular, sadece okulda çocukların gördüğü fiziksel şiddeti yansıtmaktadır. Şiddet türleri arasında gösterilen sözel ve psikolojik şiddetin de bu orana dâhil edildiğini düşündüğümüzde, eğitim ortamında şiddetin günümüzde hâlâ varlığını sürdürdüğünü söyleyebiliriz.

Şekil-15: Okulda Şiddet Gören ve Görmeyen Çocukların Dağılımı.

Mahiroğlu ve Buluç (2003)'ün ortaöğretim kurumlarındaki fiziksel ceza uygulamalarıyla ilgili 200 çocukla yaptıkları çalışmada ise öğrencilerin % 59,5'i lise öğrenimleri döneminde okulda fiziksel ceza uygulamalarıyla karşılaştığını belirtmiştir. Çocukların okulda karşılaştıkları fiziksel cezanın türü sorulduğunda ise % 52,6 ile "tokat" en başta gelmektedir. Bu oranı sırasıyla % 17,9'la "kulak çekme" ve % 14,8'le "sopa ile vurma" takip etmektedir. Alkan ise Niğde ilindeki 380 ilköğretim öğretmeniyle yaptığı çalışmada; öğretmenlere, öğrencilerin istenmeyen davranışlarıyla karşılaştıklarında fiziksel cezayı uygulama sıklıkları sorulmuştur. Buna göre öğretmenlerin % 63,4'ü her zaman, % 22,9'u ise sık sık fiziksel cezayı kullandığını ifade etmiştir (2007: 98). Bu veriler günümüzde de fiziksel ceza uygulamalarının hâlâ bir disiplin aracı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Okulda şiddet gördüğünü beyan eden çocuklara bundan nasıl etkilendiği sorulduğunda ise en yüksek oranla (% 35,7) çocuklar, okula karşı soğuduğunu beyan etmiştir. Herkes önünde küçük düştüğünü ve utandığını ifade edenlerin oranı ise % 25'dir. Burada dikkati çeken husus, gördüğü şiddetten etkilenmeyen, bunu normal karşılayan ve öğretmenine veya idarecesine hak verenlerin oranının % 35,7 gibi yüksek bir rakam olmasıdır (Tablo-24). Kısacası okulda şiddet gören bu çocukların önemli bir kısmı gördüğü şiddetten dolayı etkilenmemekte ve bunu normal karşılamaktadır.

Tablo-24: Çocukların Okulda Gördükleri Şiddete Karşın Verdikleri Tepkilerin Dağılımı.

Çocukların Verdiği Tepkiler	Frekans	Yüzde (%)
Okuldan soğudum.	10	35,7
Herkesin önünde küçük düştüm/Utandım.	7	25
Etkilenmedim.	5	17,9
Okulda böyle olayların olmasını normal karşılıyorum.	3	10,7
Öğretmenime/okul idarecimize hak verdim.	2	7,1
Sinirlendim, derse girmedim.	1	3,6
Okulda Şiddet Gördüğünü İfade Eden Çocuk Sayısı	28	100

Mahiroğlu ve Buluç (2003)'un çalışmasında ise araştırmaya katılan öğrencilere fiziksel cezaya maruz kalan arkadaşlarının ne tepki verdiği sorulmuştur. Alınan cevaplara göre % 78,3'le "sessizce kabullenme" en başta gelmektedir. Bunu % 17,6 ile "karşı gelme" takip etmektedir. Bunun yanında öğrencilere fiziksel ceza uygulanan arkadaşlarının davranışlarında ne gibi değişiklikler olduğu da sorulmuştur. Bu soruya "davranışlarında hiçbir değişiklik olmuyordu" diyenlerin oranı % 43,5, "davranışları daha da bozuluyordu" diyenlerin oranı ise % 41,5'dir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin % 11,5 fiziksel cezayı geçerli bir disiplin aracı olarak gördüğünü belirtmiştir. Çocuklardaki bu düşüncenin sebebi ise büyük bir ihtimalle şiddetle iç içe yaşamaları ve bunu benimsemiş olmalarıdır. Bu husus bir bakıma, şiddeti çocuk yaşta kabullenen bireylerin gelecekte de bu davranışı sürdürme olasılığı olduğu anlamına gelmektedir.

i. Çocukların Ailelerinin Okula Bakış Açıklarına İlişkin Bulgular

Çocuğun ilk eğitimi aile içerisinde başlamakla birlikte, okul bu eğitimin tamamlayıcısı rolündedir (Gölcüklü, 1962: 36). Bu nedenle çocuğun eğitiminde aile ve okulun büyük önemi bulunmaktadır. Çocuğun okuması yönünde aile desteğinin olmaması, bir bakıma çocuğun okul ile arasındaki bağların zayıflamasında önemli bir etkindir.

Çelenk'in öğrencinin okul başarısı üzerinde ailenin oynadığı rolü araştıran çalışmasının sonuçlarına göre çocuklarının eğitimi konusunda destekleyici rol oynayan, okul ile ortak görüş birliği içinde ve iletişim hâlinde olan ailelerin çocuklarının okulda daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında ailenin çocuğa gösterdiği sevginin de çocuğun okul başarısının yükselmesinde önemli bir etken olduğu görülmüştür (2003: 28).

Bu hususlar göz önünde bulundurularak araştırmaya katılan çocuklara ailelerinin okul ve okuma hakkındaki düşüncelerinin öğrenilebilmesi amacıyla, "okula ve okumaya karşı ailenizin bakış açısı nedir?" sorusu sorulmuştur. Çocukların % 61,6 gibi büyük bir kısmı ailelerinin okul ve okumaya karşı bakış açılarının iyi olduğunu ve okumalarını istediklerini belirtmiştir. Bunun yanında, ailesinin okumasını istediğini belirten ve bu konuda ailesinin desteğini de gördüğünü ifade eden çocukların oranı % 23,3'dür. Ailesinin okumasını istemediğini düşünen ve kendisine destek de olmadıklarını ifade eden çocuklar ise % 8,2'lik bir kısmı oluşturmaktadır. Ayrıca okumasının ailesi için önemli olmadığını beyan edenlerin oranı % 6,9'dur (Tablo-25).

Tablo-25: Çocukların Ailelerinin Okula ve Okumaya Karşı Bakış Açılarının Sınıflandırılması.

Ailelerin Okula ve Okumaya Karşı Bakış Açıları		Frekans	Yüzde (%)	
Okumamı istiyorlar/isterlerdi ama	Okulum ve eğitimim konusunda ilgisizler/ilgisizlerdi.	18	24,6	61,6
	Maddî imkânsızlıklardan dolayı okumakta zorlanıyorum/ okuyamadım.	9	12,4	
	Ben okumak istemiyorum/ istemedim.	18	24,6	
Okumamı istiyorlar ve destekliyorlar/destekliyordı.		17	23,3	
Okumamı istemiyorlar, bana hiç destek de olmuyorlar/ olmadılar.		6	8,2	
Okuyup okumamam ailem için önemli değil/değildi.		5	6,9	
TOPLAM		73	100	

Tablo-25'de çocukların % 61,6'sı gibi büyük bir kısmının ailesinin okumasını istediğini belirtmesine rağmen bazı olumsuzluklarla karşılaştığı görülmektedir. Bu gruptaki çocukların % 40'ı, ailesinin okulu ve eğitimi konusunda ilgisiz olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu grupta bulunan çocukların % 20'si ailesinin okumasını istemesine rağmen maddî imkânsızlıklardan dolayı okuyamadığını, % 40'ı ise kendisinin okumak istemediğini belirtmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere ailenin sadece çocuklarının okumasını istemesi yeterli değildir. Çünkü çocuklar, okumaları konusunda ailelerinden destek de beklemektedirler. Bunun yanında görüşmelerde, ailesinin maddî imkânsızlıklarından dolayı okuyamadığını veya okumakta zorlandığını belirten çocukların çoğunun ailesine kırgın olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeni olarak da aslında ailelerinin kendilerini okutmak yerine çalışmaya teşvik etmelerini göstermektedirler. Ayrıca çalışmak zorunda kalan bu çocukların yine büyük bir kısmı elde ettikleri kazancın aile ekonomisine önemli bir katkı yapmadığı görüşündedirler. Bu nedenle de çocuklar, aile ekonomisine bu küçük katkının yerine ailelerinin kendilerini okumaya teşvik etmelerinin daha doğru olacağını ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak çocukların sadece % 23,3'lük kısmının ailesinden destek gördüğünü düşündüğümüzde, suça sürüklenen bu çocukların büyük bir kısmının okuma ve okul konusunda yalnız bırakıldıkları görülmektedir. Bu durum aslında okuma ve okul hayatı konusunda öncelikle ailelerin eğitilmesi gerektiğinin bir göstergesidir.

j. Çocukların Okula Bakış Açıklarına İlişkin Bulgular

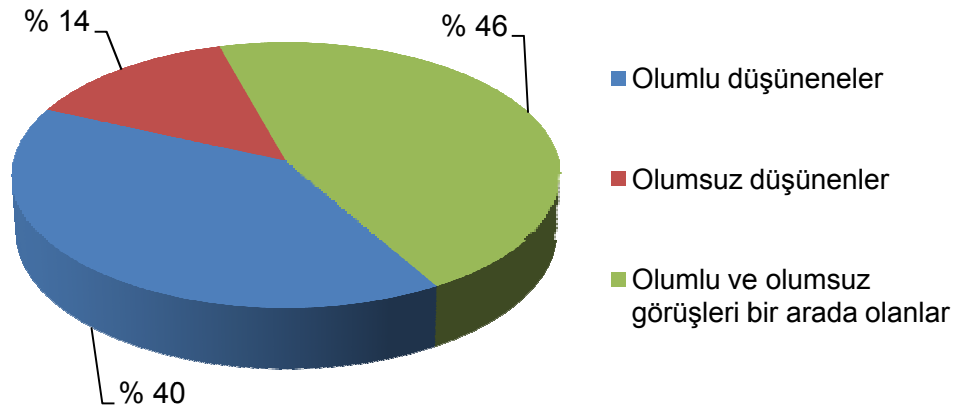
Yapılan bazı araştırmalar suç işleyen çocukların önemli özelliklerinden biri olarak, çocukların okulu sevmemelerini göstermektedir. Bu konuda çalışma yapan Gottfredson ve Hirchi'ye göre okulunu seven ve okulda başarılı olan öğrenciler gelecek kaygısı taşıdıkları için kolay kolay suça bulaşmayacaklardır. Birçok araştırmada ise okulla bağı zayıf olan ve okulu sevmeyen öğrencilerin, okula bağlı ve okulu seven öğrencilere oranla daha fazla suç işledikleri ifade edilmektedir (Kızmaz, 2004: 308).

Bu konuyu değerlendirmek ve çocukların okul hakkındaki görüşlerinin öğrenilebilmesi amacıyla çocuklara “okul denildiğinde akıllarına ne geldiği” sorusu sorulmuştur. Sorunun analizinde her bir çocuğun verdiği cevapta okul hakkında birbirinden farklı birden fazla görüş yer alabildiğinden, yüzde dağılımı cevapların içindeki görüş açılarına göre yapılmıştır. Örneğin okul denildiği zaman “can sıkıcı bir yer ve arkadaşlarla buluşulan yer” cevabını veren öğrenci için iki görüş açısı değerlendirmeye alınmıştır. Verilen tüm cevaplar incelendiğinde okul hakkında çocukların 17 görüş açısının olduğu tespit edilmiştir. Çocukların tümünden (n=73) ise toplam 103 görüş açısı alınmıştır. Buna göre çocukların verdiği cevaplarda en fazla oranla (n=18), “arkadaşlarla buluşulan, vakit geçirilen veya arkadaşların olduğu yer” görüşüne rastlanmıştır. Bunu sırasıyla en çok “ders işlemek” ve “eğitim ve öğretim verilen yer” görüşleri takip etmektedir (Tablo-26).

Tablo-26: Çocukların Okul Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı.

Okul Hakkındaki Görüşler	Frekans	Yüzde (%)
Arkadaşlarla buluşulan ve vakit geçirilen yer	18	17,5
Ders işlemek	15	14,6
Eğitim ve öğretim verilen yer	15	14,6
İnsanı hayata hazırlayan kurum	13	12,6
Bilgi edinme yeri	9	8,7
Can sıkıcı bir yer	6	5,8
Güzel şeyler, güzel günler, sevdiğim yer	5	4,9
Eğlence, oyun oynamak, spor yapmak	4	3,9
Hiçbir şey	4	3,9
Meslek sahibi yapan yer	3	2,9
Gitmem gereken ama gidemediğim için üzülmediğim yer	2	1,9
Ev gibi bir yer, yuva	2	1,9
Sosyalleşme, arkadaş edinme yeri	2	1,9
Disiplin	2	1,9
Gitmek zorunda olduğum yer	1	1
Çocukların gelip gittiği yer	1	1
Para kazanmak varken boşuna zaman kaybedilen bir yer	1	1
TOPLAM GÖRÜŞ AÇISI	103	100

Bu verilerin yanında çocukların verdiği cevapların ve görüşmecilerin değerlendirmesine göre okulu tamamen güzel duygularla anlatan, kendisini geleceğe hazırladığını düşünen ve kendisini daha bilgili bir insan yaptığını/yapacağını belirten çocukların oranı % 40'dır. Buna karşın okul hakkında hiç olumlu düşüncesi olmayan çocukların oranı % 14'dür. Çocukların % 46'sının ise okul hakkında olumlu düşüncelerinin yanında olumsuz düşünceleri de vardır (Şekil-16).

Şekil-16: Çocukların Okul Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı.

Okul hakkında hem olumlu ve hem de olumsuz düşünceleri olan çocukların % 46 gibi büyük bir orana sahip olmasının nedenlerini incelediğimizde ise karşımıza çocukların yaşadığı ikilem çıkmaktadır. Çünkü bu çocuklar bir yandan okulun önemli ve güzel bir yer olduğunu düşünmekte, bir yandan da gerek ekonomik nedenler, gerekse okulda yaşadığı olumsuzluklar nedeniyle tereddütler yaşamaktadır. Yaşanan bu tereddütlerin nedeni olarak ise aile ve okula ilişkin etkenler karşımıza çıkmaktadır.

Ailesel etkenlere baktığımızda; ailenin çocuğun okula gitmesini zaman kaybı olarak görmesini veya çocuklarının okuyacağına inanmamalarını, okuma konusunda destek olmamalarını, ekonomik sıkıntılar nedeniyle çocuğun kendini çalışmak zorunda hissetmesini ve bu konuda ailesi tarafından da desteklenmesini, ailenin çocuklarına okula giderken para vermediği için çocuğun okulda arkadaşlarından utandığını ve dışlanmış hissettiğini görmekteyiz. Ailesel bu nedenlerle de çocuk, okula bakış açısında tereddüt yaşamaktadır.

Okula ilişkin etkenlere baktığımızda ise daha çok çocuğun okulda yaşadığı problemler dikkat çekmektedir. Bu çocuklar okulun yararına ve iyi bir yer olduğuna inansalar da, bir yandan da okulun sıkıcı, fazla disiplinli ve baskıcı bir yer olduğunu düşünmektedirler. Bunun nedenini düşündüğümüzde aslında yine aile faktörü karşımıza çıkmaktadır. Çünkü ailenin çocuk üzerinde yeterli kontrolü olmadığı zaman çocuk, okul dönemine kadar istediği davranışları sergilemekte özgür ve bir bakıma da başıboş hâle gelmektedir. Bu çocuklar okul çağları gelince birden daha önceden karşılaşmadıkları bir disiplin altına girmekte ve belli bazı kurallara uymak zorunda kalmaktadır. İşte bu kurallara ayak uyduramadığı için de okulun yararlı bir yer olduğunu düşünse bile uyum konusunda problemler yaşamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

1. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Bu çalışma suça sürüklenen çocukların okul dönemlerini incelemek, bu dönemde barındırdıkları risk faktörlerini belirlemek ve bu doğrultuda koruyucu faktörleri tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu maksatla Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma Çocuk Merkezleri'ne suça sürüklenme sebebiyle getirilen çocuklarla görüşmeler yapılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu 73 çocuk oluşturmuştur.

Çalışmada öncelikle araştırmaya katılan çocukların ve ailelerinin özellikleri belirlenmiş, sonrasında ise çocukların okul dönemleri ve bu döneme ilişkin duygu ve düşünceleri araştırılmıştır. Böylece suça sürüklenen çocukların daha okul dönemindeyken ne gibi özellikler taşıdığı ve okulun bu süreçteki etkisi incelenerek, suça sürüklenen çocukların okul dönemindeki risk faktörleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Risk faktörlerinin belirlenmesine müteakiben ise koruyucu faktörlerin neler olabileceği hususu değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmada çocuğun okul hayatına etki eden aileye ilişkin etkenler de göz önünde bulundurulmuştur.

Öncelikle çocukların ailelerine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde çocukların genelde; kalabalık, öğrenim düzeyi ve ekonomik gelir düzeyi oldukça düşük, annenin çalışmadığı, müstakil evlerde şehir merkezi dışında oturan ailelerden geldikleri görülmektedir. Bunun yanında yarıya yakın bir oranla çocukların ailelerinin yaşadıkları yere göç ettikleri görülmektedir. Çocukların ailelerine ilişkin bu bulgular, bu konuda yapılan diğer çalışmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Çocukların değer yargılarının ve kişiliğinin ilk aile içinde geliştiğini ve ilk eğitimlerini burada aldığını düşündüğümüzde, bu çocukların suça sürüklenmesinde ve okumaya bakış açılarında ailesel faktörlerin oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü ailenin çocuk üzerindeki yönlendirici ve destekleyici etkisini sağlayabilmesi ve olumlu rol modelleri oluşturabilmesi için öncelikle eğitim seviyesinin belli bir seviyenin üstünde olması gerekmektedir. Oysaki çalışmamızdaki çocukların ailelerine baktığımızda babaların ve annelerin çok büyük bir çoğunluğunun lise öğrenimi tamamlamadığı görülmektedir. Ayrıca babaların ve annelerin önemli bir kısmı hiçbir okulu bitirmemiştir. Bu verilere göre; bu ailelerin, çocuklarını eğitim konusunda iyi yönlendirmelerinin pek mümkün olmadığı açıktır. Bunun yanında ailelerin kalabalıklığını ve düşük ekonomik gelir seviyesini değerlendirdiğimizde; çocuk için bir an önce para kazanmak, okumanın önüne geçmektedir. Bu neden aynı zamanda çocuğun suça sürüklenmesinde de etkili olan bir faktördür. Ayrıca araştırmada yer alan çoğu ailenin görüşü de çocuklarının bir an önce okulu bitirip para kazanması yönündedir.

Bu bilgiler ışığında araştırmada yer alan çocukların, ailelerinden eğitimleri konusunda yeterli destek veya olumlu yönlendirme alamadıklarını söyleyebiliriz. Bu durum ise bir bakıma; eğitim hayatını yarıda bırakan, okulda başarısız olan, okulla olumlu bağlar kuramayan ve bütün bunların sonucunda suça sürüklenen çocukların ortaya çıkmasında önemli bir etken olmuştur.

Çocukların özelliklerine ilişkin bulgulara bakıldığında ise suça sürüklenme sebebiyle araştırma yapılan jandarma çocuk merkezlerine en çok 13-15 yaş grubundaki çocukların getirildikleri ve çok büyük bir oranla erkek oldukları görülmektedir. Çalışmamızdaki 13-15 yaş grubu çocukların oranını diğer araştırmalardaki yaş gruplarıyla karşılaştırdığımızda karşımıza farklı bir sonuç çıkmıştır. Diğer araştırmalarda 16-18 yaş grubundaki çocuklar çoğunluğu oluşturmaktadır. Çalışmamızdaki sonuca göre yaş grubundaki bu farklılık, çocukların suç sürüklenmesine neden olan faktörlerin giderek daha küçük yaş gruplarında da etkili olmaya başladığının bir işareti olabilir. Çocukların büyük çoğunluğunun erkek olması ise kriminolojinin kabul ettiği

olgulardan biridir. Bunun yanında Lipsey ve Derzon'un (1998: 97) çalışmalarında da "erkek cinsiyetin" bir risk faktörü olarak kabul edilmesi aslında erkek çocukların kız çocuklardan daha çok suç işleme olasılığının bulunmasındandır. Bu durum erkek çocukların kız çocuklardan daha hareketli olmasının ve toplumun erkek çocuğa daha çok serbestlik tanımasının sonucu olarak açıklanabilir.

Araştırmaya katılan çocukların bir başka özelliği ise büyük bir oranla öz anne, öz baba ve kardeşleriyle yaşamalarıdır. Bu durum bir bakıma çocuklar üzerine yapılacak tüm çalışmaların aileler ile işbirliği içinde yapılmasının gerekliliğinin bir göstergesidir. Bunun yanında çocuklar üzerinde en fazla sonucu alabilmek için gerekirse ailelerin de eğitiminin sağlanması dikkate alınmalıdır.

Çocuklarla ilgili bir diğer husus ise dışarıda çalışmalarıyla ilgilidir. Çalışmada yer alan çocuklara baktığımızda, önemli bir kısmın okulu bırakan ve çalışan çocuklar olduğunu görmekteyiz. Çocukların yaş itibarıyla bulunması gereken yerin okul olması gerektiğine rağmen güvenli olmayan, fiziksel ve psikolojik her türlü tehdide açık işlerde çalıştırılması bu çocukları tartışmasız risk altına sokmaktadır. Bu çocukların suça sürüklenme sebebiyle çocuk merkezlerine getirildiklerini düşündüğümüzde zaten korkulan gerçekleşmiştir. Bu nedenle çocuk suçluluğunun önlenmesi çalışmalarında yeri okul olan çocukların dışarılarda çalıştırılmamasıyla ilgili tedbirlerin alınmasının büyük önemi bulunmaktadır. Ayrıca okula devam etmeyen ve her hangi bir işte çalışmadığını belirten kısmın da risk altında olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu çocuklar okula devam etmemekte ve dışarıda bir bakıma başıboş dolaşmaktadır. Bu durum da onları her türlü tehlikeye açık bırakmaktadır. Nitekim de suça sürüklenerek bu tehlike kendini göstermiştir.

Çocukların jandarma çocuk merkezlerine getirilme nedenlerini incelediğimizde ise yaralama, hırsızlık ve cinsel saldırı-taciz suçu ilk üç sırayı oluşturmaktadır. Bu konuda yapılan diğer çalışmalara baktığımızda da yaralama ve hırsızlık suçunun çocukların işlediği suçlarda hep ilk iki sırada yer aldığı dikkati çekmektedir.

Yaralama suçunu işleyen çocuklara baktığımızda genelde agresif kişilik yapıları dikkat çekmektedir. Zaten yaralama suçlarının birçoğu bu özelliğin getirdiği kendi sınırlarına hâkim olamama veya öfkesine yenik düşme sonucunda meydana gelmiştir. Bunun yanında bu çocuklarda görülen diğer özellik ise kendilerine aşırı güvenli olmaları ve rol model olarak kendilerine aldıkları kişilerin daha çok toplumda “kötü adam” veya “çete lideri” olarak tanımlanan kişiler olmasıdır. Aslında bu özelliği taşıyan çocukların bir kısmı, bu şekilde davranarak kendi akran grubu içinde veya yaşadığı çevrede olumlu şeylerle elde edemediği saygınlığı kazanmaya çalışmaktadır. Bunun sonucunda da “bana kimse bir şey yapamaz” veya “bana karşı dikkatli davranın” benzeri davranışlar meydana gelmektedir. Kısacası yaralama suçunun işlenme sebebinin daha çok çocukların kişilik özelliklerinde saklı olduğu sonucuna varılmıştır.

En çok işlenen suçlardan hırsızlık suçu ise çoğunlukla ekonomik sıkıntılar nedeniyle işlenmektedir. Suçun işlenmesinde bazı çocukların aile ve arkadaş çevresinin etkisinde kalarak da bu suçu işlediği görülmektedir. Çünkü bu çocukların bir kısmının ailesinde veya arkadaş çevresinde hırsızlık, bir geçim kaynağı olarak görülmektedir. Bu suçu işleyen çocuklardaki yaygın kanılardan biri de başkalarında çok olandan kendileri için biraz almak şeklindedir. Bu nedenle de bu çocuklar yaptıkları fiili suç olarak görmekten daha çok, bir haksızlık giderme şeklinde değerlendirmektedirler. Aslında bu husus çocuklara yaptıkları fiilin ne anlama geldiğinin anlatılması, doğru yönlendirme ve iyi bir destekle düzeltilebilir. Böylelikle çocuğa yaptığı hareketin yanlış olduğunun farkına varması sağlanabilir. Bunun yapılacağı en iyi yer ise elbette bu konunun uzmanlarından faydalanılarak çocuğa eğitim verilecek okuldur.

Araştırmaya katılan aileler ve çocukların genel özelliklerinden sonra ise şimdi de çocukların okul hayatına ilişkin hususlar ile bu hususların çocuk suçluluğunun oluşması üzerindeki etkisi ele alınacaktır. Bu bağlamda çalışmanın başında belirlenen 16 araştırma sorusuna ilişkin değerlendirmeler ve sonuçlar şu şekildedir:

- **Suça sürüklenen çocukların öğrenim düzeyi ve öğrenim hayatlarına devam etme durumu nedir?**

Araştırmaya katılan çocuklara baktığımızda okula devam etme oranıyla devam etmeme oranının birbirlerine oldukça yakın değerler olduğunu görmekteyiz. Bunun yanında çocukların % 39,7'sinin ilköğretim okuluna başlamalarına rağmen liseye devam etmediği düşünüldüğünde, hâlen ilköğretim okuluna devam eden çocukların da bu eğilimi sürdürebileceği değerlendirilmektedir. İlköğretim okuluna devam eden çocukların oranının % 27,4 olduğunu düşündüğümüzde, liseye devam etmeme oranının % 50'den fazla olacağı tahmin edilmektedir. Bu husus da değerlendirmeye alındığında çocukların büyük bir kısmı öğrenim hayatlarını ilköğretim okulu düzeyinde tamamlamaktadır.

Öğrenimine ilköğretim seviyesinden sonra devam edenlerin de amacının bir an önce meslek sahibi olup para kazanmak olduğunu düşündüğümüzde, bu çocukların hemen hemen hiçbirinin üniversite eğitimi alma niyetinde olmadığını görmekteyiz. Oysaki bu çocukların büyük bir kısmı endüstri meslek liselerine gitmekte ve okul sonunda da meslek yüksek okullarına sınavsız geçiş imkânları bulunmaktadır.

Aslında ABD'de 1983 yılında yayınlanan "Nation At Risk" adlı raporda da ulusun geleceğinin risk altında görülmesinin sebebi bu durumdur. Çünkü mevcut sistemde çocukların eğitim seviyesinin azalma eğiliminde olduğu veya okula karşı ilgilerinin azaldığı görülmüştür. Bu nedenle çocukları bu davranışa iten nedenler araştırılmış ve öğrenimi bırakma eğiliminde olan çocuklara ilişkin risk faktörleri belirlenmiştir. Belirlenen risk faktörlerine göre de bu faktörlerin etkisini azaltacak veya ortadan kaldıracak koruyucu faktörlerin neler olabileceğine ilişkin çalışmalar üzerinde önemle durulmuştur. Kısacası bu raporla birlikte eğitim sistemi yeniden değerlendirilerek, çocukların okulla olan bağlarının kuvvetlendirilmesine ve okula devamlarının sağlanmasına çalışılmıştır.

Ülkemizde de konuyu suç ve öğrenim hayatına devam etmeme konusunda değerlendirdiğimizde, suça sürüklenen bu çocukların okulu bırakarak gelecek hayatlarında tehlikeye açık hâle geldikleri görülmüştür. Ne yazık ki geçmişte risk altında bulunan bu çocuklar, suça sürüklenerek bu teoriyi doğrulamışlardır. Sonuç olarak suça sürüklenen çocukların öğrenim düzeylerinin oldukça düşük ve öğrenim hayatına devam etmeme eğilimlerinin fazla olduğunu söyleyebiliriz.

• **Suçta sürüklenen çocuklardan öğrenim hayatını lise seviyesine taşıyanların gittikleri lise türleri hangileridir?**

Öğrenim hayatını lise eğitimi seviyesine taşıyan çocukların gittikleri liselerin türüne baktığımızda endüstri meslek liselerinin sayısı oldukça dikkat çekicidir. Bunun nedeni olarak, çocukların genelde diğer liselerin meslek edinmek için üniversite bitirmek gibi uzun bir sürece gereksinim gösterdiğini düşünmeleri olduğunu görmekteyiz. Bunun sonucunda da meslek edinmeye yönelik kazançlar elde etmek, akademik başarının önüne geçmektedir. Bu nedenle de bir kısım çocuk genel lisede okumanın zor olduğunu belirtmiştir. Çünkü bu çocuklar, düz lisedeki ders başarısının sadece ders çalışmayla ilgili olduğunu ve orada hayata yönelik hiçbir kazanımın elde edilemeyeceğini düşünmektedirler.

Ayrıca çocukların endüstri meslek lisesinin sonunda meslek yüksek okullarına sınavsız geçiş imkânı bulunmasına rağmen, eğitimlerini devam ettirmeyi düşünmemeleri ve yüksek öğrenimi kendileri için çok uzak bir hedef olarak düşünmeleri dikkat çekicidir. Aslında bu husus da çocukların endüstri meslek liselerini en kısa yoldan meslek sahibi olmak için tercih ettiğinin bir göstergesidir.

Öğrenim hayatını liseye taşıyan çocukların gittikleri liseler içerisinde hiç Anadolu veya Fen Lisesi gibi yüksek puanla öğrenci alan okulların olmaması da dikkat çekici bir husustur. Bu durum suça sürüklenen bu çocukların okulda akademik açıdan başarısız öğrenciler olduklarının bir

göstergesi olabilir. Sonuç olarak suça sürüklenen ve öğrenim hayatını liseye taşıyan çocukların büyük bir bölümü endüstri meslek liselerini tercih etmiştir. Bu nedenle de koruyucu tedbirlerin alınmasında endüstri meslek liselerine devam eden çocukların dikkate alınmasının veya ekonomik kaygılarıyla ilgili sorunların çözümünde yardımcı olunmasının büyük önemi bulunmaktadır.

- **Suçta sürüklenen çocukların okula devamsızlık (okuldan kaçma) durumu nedir?**

Çocuk suçluluğu ve çocukların okul hayatı üzerine yapılan araştırmaların çoğu tarafından ele alınan konulardan bir tanesi okuldan kaçma davranışıdır. Bu konuda gerek ülkemizde gerekse de yurt dışında yapılan araştırmalar, suça sürüklenen çocukların çoğunlukla okuldan kaçma davranışını sergiledikleri yönündedir. Hatta çoğu yabancı çalışmada bu davranışı sergileyen çocuklar “risk altındaki öğrenciler” olarak tanımlanmaktadır. Çalışmamızda da suça sürüklenen çocukların büyük bir kısmının okuldan kaçma davranışını sergilediği görülmektedir. Ayrıca bir dönem içerisinde on günden fazla okuldan kaçmayı “alışkanlık hâline getirilmiş davranış” olarak kabul edersek, okuldan kaçtığını beyan eden çocukların yarıya yakınının bu gruba girdiği görülmektedir.

- **Suçta sürüklenen çocukların akademik başarıları nasıldır?**

Çocuk suçluların okul dönemlerine ilişkin yapılan çalışmaların çoğu tarafından ele alınan konulardan bir tanesi de çocukların akademik başarılarıdır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre okuldaki akademik başarı ile çocuk suçluluğu arasında ters orantılı bir ilişki vardır. Yani genel kanı, akademik başarısı düşük olan çocukların daha çok suça sürüklendiği yönündedir. Çalışmamızda elde edilen veriler de bu teoriyi destekler niteliktedir. Görüşmecilerin değerlendirmeleri de dikkate alınarak yapılan analizde, çocukların yarısından fazlasının derslerinin çok kötü veya kötü seviyesinde olduğu görülmüştür. Bunun yanında çocuklara “ders başarınızı olumsuz yönde etkileyen nedenler nelerdir” sorusu sorulduğunda sadece dört

çocuktan “derslerimde başarılıyım” yanıtının alınması, verilen oranların oldukça iyimser olabileceği sorusunu akıllara getirmektedir. Sonuç olarak çalışmamızdaki suça sürüklenen çocukların okul dönemlerindeki akademik başarısının oldukça düşük olduğunu söyleyebiliriz.

- **Suçta sürüklenen çocukların okulda yaptırım veya disiplin cezası alma durumu nedir?**

Suçta sürüklenen çocukların okul dönemlerinde aldıkları uyarı, yaptırım veya disiplin cezalarının önemli olmasının nedeni, bunların bir bakıma çocukların okuldaki kurallara uyumunun ve akran grubuyla etkileşiminin göstergesi niteliğinde olmasındandır. Aynı zamanda da bu cezalar, çocuğun ne derecede sağlıklı sosyalleşebildiğini göstermektedir.

Çalışmamızda yer alan çocuklara baktığımızda, yaklaşık üçte birinin okul hayatında uyarı, yaptırım veya disiplin cezası aldığını görmekteyiz. Bu uygulamanın sebeplerine baktığımızda ise karşımıza en çok “okulda kavga etmek” ve “devamsızlık” çıkmaktadır. Bu iki sorun aslında akran grubuyla olumlu iletişim kuramamanın ve okul ortamından uzaklaşma isteğinin neticesidir. Bunlara ilaveten diğer ceza ve uygulamaların sebepleri de değerlendirildiğinde, bu çocukların uyum problemlerinin olduğu görülmektedir. Okulda uyum sorunları yaşayan bu çocukların ise ileriki dönemde de toplum hayatında sorunlar yaşayabileceği ve sapmış davranışlar gösterebileceği ihtimali bulunmaktadır. Nitekim de bu çocuklar, suça sürüklenerek bu teoriyi doğrulamışlardır.

- **Suçta sürüklenen çocuklar, okulda nasıl öğrenciler olarak tanınmaktadırlar?**

Çocukların sınıflarındaki arkadaşlarını tanımlamalarına göre; arkadaşlarını kendilerinden daha başarılı, daha disiplinli ve daha şanslı görmekteirler. Bunlara ilaveten arkadaşlarını sevilen ve sosyal bireyler olarak kabul etmekte ve ekonomik açıdan onların da durumlarının kötü

olduğunu düşünmektedirler. Çocuklar sınıflarındaki arkadaşlarının ise kendisini çoğunlukla derslerinde başarısız, disiplinsiz, ekonomik durumu kötü, şanssız, içe kapanık, sakın, sevilen, yardımsever ve uyumlu olarak tanımlayacağını düşünmektedirler.

Çocukların arkadaşlarını ve onların da kendisini tanımlamalarını karşılaştırdığımızda, her ne kadar kendilerinin sevilen bireyler olduğunu ve arkadaşlarıyla benzer özellikler gösterdiklerini söyleseler de gerçekte kendilerini onlardan farklı bir yere koydukları görülmektedir. Bunun en belirgin kanıtı ise çocukların yarıdan fazlasının okulda arasının iyi olduğunu düşündüğü en fazla 3 arkadaşının olduğunu belirtmesidir. Bu durum bir bakıma bu çocukların sınıfındaki akran grubuyla uyum sorunları yaşadığını göstermektedir. Sonuç olarak okulda akran grubuyla uyum sorunları gösteren, akademik başarı ve disiplin açısından sorunlar yaşayan çocukların okul ortamından ve arkadaş çevresinden uzaklaşacağı değerlendirildiğinde, suça daha kolay sürüklenebileceği söylenebilir.

• **Suçta sürüklenen çocukların okuldaki sportif, kültürel veya kulüp faaliyetlerine katılma durumu nedir?**

Çocuğun okulda sportif, kültürel veya kulüp faaliyetlerine katılması hem sosyalleşmesi yönünde hem de okulu sadece ders olarak görmemesi, ders dışı etkinliklerle okulda güzel vakit geçirmesi, beceriler kazanması ve kendindeki yetenekleri keşfedebilmesi açısından oldukça önemlidir. Çalışmada elde edilen veriler ise çocukların yarıya yakın bir kısmının okuldaki bu faaliyetlere katılmadığını göstermektedir. Bu durum aynı zamanda çocukların yarıya yakınının okulu sadece ders olarak görmesinin veya okulu sıkıcı bulmasının bir nedeni olabilir. Bu da çocukların okula karşı bakış açılarını etkileyen faktörlerden biridir. Sonuç olarak okuldaki faaliyetlere katılmamanın doğurduğu sebeplerin çocukların suça sürüklenmesinde dolaylı etkisinin olduğu söylenebilir. Ayrıca okulda bu faaliyetleri icra edebilmek için gerekli fizikî ortamın da bulunmasının büyük önemi olduğu gerçeği dikkatlerden kaçmamalıdır.

- **Suça sürüklenen çocukların, okul dönemlerinde bağımlılık yapan madde kullanım durumu nedir?**

Çalışmamızda çocukların üçte birinden fazlasının okul dönemlerinde bağımlılık yapan madde kullandığı tespit edilmiştir. Bu maddeler arasında esrarın da bulunması, zaten bir kısım çocuğun doğrudan suç ile temas ettiği anlamına gelmektedir. Alkol kullanımı ve neden olduğu davranışlar da dikkate alındığında suça sürüklenen çocukların bu maddelerden etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda ayrıca sigaranın, madde kullandığını belirten çocukların neredeyse tamamı tarafından kullanıldığı; esrar, alkol gibi madde kullananların ise önce sigara ile madde kullanımına başladığı tespit edilmiştir. Bu durum dikkate alındığında henüz sadece sigara kullanan çocukların alkol ve esrar gibi maddeleri kullanma riski altında oldukları görülmektedir. Elbette bu tehlike ileriki dönemde suç ile temas edilme ihtimalini arttıracaktır. Ayrıca bağımlılık yapan maddelerin yoksunluk durumunda neden olduğu sorunlar da başlı başına suç teşkil eden davranışlara neden olmaktadır.

Bu hususlar değerlendirildiğinde bağımlılık yapan madde kullanımı ile suç arasında bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Burada önemli olan husus ise daha okul döneminde bu maddeleri kullanan çocukların suç ile temas ihtimalinin erken yaşta arttığı ve daha büyük tehlikelere açık hâle geldiğidir.

- **Suça sürüklenen çocukların öğretmenlerine karşı duydukları sevgi nasıldır?**

Çalışmada elde edilen bulgulara göre çocukların önemli bir kısmının öğretmenleri hakkında olumlu duygularının olmadığı ve onları sevmediği görülmektedir. Bu durum, çocukların öğretmenleriyle aralarında sıkı bağlar kuramadığını göstermektedir. Bu husus ise aynı zamanda çocuğun okulla olan bağlarını etkileyen en önemli etkenlerden biridir.

Yapılan değerlendirmede çocukların öğretmenleri hakkındaki olumlu veya olumsuz düşüncelerinde rol oynayan en önemli etkenin onların sorunlarıyla ilgilenip ilgilenmediği olmuştur. Aslında bu durum belki de çocukların ailede veya yaşadığı çevrede ihtiyaç duyduğu yol göstericiyi bulamamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle de çocuğun okula yeni gittiği dönemde kafasında olumlu olan öğretmen profili, gerekli ilgiyi göremediği veya kendisine olumlu davranışlar sergilenmediği zaman olumsuz hâle dönüşmektedir. Bunun sonucunda da okulla olan bağları zayıflamaktadır. Okulla olan bağların zayıflaması ise çocukların okul dışına yönelmesine neden olmakta ve bir bakıma suç ile temas etme ihtimallerini arttırmaktadır. Sonuç olarak öğretmenlere karşı duyulan sevgi ile çocukların suça sürüklenmesi arasında doğrudan olmasa bile dolaylı bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.

• Suça sürüklenen çocuklar, okul hayatlarında okul yönetiminden/öğretmenlerinden ne kadar destek almaktadırlar?

Çalışmada elde edilen bulgular, çocukların yarıya yakınının okul hayatlarında onların sorunlarıyla ilgilenen, onlara yardımcı olan ve canları sıkıldığında rahatlıkla sorunlarını paylaşabileceği bir öğretmeni veya okul yöneticinin olmadığını göstermektedir. Bunun yanında yine çocukların yarıya yakını, okulda her hangi bir suç veya kabahat işlediklerinde bunun kötü bir şey olduğunu veya ne anlama geldiği konusunda kendileriyle ilgilenen veya bu konuda aydınlatan birisinin olmadığını ifade etmektedir. Ayrıca çocukların büyük çoğunluğu okulda suç/kabahat teşkil eden bir davranış sergilediklerinde her hangi bir rehberlik hizmeti veya psikolojik destek almadığını ifade etmektedir.

Bu veriler çocukların büyük bir kısmının, okulda yöneticilerden veya öğretmenlerden yeterli destek almadığını sonucunu doğurmaktadır. Bu da çocukların okulda karşılaştıkları bir zorluk veya problem karşısında yalnız kaldıklarını ve doğru bir şekilde yönlendirilmediklerini göstermektedir. Bu çocukların ailelerinden de yeterli destek almadıklarını değerlendirdiğimizde,

sonucun daha vahim olduğunu görmekteyiz. Sonuç olarak okulda yeterli destek ve olumlu yönlendirme alamayan çocukların, suça daha kolay sürüklenebileceğini söyleyebiliriz. Ailenin yetersiz desteği ise bu sonucun meydana gelmesini daha da kolaylaştırmaktadır.

• **Suçta sürüklenen çocuklar, okul hayatlarında uzlaşma becerileri kazanmışlar mıdır?**

Uzlaşma, çocukların sorun yaşadığı her hangi bir arkadaşıyla ortak bir noktada birleşebilmesi açısından önemli bir husustur. Bu aynı zamanda toplumsal hayatta kargaşanın ve anlaşmazlıkların önüne geçilebilmesi açısından da önemlidir. Bu bakımdan insanlara nasıl uzlaşılacağını öğretmenin en iyi yolu, daha okul döneminde bunu benimsemelerini sağlamaktır. Yani bu eğitimi okulda vermektir.

Çalışmamızda çocuklara akran grubuyla bir problem yaşadığında problemi uzlaşma yoluyla nasıl çözeceklerine dair okulda kendilerine bilgi verilip verilmediği sorulduğunda, çocukların % 67,6'sından "hayır" yanıtı alınmıştır. Öğretmenleri veya okul idaresi tarafından sorun yaşadığı arkadaşıyla hiç uzlaşma yoluna gidilip gidilmediği sorulduğunda ise çocukların % 71,9'undan "hayır" yanıtı alınmıştır. Her iki soruda da "evet" yanıtını verenlerin ise çoğunun uzlaşma hakkında bilgi sahibi olmadıkları ve uzlaşmayı sadece kavga sonrası barışma veya barıştırılma olarak gördükleri tespit edilmiştir.

Bu durum okullarımızda uzlaşma eğitiminin yetersizliğini ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle çocuklar, okulda olumlu çatışma çözme yöntemleri konusunda yeterli eğitimi almamaktadırlar. Nasıl uzlaşacağını bilmeyen çocukların ise sorunlarını başka yöntemlerle çözmeye çalışacağını düşünmek yanlış olmayacaktır. Belki de bu yöntem suç teşkil edecektir. Sonuç olarak suça sürüklenen çocukların nasıl uzlaşma sağlanacağını bilmediklerini söyleyebiliriz.

- **Suça sürüklenen çocuklar, okulda şiddet görmüş müdür?**

Çalışmamızda elde edilen veriler şiddete maruz kalan çocukların bir kısmının okula karşı soğuduğunu, bir kısmının ise bunu normal karşıladığını göstermektedir. Okula karşı soğuma; okulla olan bağların zayıflaması anlamına geldiğinden, suç teşkil eden davranışa etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Şiddeti normal bir olay gibi karşılama ise bu çocukların zaten gerek ailede gerekse de yaşadığı çevrede şiddetle iç içe olduğunun bir göstergesidir. Bu çocukların da suç ile temas etme ihtimalinin oldukça yüksek olduğu açıktır. Bu durumda önemli olan çocukları şiddetten uzak tutmak ve korumaktır. Aksi takdirde çocuk ile şiddet nerede bir araya gelirse gelsin sonucunda suça sürüklenme gibi üzücü olaylar meydana gelebilecektir.

- **Suça sürüklenen çocukların ailesinin okula ve okumaya karşı bakış açısı nasıldır?**

Çocuğun eğitiminde; ailenin çocuğunun okumasını istemesinin yanında çocuğuna destek olması, ekonomik sıkıntılardan mümkün olduğu kadar uzak tutması ve çocuğun da okula olumlu bakmasını sağlaması önemli hususlardır. Elde ettiğimiz veriler suça sürüklenen çocukların çok az bir kısmının gerçek anlamda ailesi tarafından desteklendiği yönündedir. Aile tarafından desteklenmeme ise çocuğun okula bakış açısını olumsuz yönde etkilemekte, onu okuldan uzaklaştırmakta veya başka arayışlar içine itmektedir. Bu durumdaki çocuklar ise önemli bir risk grubu oluşturmakta ve müdahale edilmediğinde suça sürüklenmektedirler.

- **Suça sürüklenen çocukların okula bakış açısı nasıldır?**

Okul; çocukların olumlu kişilik özellikleri kazanmasını, sosyalleşmesini, bilgili birer vatandaş ve meslek sahibi olmasını sağlayan kurumdur. Çocukların okulun bu olumlu özelliklerinden faydalar elde edememesi veya yeterince faydalanamaması elbette öncelikle kendisini ve

ailesini, sonrasında ise toplumun geleceğini etkileyecektir. Bu nedenle de çocukların okulla aralarında sıkı bağlar kurmasının oldukça önemli bir konu olduğu değerlendirilmektedir. Çalışmamızda elde edilen veriler de suça sürüklenen çocukların okuldan istenilen seviyede faydalanamadığını, okulla yeterince olumlu bağlar kuramadığını ve bu çocukların okula bakış açılarında olumsuzluklar olduğunu göstermektedir. Bu durumda çocuklar, okul ortamından uzaklaşarak her türlü tehlikeye açık hâle gelmekte ve sonucunda da suça sürüklenmektedirler.

- **Suçta sürüklenen çocukların okul dönemlerinde barındırdıkları risk faktörleri nelerdir?**

Bu çalışmanın amaçlarından bir tanesi de suça sürüklenen çocukların okul dönemlerinde barındırdıkları risk faktörlerini tespit etmektedir. Bunun yanında çalışmada çocukların aileleri hakkında da önemli bilgiler elde edildiğinden, çocukların suça sürüklenmesinde rol oynadığı değerlendirilen bazı ailesel risk faktörlerine de burada yer verilmiştir. Okul dönemine ilişkin risk faktörleri ise birinci ve ikinci derecede olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Birinci derece risk faktörleri, suça sürüklenen çocukların çoğu tarafından sahip olunan özelliklere göre tespit edilmiştir. İkinci derece risk faktörleri ise çocukların çoğu tarafından sahip olunmasa bile, suça sürüklenmesinde oldukça etkili olduğu düşünülen özelliklere belirlenmiştir. Bu bağlamda ailesel ve okul dönemine ilişkin risk faktörleri şu şekilde değerlendirilmiştir:

- ✓ **Çocukların Suça Sürüklenmesinde Etkili Olduğu Düşünülen Ailesel Risk Faktörleri:**

- Anne ve babanın çocukları üzerinde yeterli derecede kontrol sağlayamaması veya çocuklarını yönlendirmede yetersiz kalması,

- Anne ve babanın çocuğunun eğitimine karşı ilgisiz olması veya okumanın yararına inanmaması,

- Ailenin eğitim seviyesinin oldukça düşük olması,

- Ailenin ekonomik açıdan büyük sıkıntılarının bulunması,
- Kalabalık aile yapısı,
- Ailenin göç etmiş olması.

✓ **Suçta Sürüklenen Çocukların Okul Dönemlerine İlişkin Birinci Derece Risk Faktörleri:**

- Okuldan kaçma davranışı sergileme,
- Akademik açıdan başarısız olma,
- Öğrenim hayatını lise seviyesine taşımama veya taşımayı düşünmeme eğiliminde olma,
- Okulda sınıf arkadaşları tarafından başarısız, disiplinsiz, ekonomik durumu kötü, şanssız, içe kapanık ve sakın olarak tanımlanma,
- Çocuğun okulda arasının iyi olduğunu düşündüğü çok az arkadaşının olması,
- Okulda kendisiyle ilgilenilmediği veya kendisine destek olunmadığını düşünme,
- Çocuğun okula ve okumaya karşı olumlu düşüncelerinin olmaması.

✓ **Suçta Sürüklenen Çocukların Okul Dönemlerine İlişkin İkinci Derece Risk Faktörleri:**

- Ekonomik sıkıntılar nedeniyle çalışıp para kazanmanın okumaktan daha iyi olduğu görüşüne sahip olma,
- Okulda uyarı, yaptırım veya disiplin cezası almış olma,
- Okulda veya dışarıda kötü arkadaş çevresine sahip olma,

- Okuldaki etkinliklere katılmama,
- Okul döneminde veya öncesinde bağımlılık yapan madde kullanma/kullanmaya başlamış olma,
- Öğretmenlere ve okula karşı olumsuz duygulara sahip olma,
- Okulda şiddet görme.

• **Çalışmada belirlenen risk faktörlerinin etkisini azaltacak veya ortadan kaldıracak koruyucu faktörler neler olabilir?**

Çalışmada belirlenen ailesel ve okul dönemine ilişkin risk faktörlerinin etkilerini azaltacağı veya yok edeceği değerlendirilen koruyucu faktörler şu şekildedir:

✓ **Ailesel risk faktörlerine ilişkin koruyucu faktörler**

- Anne ve babaların çocuk yetiştirme konusunda doğru ve tam bilgiye sahip olması,
- Ailenin çocuğu doğru yönlendirmesi ve çocuğa destek olması,
- Anne ve babaların eğitim seviyelerinin yeterli olması,
- Anne ve babanın ekonomik açıdan bakabileceği kadar çocuk sahibi olması,
- Anne ve babanın çocuk üzerinde tam ve etkin kontrol sağlaması,
- Ailelerin daha iyi ekonomik kazanç veya yaşam koşulları elde etme ümidiyle her hangi bir güvencesi olmadan büyük şehirlere göçlerinin önüne geçilmiş olunması.

✓ **Okul dönemindeki risk faktörlerine ilişkin koruyucu faktörler**

- Çocukların okuldan kaçmalarının önüne geçilmesi,
- Çocukların eğitim hayatlarına devamlarının sağlanması,
- Çocuklara okulun yararlı bir kurum olduğuna inandırılması,
- Çocukların okulda bulunmaktan zevk almasının sağlanması,
- Okuldaki rehberlik hizmetlerinin etkin olarak yürütülmesi,
- Okulda farklı davranış özellikleri gösteren çocukların sorunlarıyla ilgilenilmesi ve gerekirse psikolojik destek almalarının sağlanması,
- Okulda çocuklara doğru çatışma çözme yöntemlerin öğretilmesi ve çocukların iletişim kurma yeteneklerinin geliştirilmesi,
- Okulda çocuklara nasıl iyi bir vatandaş olunacağını öğretilmesi,
- Bağımlılık yapan madde kullanımının zararları konusunda çocukların eğitilmesi ve bu maddelerin kullanımının önüne geçilmesi,
- Ailelerinin ekonomik gelir seviyesi nedeniyle çocuklar arasında oluşabilecek farklılıkların okul ortamında en aza indirgenmesi,
- Ekonomik açıdan sorunları olan ailelerden gelen çocukların, eğitimlerine devam edebilmesi için gerekli tedbirlerin alınmış olması,
- Okul ve aile arasında etkin bir işbirliğinin kurulması,
- Çocukların okuldaki etkinliklere katılımının sağlanması,
- Öğretmen ve çocuk arasında olumlu bağların kurulması,
- Okul ortamının her türlü şiddetten arındırılmış olması.

Sonuç olarak çalışmada elde edilen tüm veriler değerlendirildiğinde; suça sürüklenen çocukların daha okul dönemlerinde diğer arkadaşlarından farklı özellikler gösterdikleri, okulla sıkı bağlar kuramadıkları, okulda uyum sorunları yaşadıkları, okula ve okumaya karşı tutumlarında olumsuzluklar olduğu görülmektedir. Bütün bunların oluşmasına neden olan etmenlere bakıldığında ise aile ve okul odaklı nedenler karşımıza çıkmaktadır.

Ailesel etkenlere bakıldığında; ailelerin çocukları üzerinde etkin kontrol kuramaması, çocuklarını iyi yönlendirememesi, çocuklarının eğitimleri konusunda ilgisiz veya yetersiz kalması ve ailenin ekonomik sorunlarını çocuğun omuzlarına da yüklemesi dikkati çeken hususlardır. Okula ilişkin nedenlere bakıldığında ise çocuklar için okulun veya okul ortamının eğitici ve eğlendirici özelliklerin ikisini birden oluşturamadığı, eğitimin yararı ve gerekliliği konusunda aileden gelen eksik veya hatalı yönlendirmeyi olumlu yöne çeviremediği, çocuklara çatışma çözme yöntemleri gibi toplumsal hayata uyum konusunda gerekli olan sosyal becerileri öğretmediği, çocukları akademik açıdan başarısızlık durumunda yalnız bıraktığı, okul idaresi ve aile dayanışmasının etkin olarak kurulamadığı ve çocukların okulda yaşadıkları sorunlarla ilgili gerekli rehberlik hizmetini etkin olarak alamadığı görülmektedir. Suça sürüklenen çocukların okul dönemlerine ilişkin elde risk faktörleri ise bu çocukların çok büyük bir kısmının okulda etkin olarak uygulanan rehberlik hizmetleri veya dikkatli okul idaresi/öğretmenleri tarafından tespit edilebileceğini göstermektedir.

2. ÖNERİLER

Çocuk suçluluğu toplumsal bir sorun olmakla birlikte meydana gelmesinde rol oynayan faktörlerin toplumdan topluma değişiklikler gösterebileceği veya her faktörün önem derecesinin farklılıklar içerebileceği unutulmaması gereken bir konudur. Bu nedenle ülkemizde çocuk suçluluğu konusunda yapılan çalışmaların, ülkemizin gerçekleri doğrultusunda yapılması, konunun çözümü yönündeki çalışmaların etkinliğini arttıracaktır. Bu bağlamda tespit edilen öneriler şu şekildedir:

- Çocuk suçluluğu çok boyutlu bir sorundur. Konunun çözümüyle ilgili ülkemizdeki duruma baktığımızda, her kurumun kendi faaliyet alanında çalışma ve uygulamalar yürüttüğünü görmekteyiz. Ne yazık ki, çoğu zaman bu çalışma ve uygulamalar sadece kurumsal alanda kalmakta, konuyu ilgilendiren diğer kurum/kuruluşlarla koordinasyon veya bilgi alışverişi yapılmamaktadır. Bu nedenle çocuk suçluluğu hususunda yapılan tüm çalışmaları yönlendirecek, yönetecek, koordine edecek, birbirleri arasında tutarsızlıkları giderecek ve çalışma alanı sadece bu konu olacak bir teşkilatın devlet tarafından oluşturulmasının sağlanması uygun olacaktır.

- Günümüzde çocuk suçluluğunu önlemede çocukların barındırdıkları risk faktörlerinin tespit edilmesi ve sonrasında bu faktörlerin etkisini azaltacak veya yok edecek koruyucu faktörler üzerinde çalışılması, oldukça etkin bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda yurt dışında yapılan çalışmalar oldukça fazla olmakla birlikte, ülkemizde bu çalışmaların azlığı dikkat çekicidir. Bu nedenle ülkemizde de çocuk suçluluğunu önleme çalışmalarında risk ve koruyucu faktör çalışmalarına ağırlık verilmesi, bu konudaki gayretlerin etkinliğini arttıracaktır.

- Çocukların barındırdıkları risk faktörlerinin belirlenebileceği en iyi yer okullar, bunu yapabilecek en iyi kişiler ise öğretmenlerdir. Bu maksatla çocuk suçluluğunu önleme çalışmalarının öncelikle okullar ile koordine edilmesinin, hedef merkezli çalışma sağlayacağı dikkate alınmalıdır.

- Çocukların suça sürüklenmesinde aile, okul, akran grubu, yaşanan çevre ve toplumsal normlar gibi birçok etken rol oynamakla birlikte bunlardan en önemlisi ailedir. Çünkü ailenin diğer etkenler üzerinde de önemli etkisi bulunmaktadır. Bir bakıma aile, çocuğun suça sürüklenmesinde zincirleme reaksiyonun en başındaki halkadır. Basit bir örnek vermek gerekirse ailenin çocuğa karşı ilgisizliği onun okul hayatında başarısız olmasına; okul hayatındaki başarısızlık, okul ile bağlarının zayıflamasına; okulla bağların zayıflaması, okuldaki kaçma ve suça temas etmiş arkadaşlar edinmesine neden olabilir. Görüldüğü gibi ailedeki bir eksiklik, çocuğun suça

sürüklenmesinde rol oynayan diğer etkenleri de harekete geçirmektedir. Bu nedenle de çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesinde ailelerin eğitiminin büyük önemi bulunmaktadır. Bu maksatla öncelikle ailelerin barındırdığı risklerin çok olarak görüldüğü bölgelerde uzman kişilerce ailelere çocuk yetiştirme konusunda eğitim verilmesinin ve ailelerin takip edilmesinin, çocuk suçluluğunu önleme çalışmalarında önemli bir adım olacağı değerlendirilmektedir. Bunun yanında ülkemizde her çocuğun doğum sonrasında belirli aylarda çeşitli aşılarda olması gerektiği düşünüldüğünde, aşı esnasında ailelere kısa süreli telkin ve eğitimlerin verilmesinin uygun olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca okul döneminde çocuğu olan aileler için belirli zamanlarda çocuklarının devam ettiği okullarda eğitimler verilerek, aile eğitiminin sürekliliği sağlanabilir.

- Çocukların suça sürüklenmesinin önlenmesinde okul, etkin olarak tüm işlevlerini yerine getirdiğinde başlı başına bir koruyucu faktör olarak düşünülebilir. Çünkü çocuğun okulla arasında sıkı bağlar kurması ve okulunu sevmesi, onu birçok tehlike içeren dış ortamdan ayıracaktır. Bunun yanında okulda verilen eğitimin çocukta olumlu yönde davranış değişikliklerine yol açması, çocuğun suç ile temas etme ihtimalini azaltacaktır. Bu maksatla çocukların okul ile sıkı bağlar kurabilmesinin ve okulu sevebilmesinin sağlanması zorunludur. Bu nedenle okulun müfredattaki dersleri verme işlevinin yanında çocuğun gelişimini ve güzel zaman geçirebilmesini sağlayıcı özelliklerinin de ortaya çıkarılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

- Okullardaki rehberlik hizmetlerinin etkin olarak yürütülmesi, doğru yönlendirmeye ihtiyacı olan veya sorunlar yaşayan çocukların suçtan uzak tutulmasında önemli rol oynayacağı unutulmamalıdır. Bu maksatla her okulda rehber öğretmen bulundurulmasının ve etkin olarak çalışmalarının sağlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

- Çalışmada elde edilen bulgulara göre çocukların öğretmenlerini sevip sevmeme konusunda rol oynayan en önemli etken, öğretmenlerin çocukların sorunlarıyla ilgilenip ilgilenmediğidir. Bu maksatla sınıf

öğretmenlerinin sorumlu olduğu sınıftaki her öğrenciyi tanimasının ve bu konuda rehber öğretmen ile koordinasyonda bulunmasının gerekliliği unutulmamalıdır.

- Çocuklara okul dönemlerinde uzlaşma gibi eğitimler verilerek, doğru çatışma çözme yöntemleriyle sorunlarını çözmeleri öğretilmelidir.

- Çocukların okulu bırakarak dışarıda her türlü tehlikeye açık hâle gelmesinin önüne geçilmelidir.

- Çocuklara okulda iletişim becerileri kazandırılmasının sağlıklı sosyalleşmesi ve iyi ilişkiler kurabilmesi için gerekli olduğu unutulmamalıdır.

- Çocukların okuldan kaçması engellenmeli ve bu konuda aileler bilgilendirilmelidir.

- Akademik açıdan başarısız olan çocukların başarısızlık sebeplerinin araştırılması ve azaltılması yönünde çocuğa destek olunması sağlanmalıdır.

- Okul ve aile arasında sıkı bir işbirliği kurularak çocukların eğitimi konusunda kontrol mekanizması iki taraflı etkin olarak çalıştırılmalıdır.

- Çocuğun okul hayatında, ailenin ekonomik sıkıntılarında en az şekilde etkilenmesi için gerekli tedbirler devlet tarafından alınmalıdır.

- Okulda ders dışı etkinliklere de ağırlık verilmeli ve tüm çocukların bu etkinliklere katılımı sağlanmalıdır.

- Okulda disiplin sorunları yaşayan öğrencilerin bu davranışlarının nedenleri araştırılmalı ve bir uzman tarafından takibi sağlanmalıdır.

- Çocuğun okulla arasındaki bağların kuvvetlendirilmesinin yanında ailelerin de buna dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

- Çocukların buldukları yaşlar itibarıyla hareketli bir dönemde oldukları düşünülürken, okulda spor gibi dallara yönlendirilmeleri sağlanmalıdır.

- Çocukları her türlü şiddetten uzak tutacak önlemler hayata geçirilmelidir. Bu bağlamda okullardaki şiddet de önlenmelidir.

- Okulların fizikî imkânları, çocukların ihtiyaç duyacağı her türlü tesis, saha ve dersliğı barındıracak şekilde yeniden gözden geçirilmelidir.

- Okulda, bağımlılık yapan maddelerin kullanımının zararları konusunda eğitimler verilmelidir.

- Okulda farklı davranış özellikleri gösteren çocukların aileleriyle de görüşülerek gerektiğinde bir uzman tarafından kontrolü sağlanmalıdır.

- Çocuklara yaptıkları olumsuz davranışların ne anlama geldiğı ve sonuçları öğretilmelidir.

- Çocuklar, öğrenim hayatının gerekliliğı konusunda ikna edilmelidir. Bu maksatla çocuklara öncelikle okullun hayattaki önemi öğretilmelidir.

KAYNAKÇA

ADAK, Nurşen. "Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Televizyon ve Şiddet", **Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, Ankara, 30, 2004: 27-38.

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Resmî İnternet Sitesi. "Çocuk Mahkemeleri 2008 Yılı İstatistik Tabloları", <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2008/ist_tab.htm>, 23 Mayıs 2010.

ALBANESE, Jay. **Criminal Justice**, Pearson Education, 2005.

ALKAN, Hidayet Betül. **İlköğretim Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri ve Okulda Şiddet** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

ALTUNER, Durdu ve diğerleri. "Madde Kullanımı ve Suç İlişkisi: Kesitsel Bir Araştırma", **Tıp Araştırmaları Dergisi**, 7 (2), 2009: 87-94.

AKYÜZ, Emine. **Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, Ankara, Millî Eğitim Basımevi, 2000.

At Risk Children Foundation İnternet Sitesi. <<http://www.atriskchildren.org/aboutus.html>>, 25 Mart 2010.

AVCI, Müjdat. "Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 11, 1, 2008: 49-73.

AYDIN, İnanet. "Risk Altındaki Çocukların Eğitiminde Alternatif Okullar: ABD Örneği", E. AKYÜZ, S. ULUĞTEKİN, Y. ACAR, Ö. ÖNTAŞ (Ed.), **III. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu "Bakım, Gözetme ve Eğitim"**, Ankara, 2005: 331-344.

BAKER, Myriam ve diğerleri. "Truancy Reduction: Keeping Students in School", **Juvenile Justice Bulletin**, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention Publication, 2001.

BEYAZOVA, U. ve F. ŞAHİN. "Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı", **Millî Eğitim Dergisi**, 151, 2001.

Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi İnternet Sitesi. "SHÇEK 2010-2014 Stratejik Planı Özeti ve STK'ların Görüşleri", <<http://stk.bilgi.edu.tr/docs/shcekelestiri.pdf>>, 25 Mart 2010.

Bursa Büyük Şehir Belediyesi İnternet Sitesi. "Risk Altındaki Gençler ile Sosyal Çalışma Sempozyumu Özeti", <http://www.bursa.bel.tr/igep_program.pdf>, 25 Mart 2010.

CNNTÜRK İnternet Sitesi. "Açlık Sınır Sekiz Yüz Elli İki TL. Oldu", 26 Nisan 2010, <<http://www.cnnturk.com/2010/ekonomi/genel/04/26/aclik.siniri.852.tl.ordu/573759.0/index.html>> , 21 Mayıs 2010.

ÇELENK, Süleyman. "Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması", **İlköğretim Online E-Dergi**, 2003, <<http://ilkogretim-online.org.tr/vol2say2/v02s02d.pdf>>, 10 Mayıs 2010.

COMPTON, D. ve M. BAIZERMAN. "Services For At-Risk Students in Schools", **Children Today**, 20, 1991.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Resmî İnternet Sitesi. <http://www.cte.adalet.gov.tr/kaynaklar/istatistikler/kadin_cocuk/cocuk.htm>, 06 Mart 2010.

ÇEVİK, Abdülkadir. "Göçlerle Ortaya Çıkan Kültürel Farklılıklar Küreselleşme, Kimlik ve Terör", **Politik Psikoloji Derneği Bülteni**, Ankara, 2009.

Çocuk Koruma Kanunu, 03.07.2005, 5395, Resmî Gazete 15.07.2005, 25876.

DALEY, C. ve A. ONWUEGBUZIE. "Predictors of Juvenile Delinquency and Violence", **Annual Meeting of Mid-South Educational Resarch Association Publication**, 1995.

DEMİRBAŞ, Timur. **Kriminoloji**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005.

DEMİRDÖVEN, İsmail. "Çocuk ve Suç Kavramlarına Felsefe Açısından Bir Bakış", E. AKYÜZ, S. ULUĞTEKİN, Y. ACAR, Ö. ÖNTAŞ (Ed.), **III. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu "Bakım, Gözetme ve Eğitim"**, Ankara, 2005: 145-154.

DONNELLY, Margarita. "At Risk Students", **ERIC Diegest**, Series Number 21, ED292172, 1987.

DÖNMEZER, Sulhi. **Kriminoloji** (8'inci Baskı), İstanbul, Beta Basım, 1994.

FARRINGTON, David. "Explaining And Preventing Crime: The Globalization of Knowledge", **Criminology**, 38 (1), 2000.

FLANNERY, Daniel ve diğerleri. "Youth Gangs: A Developmental Perspective", **Delinquent Violent Youth: Theory and Interventions**, Sage Publications, Thousand Oaks, 1998: 175-204.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Resmî İnternet Sitesi. "Sokakta Çalışan Çocukların Rehabilitasyon Projesi", <<http://www.gap.gov.tr/Turkish/Sosprj/cocuk.html>>, 25 Mart 2010.

GARRISON, R.C. ve K.C. GARRISON. Ergenliğin Anlamı ve Tarihsel Gelişimi (1965), (Çev. Uğur ÖNER), **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 16, 1, 1983: 87-97.

GLUECK, S. ve E. T. GLUECK. **Unraveling Juvenile Delinquency**, New York, The Commonwealth Fund, 1950.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz. **Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1962.

GÜNBAYI İ. ve İ. KARAHAN. “İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Kurum İçi Çatışmaları Yönetim Biçimleri”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Afyon, VIII, 1, 2006: 209-230.

GÜNÇE, Gülseren. “Çocuk Suçluluğu ve Aile”, **Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu**, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınları, 130, 1983.

Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar 2007-2008, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, 2009.

HANCI, İ. Hamit. “Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Sosyal Bir Yara İç Göçler ve ÇARPIK Kentleşme”, **Hekim ve Yaşam**, İzmir Tabip Odası Yayını, 6, 1999.

HARACHI, Tracy. “A Prevention Science Framework Aimed At Delinquency”, **Annual Report For 2000 and Resource Material**, Series No.59, Tokyo, UNAFEI, 2002: 183-194.

HAWKINS, D., R.F. CATALANO, J. MILLER. “Risk and Protective Factors for Alcohol and Other Drug Problems in Adolescence and Early Adulthood: Implications for Substance Abuse Prevention”, STERNBERG, Robert (Ed.), **Psychological Bulletin**, 112, 1, 1992: 64-105.

HAWKINS, David ve diğerleri. “A Review of Predictors of Youth Violence”, LOEBER R. ve D.P. FARRINGTON (Ed.), **Serious & Violent Juvenile Offenders**, Thousand Oaks, Sage Publications, 1998: 106-146.

HILL, M. ve K. TISDALL. **Children and Society**, New York, Longman, 1997.

HORN L. ve X. CHEN. “**Toward Resiliency: At-Risk Students Who Make It To Collage**”, U.S. Department of Education Office of Educational Research and Improvement Publication, 1998.

Institute of Heartmath Resmî İnternet Sitesi. “At Risk Students”, <<http://www.heartmath.org/education/education-applications-at-riskstudents.html>>, 03 Nisan 2010.

İÇLİ, Tülin Günşen. **Kriminoloji** (7’nci Baskı), Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007.

İÇLİ, Tülin Günşen. **Çocuk Suç ve Sokak**, Ankara, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Yayın No: 142, 2009.

İRİ, İsmail. **Suç İşleme Saikiye Ankara Jandarma Çocuk Merkezine Getirilen Çocukların Suç ve Aile Profili (Keçiören İlçesi Örneği)** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2005.

JOSEPH, Janice. **Black Youths, Delinquency and Juvenile Justice**, Westport, Praeger Publishers, 1995.

KANDAKAI, Tina ve diğerleri. "Mother's Perceptions of Factors Influencing Violence in Schools", **Journal of School Health**, 69, 5, 1999: 189-195.

KARABULUT, Semender. **Suçlu Çocukların Türkiye Profili** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

KELEŞ, Ruşen. **Kentleşme Politikası** (11'inci Baskı), İmge Kitabevi, 2010.

KILIÇ, Yavuz Selim. **Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

KIZMAZ, Zahir. "**Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14, 2, 2004: 291-319.

KOÇ, Mustafa. "Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 17 (2), 2004: 231-256.

KOICHI, Hamai. "Changing Juvenile Delinquency while Japan is Moving Toward a Society Marked by a Widening Disparity Between Winners and Losers", **American Society of Criminology Annual Meeting Report**, Atlanta, 2007.

KONANÇ, Esin. "Çocuk Suçluluğu", **Türk Hukuku ve Toplumuna Üzerine İncelemeler**, Ankara, Türkiye Kalkınma Vakfı Yayını, 1974.

LAND, D. ve N. LEGTERS. "The Entent and Consequences of Risk in U.S. Education", STRINGFIELD S. ve D. LAND (Ed.), **Educating At-Risk Students**, Chicago, National Society for the Study of Education, 2002: 1-27.

LEVIN, Henry. "Accelerated Schools For At Risk Students", **Center For Policy Research in Education**, Research Report Series RR-010, 1988.

LIPSEY, M. ve J.H. DERZON. "Predictors of Violent or Serious Delinquency in Adolescence And Early Adulthood", LOEBER R. ve D.P. FARRINGTON (Ed.), **Serious & Violaent Juvenile Offenders**, Thousand Oaks, Sage Publications, 1998: 86-105.

LIONTOS, Lynn Balster. "Involving At-Risk Families in Their Children's Education", <<http://www.ericdigests.org/pre-9218/risk.htm>>, 25 Mart 2010.

London Borough of Barking and Dagenham Resmî İnternet Sitesi. "Child Protection, Children At Risk", <<http://www.lbbd.gov.uk/6-socialservices/childprotection/ss-child-protect-risk.html>>, 25 Mart 2010.

LOTZ, Roy ve diğlerleri. **Juvenile Delinquency and Juvenile Justice**, New York, Random House, 1985.

MAHİROĞLU, A. ve B. BULUÇ. "Orta Öğretim Kurumlarında Fiziksel Ceza Uygulamaları", **Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 1, 2003.

MCCORD, Juan. "Family Relationship, Juvenile Delinquency and Adult Criminality", **Criminology**, 29, 3, 1991.

MCCORD, Juan. "Forging Criminality In Familiy", **Handbook of Youth and Justice**, New York, Kluwer Academic Plenum Publishers, 2001.

MCMILLAN J. ve D. REDD. "At-Risk Students and Resiliency: Factors Contributing to Academic Success", **The Clearing House**, Heldref Publication, 67 (3), 1994:137-140.

MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Resmî İnternet Sitesi. "Eğitim Ortamında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006-2011+)", <http://orgm.meb.gov.tr/duyurular/siddet_strateji_plani.pdf>, 21 Ocak 2010.

Medenî Kanun, 22.11.2001, 4721, Resmî Gazete 08.12.2001, 24607.

MUCCHIELLI, Laurent. "Trends in Juvenile Delinquency in France (1980-2000)", <http://www.fesu.org/fileadmin/efus/pdf/PJJ_Trends_in_juvenile_delinquency_VA.pdf>, 06 Mart 2010.

National Education At-Risk Network İnternet Sitesi. <<http://www.atriskeducation.net/>>, 25 Mart 2010.

NEUMEYER, Martin. **Juvenile Delinquency In Modern Society**, Princeton, Van Nostrand Company, 1961.

OTHMANI, Ahmed. "Young Offenders and Youth at Risk: Overview of Current International Approaches Juvenile Justice in Europe", **Developing Citizenship Amongst Youth In Conflict with The Law Conference Report**, Port Elisabeth, 2002.

ÖTER, Adem. **Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri: Antalya Örneği** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

ÖZKALP, Enver. **Davranış Bilimlerine Giriş**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını, Yayın No:1355, , 2004.

Parenting at the Risk Child İnternet Sitesi. <<http://www.parentingtheatriskchild.com/index.html>>, 25 Mart 2010

POLAT, Oğuz. **Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004.

POLAT, Oğuz. “Çocuk Suçluluğu”, 2002, <<http://www.kriminoloji.com/cocuk%20suclulugu.htm>>, 18 Mart 2010.

Prevention Institute Resmî İnternet Sitesi. “What Factors Increase the Risk of Being Involved in Violence?”, 2001, <<http://www.preventioninstitute.org/component/jlibrary/article/id50/127.html>> , 6 Nisan 2010.

Psikoloji Sözlüğü İnternet Sitesi. <<http://www.termbank.net/psychology/7814.html>>, 11 Haziran 2010.

PUZZANCHERA, Charles. “Juvenile Arrests 2008”, **Juvenile Justice Bulletin**, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention Publication, 2009.

SCHMALLAGER, Frank. **Criminical Justice Today An Introductory Text For The 21st Century**, Pearson Education Inc., New Jersey, 2005.

SEVÜK, Handan Yokuş. **Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım**, İstanbul, Beta, 1998.

SEYDLITZ, R. ve P. JENKINS. “The Influence of Families, Friends, Schools and Community on Delinquent Behavior”, **Delinquent Violent Youth: Theory and Interventions**, Thousand Oaks, Sage Publications, 1998: 53-97.

SIEGEL, L. ve J. SENNA. **Juvenile Delinquency, Theory, Practice and Law**, Mineseto, 1981.

SOKULLU-AKINCI, Füsün. **Kriminoloji** (5’inci Baskı), İstanbul, Beta, 2007.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Resmî İnternet Sitesi. “Sokakta Yaşayan Ve/Veya Çalışan Çocuklara Yönelik Hizmet Modeli Eşgüdüm Toplantısı Sonuç Bildirgesi Bursa İli Modeli”, 2006, <http://209.85.229.132/custom?q=cache:AtyBR_fcqNkJ:www.shcek.gov.tr/hizmetler/sokakta_yasayan_calisan_cocuklar/bursa_il_eylem_plani.doc+risk+alt%C4%B1ndaki+%C3%A7ocuk&cd=1&hl=tr&ct=clink&gl=tr&inlang=tr&client=pub-9863095476571906>, 25 Mart 2010.

SHADER, Michael. “Risk Factors For Delinquency: An Overview”, 2004, <<http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojjdp/frd030127.pdf>>, 15 Nisan 2010.

SHOMAKER, Donald. **Theories of Delinquency**, New York, Oxford University Press, 1990.

SUSSMANN, Frederick. **Law of Juvenile Delinquency**, New York, Oceana Publications, 1959.

ŞEN, Seda. “Büyük Şehir Efsanesi ve Göçler”, **Politik Psikoloji Bülteni**, Ankara, 4, 2009: 12.

Surgeon General Resmî İnternet Sitesi. “Risk Factors For Youth Violence”, 2001, <<http://www.surgeongeneral.gov/library/youthviolence/chapter4/sec1.html>>, 10 Nisan 2010.

TÜFEKÇİ, Tuncer. **Ankara Jandarma Çocuk Merkezine Suç İsnadiyla Getirilen Çocuklar Üzerine Sosyo-Kültürel Bir Araştırma** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2005.

Türk Ceza Kanunu, 26.09.2004, 5237, Resmî Gazete 12.10.2004, 25611.

Türk Dil Kurumu Resmî İnternet Sitesi. “Büyük Türkçe Sözlük”, < <http://www.tdk.gov.tr/bts>>, 20 Nisan 2010.

Türkiye İstatistik Kurumu Resmî İnternet Sitesi. “Suç Türüne Göre Çocuk Ceza İnfaz Kurumuna ve Eğitimevine Giren Hükümlü Çocuklar”, <http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=1&ust_id=12>, 05 Mart 2010.

Türkiye İş Kurumu Resmî İnternet Sitesi. “Çocukların Mutlu Geleceği İçin Umud Yıldızı Projesi”, 2009, <http://statik.iskur.gov.tr/tr/proje_protokol/%C3%A7ocuklar%C4%B1mutlugelece%C4%9Fi_pp.pdf>, 25 Mart 2010.

ULUĞTEKİN, Sevda. **Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma**, Ankara, Bizim Büro, 1991.

UNHCR Resmî İnternet Sitesi. “Conclusion on Children at Risk”, <<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=471897232>>, 25 Mart 2010.

U.S. Census Bureau Resmî İnternet Sitesi. “America’s Child at Risk”, Census Brief, < <http://www.census.gov/prod/3/97pubs/cb-9702.pdf>>, 23 Mart 2010.

US. Department of Education Resmî İnternet Sitesi. “A Nation At Risk”, 1983, <<http://www2.ed.gov/pubs/NatAtRisk/index.html>>, 20 Mart 2010.

US. Department of Education Resmî İnternet Sitesi. “Mentoring Grants Program”, < <http://www2.ed.gov/programs/dvpm/mentoring/index.html>>, 24 Mart 2010.

U.S. Department of Justice Resmî İnternet Sitesi. “Children at Risk”, <<http://www.justice.gov/ndic/pubs1/1466/index.htm>>, 22 Mart 2010.

UZBAY, Tayfun. “Madde Bağımlılığı”, **Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Seminer Metinleri**, Ankara, 17 Ekim 2008.

Ümit, Eylem. **Kentte Suça Karışmış Çocuklarda Toplumsal Ortam ve Ceza Ehliyeti Araştırmaları** (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

WASSERMAN, Gail A. ve diğçerleri. "Risk and Protective Factors of Child Delinquency", FLORES, Robert (Ed.), **Child Delinquency Bulletin Series**, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 2003.

YAKINLAR, İsmail Cem. **Askeri Lise Öğrencilerinin ve Yatılı Okuyan, Erkek, Sivil Lise Öğrencilerinin Stres Yaşantısı ve Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri Açısından Karşılaştırılması** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, 2005.

YAVUZER, Haluk. **Çocuk ve Suç** (11'inci Baskı), İstanbul, Remzi Kitabevi, 2006.

YAVUZER, Haluk. **Psiko-Sosyal Açidan Çocuk Suçluluğı**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1981.

YELESDAĞ, Hayati. **Ceza Hukukunda Çocuk Kavramı ve Cezai Sorumluluğun Belirlenmesindeki Kriterler** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

YÖRÜKOĞLU, Atalay. **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk** (6'ncı Baskı), İstanbul, Özgür Yayıncılık, 2000.

YÜCEL, M. Töre. "Çocuk Suçluluğı ve Mahkemeler", **Türkiye'de Çocuğun Durumu**, Ankara, Devlet Plânlama Teşkilâtı-UNICEF Yayınları, 1989.

EKLER

EK-A : Okul Dönemlerine İlişkin Görüşme Formu

OKUL DÖNEMLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞME FORMU

Birinci Bölüm-Genel Bilgiler

Görüşmenin yapıldığı yer ve tarih:.....Jandarma Çocuk Merkezi,..../.../...

1. Adınız :
2. Soyadınız :
3. Cinsiyeti : a.K b.E
4. Doğum Yılı (gün/ay/yıl) :
5. Doğduğunuz İl-İlçe :
6. Nüfusa Kayıtlı Olduğunuz İl-İlçe :
7. Yaşadığınız İl-İlçe-Semt-Mah. ve buraya aileniz herhangi bir yerden göç ettiyse göç edilen yer ve zamanı:
8. Nerede yaşıyorsunuz? :a.Apartman dairesi
 b.Müstakil ev
 c.Sokakta
 ç.Devlet Kurumunda.....
 d.Neresini bulursam orada
 e.Diğer.....
9. Kimlerle yaşıyorsunuz? :a.Öz anne, öz baba
 b.Öz anne, üvey baba,
 c.Üvey anne, öz baba
 ç.Sadece kardeşler
 d.Akrabalar.....
 e.Tanıdıklar.....
 f.Tek başına
 g.Arkadaşlarımla
 h.Diğer.....
.....
10. Kaç kardeşsiniz? :
11. Kaçınıcı çocuksunuz? :

12. Ailenizde çalışan bireyler kimler ve nerede çalışıyorlar?

- a.Baba.....
- b.Anne.....
- c.Kendi.....
- ç.Kardeşleri

Çalışanların Sayısı.....

- Çalıştıkları Yer (Birinci kardeş)
- (İkinci kardeş)
- (Üçüncü kardeş)
- (Dördüncü kardeş)
- (Beşinci kardeş)
- (Altıncı kardeş)
- (Yedinci kardeş)
- (Sekizinci kardeş)
- (Dokuzuncu kardeş)

13. Ailenizin aylık geliri ne kadar?

- a.400-800 TL
- b.800-1200 TL
- c.1200-1600 TL
- ç.1600-2000 TL
- d.2000 TL ve üzeri

14. Babanızın öğrenim durumu nedir?

- a.Okuryazar değil
- b.Herhangi bir okulu bitirmemiş ama okuryazar
- c.İlkokul mezunu
- ç.İlkokul terk
- d.Ortaokul mezunu
- e.Ortaokul terk
- f.Lise mezunu
- g.Lise terk
- h.Üniversite mezunu
- ı. Üniversite terk

15. Annenizin öğrenim durumu nedir?

- a.Okuryazar değil
 b.Herhangi bir okulu bitirmemiş ama okuryazar
 c.İlkokul mezunu
 ç.İlkokul terk
 d.Ortaokul mezunu
 e.Ortaokul terk
 f.Lise mezunu
 g.Lise terk
 h.Üniversite mezunu
 ı. Üniversite terk

16. Kardeşlerinizin yaşı ve öğrenim durumu nedir?

Yaşı-Öğrenim Durumu

- Birinci kardeş
- İkinci kardeş
- Üçüncü kardeş
- Dördüncü kardeş
- Beşinci kardeş
- Altıncı kardeş
- Yedinci kardeş
- Sekizinci kardeş
- Dokuzuncu kardeş

17. Buraya getirilme nedeniniz nedir?

(Birden fazla sebep varsa bu suçların hepsi belirtilecektir.)

- a. Adam öldürme
- b. Yaralama
- c. İşkence-Eziyet
- ç. Cinsel saldırı-taciz
- d. Reşit olmayanla cinsel ilişki
- e. Tehdit-Şantaj-Cebir
- f. Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma
- g. Konut dokunulmazlığının ihlali
- h. Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma
- ı. Hakaret
- i. Hırsızlık
- j. Mala zarar verme
- k. Dolandırıcılık
- l. Uyuşturucu-uyarıcı madde suçları
- m. Bilişim suçları
- n. Sahtecilik
- o. Dilencilik
- ö. Fuhuş
- p. Görevi yaptırmamak için direnme
- r. Diğer:.....
-

Görüşmecinin Notu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

18.Önceden herhangi bir suç nedeniyle cezaevi veya ıslahevinde bulundunuz mu?

- Evet,defa cezaevi Hayır
..... defa ıslahevi

19.Cezaevi veya ıslahevinde bulunma sebebiniz neydi?

(Birden fazla sebep varsa bu suçların hepsi belirtilecektir.)

- a.Adam öldürme
 b. Yaralama
 c.İşkence-Eziyet
 ç.Cinsel saldırı-taciz
 d.Reşit olmayanla cinsel ilişki
 e.Tehdit-Şantaj-Cebir
 f. Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma
 g. Konut dokunulmazlığının ihlali
 h. Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma
 ı.Hakaret
 i.Hırsızlık
 j.Mala zarar verme
 k.Dolandırıcılık
 l.Uyuşturucu-uyarıcı madde suçları
 m.Bilişim suçları
 n.Sahtecilik
 o.Dilencilik
 ö.Fuhuş
 p.Görevi yaptırmamak için direnme
 r.Diğer.....
.....

Görüşmecinin Notu

.....
.....
.....

İkinci Bölüm-Okula İlişkin Bilgiler

1. Öğrenim durumunuz nedir?
- a.Okuryazar değil
- b.Herhangi bir okulu bitirmemiş ama okuryazar
- c.İlkokul mezunu
- ç.İlkokul terk
- d.Ortaokul mezunu
- e.Ortaokul terk
- f.İlköğretim öğrencisi,sınıf
- g.Lise mezunu
- h.Lise terk
- ı.Lise öğrencisi,.....sınıf
2. Şu ana kadar bitirdiğiniz okulları, yerini ve kaç yılda bitirdiğinizi söyley misiniz?

	Okulun Adı	Okulun Yeri	Kaç yılda bitirdiğiniz
İlkokul			
Ortaokul			
İlköğretim okulu			
Lise			

3. Şu anda devam ettiğiniz bir okul var mı?

a.Evet b.Hayır

4. Devam edilen bir okul varsa;

Okulun adı :.....

Okulun yeri :.....

Kaçıncı sınıfta olduğu:.....

5. Okulu bırakma sebepleriniz nelerdi?

(Katılımcı okulu bıraktıysa sorulacak ve katılımcının birden fazla neden göstermesi durumunda, gösterilen nedenlerin hepsi belirtilecektir.)

- a. Okulu sevmediğim için
- b. Ailem/bana bakanlar okumamı istemediği için
- c. Ailemin okutacak parası olmadığı için
- ç. Kardeşlerimin okuması için
- d. Kendi isteğimle aile ekonomisine katkıda bulunmak için
- e. Ailemin isteğiyle aile ekonomisine katkıda bulunmak için
- f. Okulda başarısız olduğum için
- g. Okuldan uzaklaştırıldığım için
- h. Okulda sevilen biri olmadığım/Kendimi yalnız hissettiğim için
- ı. Öğretmenlerim tarafından sevilmediğim için
- i. Cezaevine/İsrahevine girdiğim için
- j. Oturduğum yerde okul olmadığı için
- k. İfade edilen diğer sebepler:.....
-
-

Görüşmecı notu

.....

.....

.....

6. Okul hayatınızda okuldan kaçır mıydınız?

(Katılımcının cevabı "hayır" ise doğrudan 14'üncü soruya geçiniz.)

- a.Evet b.Hayır

7. Okuldan bir dönemde kaç gün kaçırdınız?

- a.1 ile 5 gün arası
- b.6 ile 10 gün arası
- c.11 ile 15 gün arası
- ç.16 ile 20 gün arası
- d.21 ile 30 gün arası
- e.Bir aydan fazla

8. Okuldan kaçtığınızdan ailenizin haberi oluyor muydu?

(Katılımcının cevabı "hayır" ise doğrudan 10'uncu soruya geçiniz)

a.Evet b.Hayır

9. Okuldan kaçtığınızdan ailenizin haberi olduğunda ne tepki veriyordu?

a.Benimle konuşurlar, bir daha yapmamam konusunda uyarırlardı.

b.Ailemden şiddet görürdüm.

c.Umursamazlardı.

ç.İfade edilen diğer tepkiler:.....

.....

Görüşmeci notu

.....
.....

10.Okuldan kaçma sebepleriniz nelerdi?

(Katılımcının birden fazla neden göstermesi durumunda, gösterilen nedenlerin hepsi belirtilecektir.)

a.Okulu sıkıcı bulduğum için

b.Okulda öğretmenlerimden şiddet gördüğüm için

c.Derslerimde başarısız olduğum için

ç.Okulda kendimi yalnız hissettiğim için

d.Okumanın yararına inanmadığım için

e.Okulda derse girmekten başka bir faaliyet olmadığı için

f.İfade edilen diğer sebepler:.....

.....

Görüşmeci notu

.....
.....
.....
.....

11. Okuldan kaçtığınızda dışarıda ne yapıyordunuz?

(Katılımcının birden fazla neden göstermesi durumunda, gösterilen nedenlerin hepsi belirtilecektir.)

- a. Arkadaşlarımla amaçsızca dolaşıyordum.
- b. Çalışıyordum.
- c. Benden büyüklerin yanında dolaşılıyor, dediklerini yapıyordum.
- ç. Uyuşturucu madde kullanıyordum.
- d. Futbol, basketbol gibi oyunlar oynuyordum.
- e. İfade edilen diğer seçenekler:.....

Görüşmeci notu

.....

.....

.....

12. Okuldan kaçtığınız dönemde suç işliyor muydunuz?

(Katılımcının cevabı "hayır" ise doğrudan 14'üncü soruya geçiniz.)

- a. Evet b. Hayır

13. Okuldan kaçtığınızda ne tür suçlar işlediniz?

- a. Hırsızlık b. Müessir Fiil
- c. Trafik suçları ç. Gasp
- d. Kanunsuz gösterilere katılmak
- e. Uyuşturucu madde ile ilgili suçlar
- f. İfade edilen diğer suçlar:.....

Görüşmeci notu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. Okul hayatınızdaki ders başarınızı nasıl tanımlarsınız?

- a.Çok kötü (Başarısız)
 b.Kötü (Geçer)
 c.Normal (Orta)
 ç.İyi
 d.Çok iyi (Pekiyi)

15. Sizce ders başarınızı olumsuz yönde etkileyen sebepler nelerdi?

- a.Aile desteğinin olmaması
 b.Kötü arkadaş çevresi
 c.Ekonomik nedenler
 ç.Öğretmenlerin kötü tutumları
 d.Okulun fizikî imkanlarının iyi olmaması
 e.Okula dair olumlu beklentilerimin olmaması
 f.Okulu sevmemem
 g.Okulda başarılı olacağıma inanmamam
 f.İfade edilen diğer sebepler:.....
.....

Görüşmeci notu

.....
.....

16. Okul hayatında başarılı bir öğrenci olsaydınız yine suç işleyeceğinizi düşünüyor musunuz?

- a.Evet b.Hayır

Görüşmeci notu

.....
.....

17. Okul hayatınızda hiç yaptırım uygulaması veya disiplin cezası aldınız mı? (Katılımcının cevabı “hayır” ise doğrudan 21’inci soruya geçiniz.)

Not: İlköğretim kurumlarındaki yaptırım uygulamaları; uyarı, kınama ve okul değiştirmedir. Ortaöğretim kurumlarındaki disiplin cezaları ise kınama, okuldan kısa süreli uzaklaştırma, okuldan tasdikname ile uzaklaştırma ve örgün eğitim dışına çıkarmadır.

a.Evet b.Hayır

18. Okulda hangi yaptırım veya disiplin cezalarını aldınız?

İlköğretim Okullarındaki Yaptırımlar

a.Uyarı
 b.Kınama
 c.Okul değiştirme

Orta Öğretim Kurumlarındaki Disiplin Cezaları

ç.Kınama
 d.Okuldan kısa süreli uzaklaştırma
 e.Okuldan tasdikname ile uzaklaştırma
 f.Örgün eğitim dışına çıkarma

19. Yaptırım veya disiplin cezası almanıza sebep olan davranış neydi?

(Katılımcının yaptırım veya disiplin cezası almasına neden olan birden fazla davranış varsa bunların hepsini belirtiniz.)

- a. Derse ve diğer etkinliklere vaktinde gelmemek
- b. Devamsızlık
- c. Duvarları, sıraları ve okul çevresini kirletmek.
- ç. Yöneticilere, öğretmenlere, görevlilere ve arkadaşlarına kaba ve saygısız davranmak.
- d. Yalan söylemek, kopya çekmek, resmî evrakta değişiklik yapmak.
- e. Kılık ve kıyafet kurallarına uymamak.
- f. Sigara içmek.
- g. Okulda kavga etmek.
- h. Okulun araç-gerecine zarar vermek.
- ı. Başkasının malını haberi olmadan almak.
- i. Dersin veya ders dışı faaliyetlerin akışını ve düzenini bozacak davranışlarda bulunmak.
- j. Anayasanın başlangıcında belirtilen temel ilkelere dayalı aykırı davranışlarda bulunmak veya başkalarını da bu tür davranışlara zorlamak.
- k. Sarkıntılık, hakaret, iftira, tehdit ve taciz etmek veya başkalarını bu gibi davranışlara kışkırtmak.
- l. Okula yaralayıcı, öldürücü aletler getirmek ve bunları bulundurmamak.
- m. Siyasi parti ve sendikaların propagandasını yapmak ve bunlarla ilgili eylemlere katılmak.
- n. Herhangi bir kurum ve örgüt adına yardım ve para toplamak.
- o. Kendi yerine başkalarını sınava katmak, başkasının yerine sınava girmek.

ö. Diğer:.....
.....
.....
.....
.....

20.Okul hayatınızda aldığınız disiplin cezası sizde ne gibi bir etkiye yol açtı?

- a.Hiç etkilemedi
- b.Okula karşı soğudum.
- c.Arkadaşlarımla aram bozuldu, yalnız kaldım.
- ç.Sonrasında daha disiplinli bir öğrenci oldum.
- d.Geleceğe dair herhangi bir beklentim kalmadı
- e.İfade edilen diğer etkiler:.....
-

Görüşmeci notu

.....

.....

.....

21.Okulda kendinize samimi bulduğunuz (aranızın iyi olduğu) kaç arkadaşınız vardı?

- a.Hiç samimi arkadaşım yoktu.
- b.1-3
- c.4-5
- c.6-10
- d.Tüm arkadaşlarımla samimiydim.

22.Okuldaki arkadaş çevrenizi (sınıfınızın genelini) düşündüğünüzde, arkadaşlarınızı nasıl tanımlarsınız?

(Her maddede bir özellik işaretlenecektir.)

☐ a. Kendinize benzer	☐ Kendinizden farklı
☐ b. Derslerinde başarılı	☐ Derslerinde başarısız
☐ c. Disiplinli	☐ Disiplinsiz
☐ ç. Ekonomik durumu iyi	☐ Ekonomik durumu kötü
☐ d. Şanslı	☐ Şanssız
☐ e. Başkalarınca sevilen	☐ Başkalarınca seilmeyen
☐ f. Sosyal	☐ İçe kapanık

Görüşmeci notu (Katılımcının bahsettiği diğer özellikler de burada belirtilebilir.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

23.Okuldaki sınıfınızı düşündüğünüzde; sizce sınıfınız, sizi hangi özelliklerle tanımlardı? (Her maddede bir özellik işaretlenecektir.)

a. ☐ Uyumlu	☐ Uyumsuz
b. ☐ Derslerinde başarılı	☐ Derslerinde başarısız
c. ☐ Disiplinli	☐ Disiplinsiz
ç. ☐ Ekonomik durumu iyi	☐ Ekonomik durumu kötü
d. ☐ Şanslı	☐ Şanssız
e. ☐ Sevilen	☐ Sevilmeyen
f. ☐ Sosyal	☐ İçe kapanık
g. ☐ Sinirli	☐ Sakin
f. ☐ Yardımsever	☐ Bencil

Görüşmeci notu (Katılımcının bahsettiği diğer özellikler de burada belirtilebilir.)

.....
.....
.....
.....

24.Okuldaki arkadaş çevrenizin sizi suça sürüklediğini düşünüyor musunuz?

- a.Evet b.Hayır

Görüşmeci notu

.....
.....
.....

25.Okuduğunuz okulda, eğitsel kulüp çalışması veya spor yapmak için gerekli fizikî ortam var mıydı (Futbol, basketbol sahası, spor salonu, yeterli dersane vb.)?

a.Evet b.Hayır

26.Okul hayatınızda herhangi bir eğitsel kulüp veya spor faaliyetine etkin olarak katıldınız mı?

a.Evet b.Hayır

27.Eğitsel kulüp veya spor faaliyetlerine katılmanız için öğretmenleriniz tarafından teşvik edildiniz mi?

a.Evet b.Hayır

28.şimdi belirteceklerimden hangileri okulunuzda vardı?

(Her madde tek tek okunarak katılımcıya sorulacaktır.)

a.Spor salonu

b.Futbol sahası

c.Basketbol sahası

c.Voleybol sahası

d.Yeterli derecede top

e.İstediğiniz kitabı alıp okuyabileceğiniz bir kütüphane

f.Araştırma yapmak için kullanıma açılmış bilgisayar dershanesi

g.Resim veya el becerisi atölyesi

h.Müzik dershanesi

ı.Laboratuvar

i.Öğretmeninizle rahatlıkla konuşabileceğiniz bir oda

j.Kantin

29. Şimdi belirteceklerimden hangilerinin okulunuzda olmasını isterdiniz?

(Her madde tek tek okunarak katılımcıya sorulacaktır.)

- a.Spor salonu
- b.Futbol sahası
- c.Basketbol sahası
- c.Voleybol sahası
- d.Yeterli derecede top
- e.İstediğiniz kitabı alıp okuyabileceğiniz bir kütüphane
- f.Araştırma yapmak için kullanıma açılmış bilgisayar dershanesi
- g.Resim veya el becerisi atölyesi
- h.Müzik dershanesi
- ı.Laboratuvar
- i.Öğretmeninizle rahatlıkla konuşabileceğiniz bir oda
- j.Kantin

30.Yetenekli olduğunuzu düşünüp de okulda keşfedilemeyen veya öğretmenleriniz tarafından desteklenseydiniz başarılı olabileceğinizi düşündüğünüz herhangi bir faaliyet alanı var mı?

(Birden fazla seçenek belirtilebilir.)

- a.Spor
- b.Müzik
- c.Resim
- c.El becerisine yönelik çalışmalar
- d.Araştırmacı
- e.Diğer:.....

Görüşmeci notu

.....

.....

31. Okul hayatınızda hiç bağımlılık yapan madde kullandınız mı?
(Katılımcının cevabı "hayır" ise doğrudan 34'üncü soruya geçiniz.)

- a.Evet b.Hayır

32. Okul hayatınızda bağımlılık yapan hangi maddeleri kullandınız?
(Katılımcı birden fazla bağımlılık yapan madde kullandıysa veya kullanıyorsa hepsi belirtilecektir.)

- a.Alkol
 b.Sigara
 c.Esrar
 c.Kokain
 d.Bali
 e.Ecstasy
 f.Diğer :

33. Bu maddeleri nereden temin ettiniz?

- a.Satın alarak
 b.Arkadaşlarımdan
 c.Kardeşlerimden
 c.Çalarak
 d.Karşılığında başkalarının verdiği işleri yaparak(Getir-götür vb.)
 e.Diğer:.....

Görüşmeci notu

.....
.....
.....

34. Öğretmenlerinize karşı duyduğunuz sevgiyi nasıl tanımlarsınız?

- a. Öğretmenlerimi hiç sevmezdim.
- b. Öğretmenlerimi çok az severdim.
- c. Öğretmenlerime karşı beslediğim her hangi bir duygu yok.
- c. Öğretmenlerimi severdim.
- d. Öğretmenlerimi çok severdim.

Görüşmeci notu

.....

.....

.....

35. Öğretmen denildiği zaman aklınıza neler geliyor?

.....

.....

.....

.....

.....

36. Okul hayatınızda; sizin sorunlarınızla ilgilenen, size yardımcı olan ve canınız sıkıldığında rahatlıkla konuşabileceğiniz bir öğretmeniniz/okul yöneticiniz oldu mu?

- a. Hayır, hiç olmadı.
- b. Evet,..... öğretmenim bana yardımcı oldu.

37. Okulda suç veya kabahat işlediğinizde bunun kötü bir şey olduğu veya ne anlama geldiği konusunda sizinle ilgilenen/size bilgi veren herhangi biri oldu mu?

- Hayır, hiç olmadı.
- b. Evet,.....
-

38.Okulda işlediğiniz disiplin suçu veya kabahat nedeniyle herhangi bir rehberlik hizmeti, psikolojik/psikiyatrik destek aldınız mı? Aldıysanız bu hizmet kim tarafından, nerede verildi?

(Katılımcının cevabı "hayır" ise 40'ıncı soruya geçiniz.)

a.Evet b.Hayır

.....
.....

39.Bu hizmetin size faydalı olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

a.Evet

b.Hayır.....

.....
.....
.....

Görüşmeci notu

.....
.....
.....

40.Okulda suç veya kabahat işlediğinde öğretmenleriniz tarafından anlaşmazlığa düştüğünüz akranınıza karşı uzlaşma (anlaşma) yoluna gidildi mi?

a.Hayır

b.Evet,.....

.....
.....
.....
.....

41. Arkadaşlarınızla bir problem yaşadığınızda bu problemi uzlaşma yoluyla nasıl çözeceğinize dair size hiç bilgi veren oldu mu?

a. Hayır, hiç olmadı.

b. Evet,.....

.....
.....
.....
.....

42. Okulda hiç şiddet gördünüz mü? Kimden ve neden? Bu sizi nasıl etkiledi?

a. Hayır, hiç görmedim.

b. Evet,.....

.....
.....
.....

Görüşmeci notu

.....
.....
.....

43. Okula veya okumaya ailenizin bakış açısı nasıldır?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

